

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KARİKATÜR
KULLANIMI (EYLEM ARAŞTIRMASI)**

**Hazırlayan
Baki YAMAN**

**Danışman
Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK**

Yüksek Lisans Tezi

**Eylül 2018
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KARİKATÜR
KULLANIMI (EYLEM ARAŞTIRMASI)**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Baki YAMAN**

**Danışman
Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK**

**Eylül 2018
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Baki YAMAN

İmza

“Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı (Eylem Araştırması)” adlı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

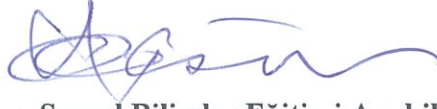
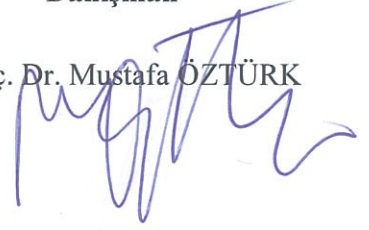
Hazırlayan

Baki YAMAN

Danışman

Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN

Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK danışmanlığında Baki YAMAN tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı (Eylem Araştırması)” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

10 / 09 / 2018

JÜRİ:

Danışman: Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Üye: Prof. Dr. Cevdet KIRPIK

Üye : Doç. Dr. Meliha KÖSE

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 05/11/2018. ve44-01...sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Cevdet KIRPIK
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Karikatür hem eğlendiren hem de öğrenmeyi pratikleştiren bir sanat dalıdır. Alan yazın incelendiğinde öğretim materyali olarak karikatür kullanımına yeterince değeri verilmediği görülmektedir. Bu çalışmada 6. sınıf sosyal bilgiler dersi “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin öğretiminde karikatür kullanımının faydaları ve sınırlılıkları ilgili olarak bilimsel araştırma yapılmıştır. Ayrıca karikatür etkinlikleri ile öğretim yapılması sayesinde öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olacakları, farklı duyu organlarının kullanımıyla bilgilerin zihinde daha kalıcı olacağı, eğlenceli ve kitapla kısıtlı olmayan bir öğrenme ortamının sağlanmasının faydalı olabileceği düşünülmüştür.

Araştırma sürecinde bana yardımcı olan değerli idareci ve öğretmen arkadaşlarıma, yüksek lisans eğitimimde beni yetiştiren hocalarım Sayın Prof. Dr. Abdullah SAYDAM, Sayın Prof. Dr. Cevdet KIRPIK ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Neşet MUTLU’ya teşekkür eder ve saygılarımı sunarım. Ayrıca yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmamda kıymetli bilgilerinden istifade ettiğim, bilgi, tecrübe ve güler yüzü ile çalışmama ışık tutan ve çalışma prensibini kendime örnek almaya çalıştığım saygı değer danışman hocam Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK ‘e teşekkürlerimi arz ederim.

Bu çalışmayı, yetiştirmemde emeği geçen ve benden desteklerini esirgemeyen eşime ve aileme teşekkür ederim.

Baki YAMAN

Eylül 2018 Kayseri

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KARİKATÜR KULLANIMI (EYLEM ARAŞTIRMASI)

Baki YAMAN

**Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi Eylül 2018
Danışman: Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK**

ÖZET

Bu çalışma, 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin öğrenilmesinde yaşanan sıkıntıların giderilmesi ve bu bağlamda karikatür kullanımının öğrenme ve öğretme sürecine etkilerini ortaya çıkarmak için yapılmıştır. Çalışmanın, sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde karikatür kullanmanın önemini anlamaları hususunda fikir vereceği düşünülmektedir. Nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseniyle tasarlanan bu araştırma, 2017 yılında Kayseri ili Tomarza İlçesinde yazarın kendi okulunda 6. sınıf öğrencileri ile dört haftalık sürede gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı uygulayıcı olarak bizzat süreçte yer almıştır. Araştırma sürecinde ders planlarının hazırlanmasında uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca ders planları öğrencilere süreçte bilgi, beceri ve değerler kazandıracak şekilde hazırlanmıştır. Verilerin toplanmasında öğretmen, öğrenci günlükleri ile yarı yapılandırılmış mülakattan yararlanılmıştır. Toplanan veriler, nitel analiz yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuştur.

Araştırmada, sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin genel olarak ilgisini çektiği, dersin eğlenceli geçtiği, öğrencilerin derslere aktif olarak katıldıkları ve sosyal bilgiler dersinden haz aldıkları sonucuna varılmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanılması soyut konuların anlaşılmasını kolaylaştırmış ve öğrencilerin başarısına olumlu yönde katkı sağlamıştır.

Bu çalışmadan elde edilecek bulguların 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin karikatür yoluyla öğretiminin öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkilerini ortaya çıkarması, alan yazında konu ile ilgili araştırmalara katkıda bulunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler öğretimi, karikatür kullanımı, eylem araştırması

USING CARICATURES IN SOCIAL SCIENCE TEACHING (ACTION RESEARCH)

Baki YAMAN

Erciyes University, Institute of Education Science

Master's Thesis, September 2018

Guidance Conselor: Assoc. Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

ABSTRACT

This study is conducted to reveal the effects of using caricatures in teaching “Our Country’s Resources” 6th grade social science unit. It is assumed that this study will give an idea the importance of using caricatures in social science teacher’s lesson. Designed in action research from the methods of qualitative reasearch, this study has been performed in Kayseri Provience of Tomarza District Martyr Constabulary Lieutenant Bekir Temel Secondary School with 6th grade students over the four weeks of period.

Researcher took place in process as an operator in person. During the research period, expert opinions are taken into consideration while preparing the lesson plans. Meanwhile, lesson plans are designed according to information, ability and value. It is imposed upon teacher and student’s diaries, interview with students, semi–structured interview, social science attitude scale, preliminary and summative assessment while collecting the data. Collected data is subjected to content analysis from the methods of qualitative research.

It is concluded that using caricatures in social science teaching draws student’s attention on the whole and students are actively participated in lesson and have lots of fun. Besides, using caricatures in social science makes easier to comprehend abstract topics and has a positive impact on social science subjects.

It is expected that the findings attained by this study will reveal the effects of teacher and students teaching “Our Country’s Resources” 6th grade social science unit subject via caricature and contribute to body literature related to this topic.

Key words: Teaching social science, using caricatures, action research

İÇİNDEKİLER

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KARİKATÜR KULLANIMI (EYLEM ARAŞTIRMASI)

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI	ii
KABUL ONAY	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	3
1.1.1. Araştırmanın Problem Cümlesi	4
1.1.2. Araştırmanın Alt problemleri	4
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	5
1.3. Tanımlar	5

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Sosyal Bilgiler Dersi	7
2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi ve Amaçları	9
2.1.2. Öğretimde Materyal Kullanımı	12
2.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı.....	15

2.1.3.1. Fotoğraf.....	16
2.1.3.2. Minyatür.....	18
2.1.3.3. Resim	20
2.1.3.4. Karikatür	21
2.1.3.4.1. Karikatürün Tanımı ve Tarihçesi	21
2.1.3.4.2. Karikatür Çeşitleri.....	23
2.2. Karikatürün Eğitimde Kullanımı.....	28
2.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Karikatür Kullanımı.....	31
2.4. Karikatür Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar	44
2.5. Karikatürleri Nasıl Kullanabiliriz?.....	44
2.6. İlgili Araştırmalar.....	51

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	57
3.2. Veri Toplama Süreci	59
3.3. Evren ve Örneklem	60
3.4. Veri Toplama Araçları	60
3.4.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme	61
3.4.2. Günlük	62
3.5. Verilerin Analizi.....	62
3.6. Güvenirlilik ve Geçerlilik.....	63

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Öğrenci Günlüklerinden Çıkan Bulgular	64
4.1.1. Dersin İşlenişi.....	64
4.2. Sınıf İçi İletişim	67
4.3.1. Karikatürün Derse Olumlu Etkisi.....	69

4.3.2. Karikatürün Derse Olumsuz Etkisi.....	70
4.3.3. İletişim.....	71
4.4. Öğrenci Görüşmelerinden Çıkan Bulgular.....	72
4.4.1. Karikatürlere Yönelik Görüşler.....	73
4.4.2. Karikatür Kullanımı	74
4.4.3. Karikatürün Yararları	75
4.4.4. Karşılaşılan Güçlükler	75

BÖLÜM V

TARTIŞMA	77
.....	83
SONUÇ.....	83
KAYNAKÇA	88
EKLER.....	97
EK 1. MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ.....	97
EK 2. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	98
EK 3. DERS PROGRAMI VE ETKİNLİKLER.....	99
EK 4. VELİ ONAY FORMU	146
EK 5. ARAŞTIRMACI GÜNLÜĞÜ	147
ÖZGEÇMİŞ.....	148

KISALTMALAR

akt. : aktaran

bs. : basım

bkz. : bakınız

çev. : çeviren

ed. : editör

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

N.C.S.S. : Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

s. : sayfa

SBDÖP : Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

t.y. : tarih yok

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Dersin İşlenişi ile İlgili Öğrenci Görüşleri	64
Tablo 2. Sınıf İçi İletişim ile İlgili Öğrenci Görüşleri	67
Tablo 3. Karikatürün Derse Olumlu Etkisi	69
Tablo 4. Karikatürün Derse Olumsuz Etkisi	71
Tablo 5. İletişim	72
Tablo 6. Karikatürlere Yönelik Öğrenci Görüşleri	73
Tablo 7. Önceden Karikatür Kullanımı.....	74
Tablo 8. Karikatürün Yararları.....	75
Tablo 9. Karşılaşılan Güçlükler	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Sosyal Bilgilerin Tarifinde “Pasta Metaforu”	9
Şekil 2.	Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Müfredatı Kazanım Karşılaştırması.....	10
Şekil 3.	2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Öğrenme Alanları.....	11
Şekil 4.	2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarındaki Temel Beceriler	11
Şekil 5.	2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarındaki Değerler.....	12
Şekil 6.	Aşcıoğlu’na Göre Karikatürlerinin Sınıflandırılması.....	23
Şekil 7.	Bilim Çocuk Dergisi Karikatür.....	24
Şekil 8.	Tek Bir Kareden Oluşan Karikatür	25
Şekil 9.	Bant Karikatür.....	25
Şekil 10.	Çizgiöykü - Çizgiroman Olarak Karikatür	26
Şekil 11.	Portre Karikatür	27
Şekil 12.	Kavram Karikatürleri.....	28
Şekil 13.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 1. Karikatür	32
Şekil 14.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 2. Karikatür	32
Şekil 15.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 3. Karikatür	33
Şekil 16.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 4. Karikatür	33
Şekil 17.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 5. Karikatür	34
Şekil 18.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 6. Karikatür	34
Şekil 19.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 7. Karikatür	34
Şekil 20.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 8. Karikatür	34
Şekil 21.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 9. Karikatür	35
Şekil 22.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 10. Karikatür	35
Şekil 23.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 11. Karikatür.....	36
Şekil 24.	Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 12. Karikatür	36

Şekil 25.	Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı 1. Karikatür	37
Şekil 26.	Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı 2. Karikatür	38
Şekil 27.	Sosyal Bilgiler 6 Çalışma Kitabı 3. Karikatür	38
Şekil 28.	Sosyal Bilgiler 6 Çalışma Kitabı 4. Karikatür	39
Şekil 29.	Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı 1. Karikatür	40
Şekil 30.	Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı 2. Karikatür	40
Şekil 31.	Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı 3. Karikatür	41
Şekil 32.	Sosyal Bilgiler 7 Çalışma Kitabı 4. Karikatür	41
Şekil 33.	Sosyal Bilgiler 7 Çalışma Kitabı 5. Karikatür	42
Şekil 34.	Sosyal Bilgiler 7 Çalışma Kitabı 6. Karikatür	42
Şekil 35.	Sosyal Bilgiler 7 Çalışma Kitabı 7. Karikatür	42
Şekil 36.	Sosyal Bilgiler 7 Çalışma Kitabı 8. Karikatür	43
Şekil 37.	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Görsel Materyallerin Kullanımı.....	48
Şekil 38.	6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının erişkiye göre değerlendirmesi	49
Şekil 39.	Karikatür Yorumluyorum.....	50
Şekil 40.	Eylem Araştırması Süreci Döngüsü	58

BÖLÜM I

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin kendilerini keşfetmeleri ve toplumsal yaşama hazırlanmaları açısından oldukça önemli bir derstir. Bu ders çocukların çevrelerini ve dünyayı daha yakından tanımalarına, ülkesindeki ve dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmelerine, olayları yorumlayıp, analiz etmelerine ve bu bağlamda aktif vatandaşlar olmalarına yardım eder. Aynı şekilde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı da öğrencilerin yaşamda etkin olmasını amaçlamaktadır.

“Günümüzün sosyal ve ekonomik koşullarında etkin rol oynayabilecek bireyler yetiştirebilmek, ülkelerin uluslararası alanda rekabet edebilirliği ile doğrudan ilişkilendirilmektedir. Bu durum; ülkeleri sorumluluk sahibi, problem çözebilen, karar verme becerileri gelişmiş, eleştirel ve inovatif düşünebilen bireyler yetiştirmeye imkân sağlayacak bir eğitim modeli arayışına yönlendirmektedir” (MEB, 2017, s. 3).

Böylesi bireyler yetiştirebilmek sadece içeriğin düzenlenmesini değil aynı zamanda öğrenme - öğretme süreçlerinin de yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir. Son yıllarda gerçekleştirilen eğitim araştırmalarının ortaya koyduğu temel bulgulardan en önemlilerinden bir tanesi öğrencilerin bilgiyi kendilerinin yapılandırırdığında daha iyi öğrendikleri yönündedir. Bu öğrenme yaklaşımı yapılandırmacılık olarak adlandırılmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre her insan özel ve biriciktir. Bu yaklaşım bireyin yaşamda etkin olmasına önem vermektedir. Bununla ilgili olarak Öztürk ve Mutlu (2017, s. 6) yapılandırmacı öğrenme kuramına göre öğretmenin rolünü şu şekilde açıklamışlardır: “Yapılandırmacı yaklaşım öğretmenin bilgi kaynağı olduğu ve bilgiyi organize ederek öğrencinin hizmetine sunması gerektiği fikrini reddeder. Bundan ziyade öğretmen, öğrencinin öğrenmesine fırsat tanıyan ve öğrenme sürecinde öğrenciye yardımcı olan kişi rolündedir. Bir nevi rehberdir, yönlendiricidir.” Öğretmenin rehber olduğu bu eğitim anlayışında öğrenciler öğrenme sürecinde aktif olmalı ve yaparak, yaşayarak öğrenmelidir. Buna göre öğrencilerin yeni karşılaştıkları

bilgileri ezberlemeden önceki bilgi ve deneyimleri ile ilişkilendirerek anlamlandırmaları gerekmektedir. (Yılmaz, 2008). Bunun içinde Sosyal bilgiler dersi işlenirken öğrencilerin aktif olacakları ve bilgiyi kendilerinin yapılandıracakları öğrenme ortamları hazırlanmalıdır. Başka bir ifade ile günümüz eğitim anlayışı olan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı öğrenciyi merkeze alarak öğrencilerin inisiyatif alabilecekleri ortamlar sunulmasını arzu etmektedir. Bu ihtiyaç Demirel (2002, s. 51) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Etkili öğretimin gerçekleşebilmesi için öğrencinin aktif olarak öğrenme sürecine katılması, yaparak ve yaşayarak öğrenmesi, tüm duyu organlarını kullanarak öğretim sürecine dahil olması gerekmektedir. Çünkü insanlar okuduklarının %10'unu, duyduklarının %20'sini, gördüklerinin %30'unu, hem görüp hem duyduklarının %50'sini, hem görüp, hem duyup, hem söylediklerinin %80'ini, hem görüp, hem duyup, hem söyleyip, hem de dokunduklarının %90'ını, hem görüp, hem duyup, hem söyleyip, hem de dokunup, hem de yaptıklarının %95' ini hatırlamaktadır”

Bu noktadan hareketle Sosyal Bilgiler dersinde konuları somutlaştırarak etkili ve aktif bir öğretim sağlayabilmek için çeşitli materyallerden faydalanılmalıdır. Çünkü “öğrenme sürecindeki öğretim materyali ile öğrencinin etkileşimi ne kadar fazla olursa, öğrenme o kadar kalıcı olmaktadır” (Şimşek, 2003, s. 147).

Öğretim sürecinde kullanılabilecek materyallerin başında ise görseller gelmektedir. Alan yazında görsel materyallerin öğrenme üzerine olumlu etki ettiğine yönelik çok sayıda çalışma mevcuttur (Şimşek, 2003; Durualp, 2006; Ata, 2002; Özdamlı, 2011; Çelik, 2012).

“Eğitim ve öğretime, öncelikle somut örnekler göz önüne getirilerek başlanmalı ve giderek soyut konular ele alınmalıdır. Ayrıca soyut bilgilerde konular mümkün olduğu ölçüde somutlaştırılarak verilmelidir. Bunun için verilen bilgiyle alakalı eşyanın ya da maddenin kendisi, eğer bunlara ulaşılamıyorsa öğretim araç - gereçleri kullanılarak video, resim, simülasyon gibi bilgiyi somutlaştıran yollara başvurulmalıdır” (Doğanay, 2002, s. 154).

Görsellerin öğrenme - öğretme sürecinde kullanımında dair en önemli gerekçe derste ele alınan içeriğin somutlaştırılmasını sağlamasıdır. Kısakürek ve Paykoç (1988) bu konuyla ilgili olarak Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan araç - gereçler öğretmene öğretim ortamında yardımcı olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersindeki birçok soyut konunun öğrenciler açısından somutlaşmasına ve onların etkili öğrenmeler yapmasına büyük katkı sağlar. Ayrıca bu dersin öğretiminde kullanılan birçok yöntem çeşitli araçlarla desteklenirse öğretim daha etkili olacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında bu konunun önemi şu şekilde açıklanmıştır: “Görsel materyaller (fotoğraf, resim, grafik, karikatür, harita vb.) sadece metinden oluşan bir yazılı materyalden daha etkilidir. Bazı öğrencilerin görsel betimlemeler yoluyla daha kolay öğrendikleri bilinmektedir. Hatta sözel yolla daha kolay öğrenen öğrenciler bile bazı kavramları öğrenmede, görsel desteğe ihtiyaç duymaktadırlar” (MEB, 2007, s. 33).

Aslında görseller bir kavramın öğretiminde oldukça etkilidir. Alakuş ve Mercin'e (2009, s. 4) göre “sözcüklerin tek başlarına öğrencilere bilgiyi ulaştıramayacağı, çoğu insan tarafından bilinmektedir. Bir resim veya fotoğraf, binlerce sözcükten daha çok akılda kalıcıdır.” Örneğin Nevşehir'deki peribacalarını hiç görmemiş öğrencilere internet üzerinden peribacalarına ait fotoğraflar gösterilirse öğrencilerin zihninde peribacaları somutlaşacağı için öğrenme daha kalıcı olacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın da tavsiye ettiği gibi Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılması, öğretme - öğrenme sürecinin verimli bir şekilde gerçekleşebilmesi için karikatür, fotoğraf, resim ve minyatür gibi görsel materyaller ders kitapları ve etkinliklerin kullanılması oldukça önemlidir.

1.1. Problem Durumu

Sosyal bilgiler dersi; öğrencilere vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için tarih, coğrafya, hukuk, sosyoloji, ekonomi, vatandaşlık bilgisi ve arkeoloji gibi sosyal ve beşeri bilimlerin öğrencilerin anlayabilecekleri seviyeye göre düzenlenmesi ile ortaya çıkmış bir derstir. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler dersi hayatın içinde olan ve hayatımızın birçok noktasında karşımıza çıkan bir derstir. Dersin öğretim programında belirtilen genel amaçlarına bakıldığında; Sosyal Bilgiler öğretiminde amacın ülkesini ve dünyayı tanıyan, etkili ve sorumlu bireyler yetiştirmek olduğu görülmektedir. Milli, manevi ve evrensel değerleri tanıyan, benimseyen ve bunları özümseyerek davranış haline getiren bireylerin yetişmesinde en önemli katkıyı sağlayan derslerden biri Sosyal Bilgiler dersidir (MEB, 2017).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın temel amacı öğrencilere bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasıdır. Bu bilgi, beceri ve değerlerin etkili bir şekilde

kazandırılması için günümüz dünyasında tavsiye edilen temel yaklaşım yapılandırmacılıktır. (Akınoğlu, 2004; Özkan, 2012). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinin daha iyi öğretilmesi için öğretmenler öğrenciyi sınıf içerisinde aktif hale getirecek ve onlarda merak duygusu uyandıracak materyaller kullanmalıdır. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrenmeyi somut ve kalıcı hale getirmek için öğrencilerin yapacakları etkinliklerde öğrencilerin aktif olarak öğrenme sürecine katılmaları çok önemlidir. Araştırmacı Sosyal Bilgiler dersi 6. Sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin öğretiminde öğrencilerin içsel motivasyonun düşük olduğunu, dersi eğlenceli bulmadıklarını, derse etkin katılım göstermediklerini, öğrendikleri bilgilerin kalıcı olmadığını, gözlemlemiştir. Araştırmacı öğrencilerin içsel motivasyonunu artırmak ve dersin eğlenceli hale getirilmesinde karikatürlerin etkili olabileceğini düşünmüş ve ifade edilen bu sorunların çözümü konusunda yapılan çalışmalara ulaşabilmek için literatür taraması yapmıştır. Örneğin yurtiçinde ve yurtdışında karikatür dalında ödüller alan Efe (2005), “Karikatür ve Eğitim” isimli çalışmasında karikatür ile yapılan eğitimin önemini vurgulamış ve karikatürle yapılan eğitimde ezberciliğin olmadığını vurgulamıştır. Koçoğlu (2012) ise yaptığı doktora çalışmasının sonunda karikatür destekli eğitim - öğretimin öğrenmeyi kalıcı hale getirdiği ve derse karşı olumlu tutumu arttırmada etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Bu noktadan hareketle bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde yaşadığı sıkıntılara çözüm üretmek, Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının etkilerini, karikatür kullanımında nelere dikkat edilmesi gerektiğini ortaya çıkarmak, uygulama sırasında ve sonrasında öğrencilerin ilgi, tutum ve davranışlarını gözlemek için bir eylem araştırması gerçekleştirmiştir.

1.1.1. Araştırmanın Problem Cümlesi

6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin karikatürle öğretiminin öğrenciler üzerindeki etkileri nelerdir?

1.1.2. Araştırmanın Alt problemleri

Problem cümlesine bağlı olarak oluşturulacak alt problemler şu şekildedir:

1. Karikatür yoluyla öğretim öğrencilerin derse karşı ilgi ve tutumlarını nasıl etkilemiştir?

2. Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına yönelik öğrenci ve öğretmen görüşleri nasıldır?
3. Karikatür yoluyla öğretim süreci ve süreç içerisinde ne tür etkinlikler geliştirilebilir?
4. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında karikatür kullanımı nasıldır?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde karikatür yoluyla öğretimin bir yöntem olarak eğitime olan faydalarını ortaya çıkarmaktır. Bir eylem araştırması olarak öngörülen çalışmada 6. Sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin öğrenilmesinde yaşanan sorunların belirlenmesi, bu sorunların giderilmesine için yapılacak çalışmaların bir süreç olarak izlenmesi ve problemin çözümüyle ilerideki araştırmalar için bir örnek oluşturması öngörülmektedir.

Problem durumunda ifade edildiği gibi 6. Sınıf öğrencilerinin yukarıda belirtilen ünitenin öğretimine etkin katılım ve yeterli başarıyı gösteremedikleri gözlenmiştir. Bunun üzerine öğrenmeyi daha ilginç, eğlenceli ve kalıcı hale getirmek için karikatür yoluyla öğretim yapılmasına karar verilmiştir. Bu yöntem sayesinde öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olacakları, farklı duyu organlarının kullanımıyla bilgilerin zihinde daha kalıcı olacağı, eğlenceli ve ders kitabıyla kısıtlı olmayan bir öğrenme ortamının sağlanmasının faydalı olabileceği düşünülmüştür.

Bu çalışmadan elde edilecek bulguların 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin karikatür yoluyla öğretiminin öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkilerini ortaya çıkarması, eğitim - öğretimde karikatür kullanımına dikkat çekmesi, alan yazında konu ile ilgili araştırmalara katkıda bulunması, geliştirilmiş olan etkinliklerin diğer öğretmenler tarafından kullanılabilmesi açısından önem teşkil etmektedir.

1.3. Tanımlar

Öğretim: Öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme işidir. (TDK, 2017).

Öğretim Materyali: “Etkili öğrenmeler gerçekleştirmek ya da öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla kullanılan araç ve gereçlerdir “ (Yanpar - Şahin ve Yıldırım 1999, s. 27).

Sosyal Bilgiler: “Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2005, s. 2).

Yapılandırımcılık: “Öğrenenin bilgiyi zihnine aynen alması yerine; kendi zihin yapısına göre yapılandırması, oluşturması, yorumlaması ve geliştirmesi esasına dayanan bir öğrenme teorisidir” (Özmen, 2007, s. 63).

Karikatür: “İnsanın veya eşyanın abartılarak çizilmesi olayıdır. Günümüz anlayışında ise karikatür, çizgide mizah yapma sanatıdır” (Topuz, 1997, s. 15).

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- a) Araştırma, Kayseri ili sınırları içerisindeki Yarbay Bekir Temel Ortaokulu’nda öğrenim gören 6. Sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.
- b) Araştırma 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi müfredatında yer alan “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi ile sınırlıdır.
- c) Araştırma, 2016 - 2017 eğitim ve öğretim yılı ile sınırlıdır.
- d) Araştırma, kullanılan yöntem ile sınırlıdır.
- e) Araştırma, kullanılan veri toplama araçları ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Sosyal Bilgiler Dersi

Sosyal Bilgiler dersinin nerede, ne zaman ve hangi şartlar altında ortaya çıktığıyla ilgili olarak İnan (2014) “Sosyal bilgiler” kavramının mucidinin Thomas Jesse Jones olduğunu belirtir; 1907’de “*Southern Workman*” adlı dergide sosyal bilgiler dersinden ilk defa söz etmiş ve bu ders sayesinde özellikle göçmen çocuklarının etkili bir şekilde toplumsallaşacaklarını dile getirmiştir. Jones 1916 yılında sunduğu raporda da sosyal bilgilerin yeni bir ders olarak parametrelerini belirlemiş ve böylelikle Sosyal Bilgiler, bir “ders” adı olarak ilk kez 1916’da ABD’de okullarda okutulmaya başlanmıştır. Sosyal bilgiler dersinin ortaya çıkışında ABD’nin çok kültürlü yapısının, yaşanan ekonomik sıkıntılara ve artan göç sorunlarına çözüm bulma arayışının etkisi büyük olmuştur (İnan, 2014).

Sosyal Bilgilerin ortaya çıkışından günümüze kadar çeşitli tanımları yapılmıştır. Sosyal Bilgilerin erken dönem tanımlarından birini yapan Wesley’e (1950) göre “Sosyal Bilgiler pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş sosyal bilimlerdir” (Wesley, 1950 aktaran Shug ve Beery, 1987 aktaran Öztürk, 2006, s. 23). Bu tanım, Sosyal Bilgilerin içeriği hakkında bilgi verse de Sosyal Bilgilerin ne olduğunu, amacını tam olarak açıklamamaktadır.

Barr, Barth ve Shermis’e göre Sosyal Bilgiler “vatandaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileri ile ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir “ (Barr, Barth ve Shermis, 1977, s. 69, aktaran Öztürk, 2006). Bu tanımların yanı sıra “ABD’nin Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi’nin (*National Council for the Social Studies - NCSS’nin*) yönetici ekibi de, 1992’de, sosyal bilgilerin, ‘yetkin vatandaşı desteklemek için sosyal ve beşeri bilimleri birleştiren bir alan’ olduğu yorumunu benimsemiştir.” (İnan, 2014, s. 1-2).

Barr, Barth, Shermis ile ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'nin yaptığı tanımlara bakıldığında ise Sosyal Bilgilerin amacının öğrencilerin iyi birer vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak olduğu belirtilmiştir.

Ülkemizde Sosyal Bilgiler alanında çalışmaları bulunan kişilerin yaptıkları Sosyal Bilgiler tanımlarına bakıldığında Sönmez'e (1999, s. 17), göre Sosyal Bilgiler, "toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen bilgilerdir". Öztürk ve Otluoğlu'nun (2002, s. 6), tanımı ise şu şekildedir: "Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak, öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir eğitim programı olarak tanımlanabilir." Erden'in (1996, s. 8) Sosyal Bilgiler tanımına baktığımızda "Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır."

2018 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Sosyal Bilgilerin tanımına yer verilmemiştir. 2005 yılındaki Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ise Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgileri şu şekilde tanımlanmıştır:

"Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir" (MEB, 2005, s. 2).

Yapılan tanımların ortak noktalarına baktığımızda Sosyal Bilgiler için şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

- Sosyal Bilgilere kaynaklık eden sosyal bilimlerdir.
- Sosyal Bilgilerin amacı etkin vatandaş eğitimidir.
- Sosyal Bilgiler öğrencileri toplumsal yaşama hazırlamaktadır.
- Öğrencilere sosyal ve beşeri bilimlere dair bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırmaktadır.

Yapılan bu tanımları görsel hale getiren İnan (2014), Sosyal Bilgileri şu şekilde görselleştirmiştir:

Şekil 1. Sosyal Bilgilerin Tarifinde “Pasta Metaforu” İnan’dan (2014) uyarlanmıştır.

Buna göre, her bir kavanozdan (sosyal bilimler) şifalı ve yararlı kısımlar önceden belirlenen ölçülerde (müfredat) azar azar alınır. Bir kapta aşçı (öğretmen) marifetiyle kıvamı ve dozu ayarlayarak karıştırır. Bu nokta işin püf noktasıdır; zira pastayı yiyecek olan çocuklar olduğu için en küçük doz aşımı tatlı alerjisi yapabilir. Aşçı bu noktada yaratıcılığını kullanarak farklı lezzetler ilave edebilir. Hazırlanan pasta; keyifle servis edilir (İnan, 2014, s. 18). Sosyal Bilgiler tanımının bu şekilde görsel hale getirilmesi aklıda kalıcılık açısından oldukça uygundur. Ancak yapılan tanımlamada sosyal bilimlerin şifalı ve yararlı kısımları denilmesi “yararsız sosyal bilimler mi var?” Sorusunu akla getirmektedir. Ayrıca aşçı olarak tanımlanan kişi “öğretmen mi?” yoksa “Müfredatı hazırlayanlar mı?” Açıkça belirtilmemiştir.

2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi ve Amaçları

Matematik, Fen Bilimleri gibi derslerle öğrencilere milli ve manevi değerlerin verilmesi güçtür. Sosyal bilgilerle ilgili yapılan tanımlara bakıldığında toplumsal düzeni sağlayacak, demokratik, milli ve evrensel değerlere sahip bireylerin yetişmesinde sosyal bilgiler dersinin yerinin diğer derslere oranla oldukça fazla olduğu görülecektir. Karagözoğlu’na (1966) göre Sosyal Bilgilerin en önemli vazifesi demokrasiye inanan, demokratik yaşama uyum sağlayabilen ve buna sahip olmuş iyi vatandaşlar

yetiştirmektir. Kan (2010, s. 666) ise Sosyal Bilgilerin amacını şu şekilde açıklamıştır: “Sosyal bilgiler öncelikle birey, toplum ve çevre ilişkisinden hareketle yorumlanması gereken bir derstir. Bu dersin en önemli amacı, iyi vatandaş yetiştirmektir.”

Ülkemizde Sosyal Bilgiler programı ilköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda uygulanmaktadır. 2018 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Sosyal Bilgiler dersinin amaçları on sekiz maddede açıklanmıştır. Bu maddeleri özetlediğimizde bu dersle öğrencilerin milli ve manevi değerlere sahip, çevresine karşı duyarlı, evrensel değerlere sahip, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, bilgi ve iletişime önem veren, kendi özelliklerinin farkında olan, haklarını ve sorumluluklarını bilen, demokratik ve laik bireyler olarak yetişmelerinin amaçlandığı görülmektedir (MEB, 2018). Bu bağlamda belirtilen amaçlar Sosyal Bilgiler dersi tanımlarının ortak noktasını oluşturan etkili vatandaş yetiştirme isteği ile örtüşmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ülkemizde ve dünyada yaşanan ekonomik, siyasi, kültürel vb. gelişmeler nedeniyle değişen koşullara uygun olarak revize edilmiştir. Bu bağlamda gerçekleştirilen değişimlere kısaca değinecek olursak Sosyal Bilgiler dersi müfredatının kazanım sayıları değişmiştir. Şekil 2’de 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarındaki kazanım sayıları gösterilmiştir.

	2005 SBDÖP Kazanım Sayısı	2018 SBDÖP Kazanım Sayısı
Sosyal Bilgiler 4	46	33
Sosyal Bilgiler 5	46	33
Sosyal Bilgiler 6	43	34
Sosyal Bilgiler 7	40	31

Şekil 2. Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Müfredatı Kazanım Karşılaştırması

2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında 4 ve 5. sınıflarda 8 öğrenme alanı, 6 ve 7. sınıflarda 7 öğrenme alanı bulunmaktaydı. 2018 yılı programında 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda “Etkin Vatandaşlık” adıyla yeni bir öğrenme alanı oluşturularak sınıfların hepsinde 7 öğrenme alanı belirlenmiştir. 2005 ve 2018 yıllarındaki programlarda öğrenme alanlarının sıralanışı şu şekildedir.

2005 ÖĞRENME ALANI	2018 ÖĞRENME ALANI
1. Birey ve toplum	1. Birey ve toplum

2. Kültür ve miras	2. Kültür ve miras
3. Çevre (Güncellendi)	3. İnsanlar, yerler ve çevreler
4. Üretim, dağıtım ve tüketim	4. Üretim, dağıtım ve tüketim
5. Bilim, teknoloji ve toplum	5. Bilim, teknoloji ve toplum
6. Güç, Yönetim ve Toplum, Gruplar,	6. Etkin vatandaşlık
7. Kurumlar ve Sosyal Örgütler (4. ve 5. Sınıflar)	
8. Küresel bağlantılar	7. Küresel bağlantılar
9. Zaman, Süreklilik ve Değişim (Tüm sınıflar)	Bir öğrenme alanı olarak ayrıca ifade edilmemiş beceri ve değer geliştirmeye yönelik kazanımlar eklenmiştir.

Şekil 3. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Öğrenme Alanları

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda 15 beceri yer almaktaydı. Bu becerilerden 2 tanesi (Yaratıcı Düşünme ve Bilgi Teknolojilerini Kullanma) 2018 yılı öğretim programında yer almamıştır. Yapılan düzenleme de programa 9 yeni beceri eklenmiştir. Şekil 4'te 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarındaki temel becerilerin karşılaştırılması görülmektedir.

2005 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA TEMEL BECERİLER	2018 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA TEMEL BECERİLER
1. Eleştirel Düşünme, 2. Yaratıcı Düşünme 3. İletişim, 4. Araştırma, 5. Problem Çözme, 6. Karar Verme, 7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma 8. Girişimcilik 9. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma 10. Gözlem 11. Mekânı Algılama 12. Zaman ve Kronolojiyi Algılama 13. Değişim ve Sürekliliği Algılama 14. Sosyal Katılım 15. Empati	1. Araştırma 2. Çevre okuryazarlığı 3. Değişim ve sürekliliği algılama 4. Dijital okuryazarlık 5. Eleştirel düşünme 6. Empati 7. Finansal okuryazarlık 8. Girişimcilik 9. Gözlem 10. Harita okuryazarlığı 11. Hukuk okuryazarlığı 12. İletişim 13. İş birliği 14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme 15. Kanıt kullanma 16. Karar verme 17. Konum analizi 18. Medya okuryazarlığı 19. Mekânı algılama 20. Öz denetim 21. Politik okuryazarlık 22. Problem çözme 23. Sosyal katılım 24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama 25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma 26. Yenilikçi düşünme 27. Zaman ve kronolojiyi algılama

Şekil 4. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarındaki Temel Beceriler

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda 20 değer yer alırken güncellenen öğretim programında 18 değer yer almaktadır. Şekil 5'te 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında yer alan değerlerin karşılaştırılması görülmektedir.

2005 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA DEĞERLER		2018 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA TEMEL DEĞERLER	
1. Aile birliğine önem verme	11. Estetik	1. Adalet	10. Estetik
2. Adil olma	12. Hoşgörü	2. Aile birliğine önem verme	11. Eşitlik
3. Bağımsızlık	13. Misafirperverlik	3. Bağımsızlık	12. Özgürlük
4. Barış	14. Sağlıklı olmaya önem verme	4. Barış	13. Saygı
5. Özgürlük	15. Saygı	5. Bilimsellik	14. Sevgi
6. Bilimsellik	16. Sevgi	6. Çalışkanlık	15. Sorumluluk
7. Çalışkanlık	17. Sorumluluk	7. Dayanışma	16. Tasarruf
8. Dayanışma	18. Temizlik	8. Duyarlılık	17. Vatanseverlik
9. Duyarlılık	19. Vatanseverlik	9. Dürüstlük	18. Yardımseverlik
10. Dürüstlük	20. Yardımseverlik		

Şekil 5. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarındaki Değerler

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda kazanımlar için etkinlik örneklerine yer verilirken 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda etkinlik örneklerine yer verilmemiştir.

2.1.2. Öğretimde Materyal Kullanımı

Türk Dil kurumunun Güncel Türkçe Sözlüğünde materyal Fransızca bir kelime olup birinci anlamda “gereç” ikinci anlamda ise “yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge” olarak tanımlanmıştır. Öğretim materyali ise öğrencilere kazandırılmak istenilen bilgi, beceri, tutum ve değerleri geliştirmede kullanılan bütün araç, gereç ve kaynaklardır (Paykoç, 1991). Yanpar - Şahin ve Yıldırım (1999, s. 27), öğretim materyalini şu şekilde tanımlamışlardır. “Etkili öğrenmeler gerçekleştirmek ya da öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla kullanılan araç ve gereçlerdir.”

Kaya'ya (2006, s. 27), göre “sınıf ortamında kullanılabilecek teknoloji ve materyallerin başlıcaları şunlardır:

- Gerçek nesne ve modeller,
- Yazılı gereçler (kitaplar, broşürler vb.),
- Görsel basılı materyaller (resimler, fotoğraflar, çizimler, tablolar, grafikler),
- Çeşitli pano ve tahtalar (ilan tahtası, kara tahta, beyaz tahta, tebeşir, işaret kalemleri, elektronik tahta),
- Tepegöz ve saydamları,
- Slaytlar ve film şeritleri,
- Ses öğeleri (ses kasetleri, CD'leri, ses çıkaran nesneler),
- Televizyon ve video (Programlar, videokasetler, VCD'ler),
- Bilgisayar

Başboğaoğlu'na (2012, s. 69) göre “eğitimde görsel ve işitsel araçlar öğrenmenin kalıcı izli olmasını sağlama açısından çok önemli görülmektedir. Bir öğrenme etkinliği ne kadar çok duyu organına hitap ederse öğrenme olayı da o kadar iyi ve kalıcı izli olur.” Bu bağlamda Sönmez (2005, s. 148) şunları dile getirmiştir: “Materyal, öğrenmenin oluşabilmesi ve dersin kazanımlarına ulaşılabilmesi açısından çok önemlidir.” Yanpar - Şahin ve Yıldırım'a (1999) göre öğretim materyalleri, öğretimin niteliğini artırmada önemli bir öğedir. Çünkü öğrenme ve öğretme sürecinde materyal kullanımı ilgi uyandırmak, öğrencileri motive etmek, algılamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırmak açısından katkı sağlar (Yeşiltaş, 2009, Aslan ve Doğdu, 1993). Ek olarak “öğrenmede, zamanı kısaltır, bilgiyi pekiştirir ve kalıcılığa yardım eder. Öğrencilerin konuya katılımlarını sağlar, okuma ve araştırma arzusu uyandırır. Yanına gidilmesi veya sınıfa getirilmesi mümkün olmayan olay, olgu ve varlıkları, gerçek yüzleriyle sınıfa taşır” (Aslan ve Doğdu, 1993, s. 40).

Yalın (2006, s. 82-83) ise öğretim materyallerinin gerekliliğini ve sağladığı yararları daha sistematik bir yaklaşımla aşağıdaki başlıklar altında açıklamıştır:

- Çoklu öğrenme ortamı sağlar.
- Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olur.

- Dikkat çeker.
- Hatırlamayı kolaylaştırır.
- Soyut bilgileri somutlaştırır.
- Zamanı ekonomik kullanmaya yardımcı olur.
- Güvenli gözlem yapma imkânı sağlar.
- Farklı zamanlarda birbirleriyle tutarlı içeriğin sunulmasını sağlar.
- Tekrar tekrar kullanılabilir.
- İçeriği basitleştirerek öğrenmeyi kolaylaştırır.

Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda öğrenme ortamlarında kullanılacak materyallerin amaca uygun seçilmesi gerektiğini belirtmiştir (MEB, 2017). Bu hususta Senemoğlu (2001) eğitimde kullanılacak materyallerin öğrencilerin özelliklerine uygun seçilmesi, kolay ulaşılabilir ve kullanışlı olması gerektiğini ifade etmiştir. Akdağ ve Meydan'a (2011, s. 157) göre öğrenme - öğretme sürecinde kullanılacak materyallerin seçimi yapılırken aşağıdaki hususlar dikkate alınmalıdır:

- Dersin hedef ve davranışlarına uygun olmalıdır.
- Öğrenciye alıştırma ve uygulama imkânı vermelidir.
- Materyaller, konuları en iyi şekilde somutlaştırmalı ve kolaydan zora doğru sıralanmış olmalıdır.
- Güncelleştirilmiş veriler sunmalıdır ve gerçek hayatı yansıtmalıdır.
- Öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun tasarlanmış olmalıdır.
- Görsel materyaller konuların önemli bölümlerine vurgu yapacak şekilde kullanılmalıdır.

Araştırmalara göre, öğretim materyallerinin etkili bir şekilde kullanımının hem öğretmene hem de öğrenciye önemli faydaları vardır. Özet olarak öğretim materyalinin derste kullanımı ile öğrencinin derse aktif katılımı sağlanmakta, öğrenme anlamlı ve kalıcı olmaktadır.

2.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı

Kouyoumdjian'nın (2012) belirttiği gibi görsel öğrenme üzerine yapılan araştırma sonuçlarına göre kelimeler soyut olduğu için zihinde tutulması oldukça zordur. Görseller ise somuttur ve daha kolay hatırlanır. Bu noktadan hareketle görsel bir bilgiyi öğrenmenin sözel bir bilgiyi öğrenmekten daha anlamlı ve daha kalıcı olduğu söylenebilir.

Görseller günümüzde oldukça önemli bir materyaldir. Karşımızdaki insana bir konuyu anlatmak için evrensel bir dil haline gelen görsel materyalleri kullanabiliriz (Özdamlı, 2011). “Görsel araçlar; sunumu basitleştirmek, düşünmeyi canlandırmak, anahtar noktaları vurgulamak, istatistiksel verilerin anlaşılabilirliğini artırmak, karşılaştırma yapmak, ilişkileri göstermek, yeni kavramları ve detayları açıklamak, varlıkların nitel boyutlarını sergilemek amacıyla kullanılırlar.” (Çelik, 2012, s. 42).

Her derste olduğu gibi Sosyal Bilgiler derslerinde de öğretimi kolaylaştırıcı ders materyallerinin kullanılması oldukça önemlidir. Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılabilecek materyaller; ders kitapları, resimler, fotoğraflar, haritalar, küreler, modeller, maketler, dergiler, slaytlar, çalışma yaprakları ve müzik gibi görsel ve işitsel materyallerdir.

Sosyal Bilgiler dersinde, geçmişte kullanılan ve giderek önemini kaybeden klasik yöntemlerin yerine derslerde öğrencileri daha aktif hale getirecek ve öğrencilerin derse katılımlarını arttıracak görsel materyaller ve teknolojiyle direk bağlantısı olan araç – gereçlerden faydalanılmalıdır (Şimşek, 2008). Sosyal Bilgiler öğretiminde soyut olan bilgileri somutlaştırmak için fotoğraf, karikatür, minyatür ve resim kullanılmalıdır. Bu görsel malzemelerin kullanılması Sosyal Bilgiler öğretimini zenginleştirecektir:

“Görsel kaynakları incelemelerin öğrenciler için birçok avantajı vardır. Bir imgeyi inceliyorken, değişen an ya da hareket ve duygusal akış gibi olayın parçası olan şeyler tarafından rahatsız edilmezsiniz. Baktığınız imgeye tekrar tekrar dönebilir, çeşitli boyutları inceleyebilir, yeni sorular sorabilir ve bu sayede yeni fikirlere ulaşabilirsiniz” (Levstik ve Barton, 1997, aktaran Akbaba, 2005, s. 188).

Görsel materyallerin yukarıda belirtilen avantajları esasında onların yeni öğretim yaklaşımlarının da öğretmenlerden istediği gibi öğrencinin sınıf içinde aktif olmasını sağlamasından ileri gelir. Dolayısıyla öğrencinin Sosyal Bilgiler dersinde görsel

materyallerin (fotoğraf, resim, karikatür, minyatür vb.) yer aldığı etkinlikler yapması öğrencinin aktif ve kalıcı bir öğrenme yapmasına imkân sağlayacaktır. Bu görsel materyallerden en önemlilerine aşağıda değinilmiştir.

2.1.3.1. Fotoğraf

Fotoğraf günümüzde önemli bir iletişim aracıdır. Yüzlerce kelime ile anlatılamayacak pek çok şey bir fotoğraf karesi ile anlatılabilir. Danacıoğlu (2001) fotoğrafın resim, gravür vb. görsellerden çok daha etkili ve gerçekliğin tıpkıbasımı olarak kabul gördüğünü belirtmiştir. Bununla birlikte fotoğraf sayesinde insanların geçmişteki kıyafetlerinin, kullandıkları eşyaların, yaşadıkları çevrenin, gelenek ve göreneklerinin tarihini anlamamızın kolaylaşacağını belirtmektedir. “İnsanoğlu doğumundan ölümüne dek çeşitli biçimlerde fotoğrafla iç içe bir yaşam sürmektedir“ (Kılıç, 2007, s. 13). Bu nedenle fotoğraf çekildiği dönemi yansıtan, Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilecek önemli bir materyaldir. Günümüzde Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sıklıkla fotoğraf kullanılmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretiminde önemli bir materyal olan fotoğrafı kullanırken seçici olmak ve bazı hususlara dikkat etmek gerekir. Bu hususlar;

a) Ders kitaplarında, konuları açıklamak için kullanılan fotoğraflar Sosyal Bilgiler öğretiminde oldukça önemlidir. Fotoğraf sırf hoş bir görüntü oluşturmak için değil, konuyla ilgili ve konuyu açıklayıcı nitelikte ve öğrencinin seviyesine uygun olmalıdır.

b) Fotoğraflar ilk bakışta fark edilmeyen anlamlarla yüklü olabilir. Fotoğrafın içerisinde saklı duygu ve düşüncüyü anlamak için fotoğraf yorumlamayı bilmek gerekir. Fotoğrafları yorumlarken şu basamaklar uygulanmalıdır (Schur, 2007, aktaran Aslan, 2008).

1. Basamak: İnceleme ve Tanımlama

- a) Fotoğrafın Türü (birey, grup, belgesel, politik, manzara, doğa)
- b) Fotoğraf için uygun başlık ne olurdu?
- c) Fotoğrafta gördüklerinizi aşağıya yazınız.

2. Basamak: Yorum

Fotoğrafta neler oluyor? Bu fotoğraf sizde hangi düşünceleri uyandırıyor? Fotoğraftaki öğeler arasındaki ilişkileri betimleyiniz.

3. Basamak: Sorular

- a) Fotoğraf kim tarafından çekilmiştir.
- b) Fotoğraf nerede çekilmiş olabilir?
- c) Fotoğraf ne zaman çekilmiş olabilir?
- d) Fotoğraf ne için çekilmiş olabilir?
- e) Fotoğraftaki insanlar kim/kimler olabilir?
- f) Fotoğrafta nasıl bir yaşam tarzı var?

4. Basamak: Fotoğrafın çekildiği dönemim özellikleri nelerdir?

5. Basamak: İçerik Eleştirisi

Fotoğrafta cevapsız kalan sorular nelerdir?

6. Basamak: Fotoğraf İçin Sonuç

- a) Fotoğraftaki bilgi ve mesajlar ile daha önceki bilgileriniz arasında nasıl bir ilişki var)
- b) Fotoğraf doğal bir çekim mi? Yoksa tasarlanmış bir poz mu? Bunu nelerden anladınız?
- c) Fotoğraftaki bilgi ve bulguları yansıtan tarihsel bir metin yazınız?

c) Fotoğrafta gördüklerimiz her zaman doğruyu yansıtmayabilir. Fotoğraf planlı ve bir kurguya dayanarak toplum üzerinde bir algı oluşturmak için çekilmiş olabilir. Danacıoğlu'na (2001) göre bir araştırmacı önüne gelen fotoğrafı kendi süzgecinden geçirmelidir. Bunun içinde fotoğrafın ne tür bir fotoğraf olduğunu, hangi maksatla çekildiğini, fotoğrafın çekildiği mekânı, kim tarafından ve nerede çekildiğine ilişkin doğru sorular yöneltilmelidir. Aksi takdirde yanlış sorular yanlış sonuçlara ve mesajlara ulaşmaya neden olur.

d) Kullanılacak fotoğraflar çok büyük ya da küçük olmamalıdır. Ayrıca fotoğrafın kalitesine dikkat edilmelidir.

e) Öğretiminde kullanılacak fotoğraflar öğrencinin ilgisini çekmeli ve öğrencide merak uyandırmalıdır. Öğrencilerin yanlış anlamasına ve eksik öğrenmelerine neden olabilecek fotoğraflar seçilmemelidir (Özden Özdemir, 2017)

Akbaba (2005), Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı isimli araştırmasında fotoğraf kullanılarak işlenen derslerin öğrencilerin bilgi düzeylerine katkısının, geleneksel öğretim yöntemlerinden daha fazla olabileceği yorumunu yapmıştır. Şimşek (2003), Tarih Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı adını verdiği çalışmasında resim, fotoğraf, minyatür, harita gibi görsel malzemelerin çocukların ilgi ve dikkatini çekeceğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra görsel sembollerin öğrencilerin anlayabileceği şekilde basit ve konuyla ilgili olmasının öğrenmeyi olumlu etkileyeceğini ortaya koymuştur. Aslan (2008), Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı konulu yaptığı araştırmanın sonucunda fotoğrafın öğretim aracı olarak son derece değerli olduğuna, öğrencileri motive ederek olup bitmiş olan ve bugünün çok uzağında yaşanmış olan geçmişi yakınlaştırarak anlaşılır ve algılanabilir kılacağına değinmiştir.

Fotoğrafın faydalarını kısıtlayan ve fotoğraf kullanımında dikkat edilmeyen bazı noktalarda vardır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- a) Bazı fotoğrafların çözünürlüğünün ve baskı kalitesinin yetersiz olması
- b) Öğretmen ve öğrencinin fotoğraf yorumlama hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması
- c) Fotoğraf ile içerik uyumuna özen gösterilmemesi
- d) Öğrencinin ilgi ve dikkatini çeken fotoğraflara yer verilmemesi bunlara örnek olarak verilebilir (Akbaba, 2005; Aslan, 2008; Özden Özdemir, 2017).

Sonuç olarak fotoğraf eğitim alanında sıkça kullanılan etkili ve kolay ulaşılabilir bir materyaldir. Bununla birlikte konunun açıklanmasına yardımcı olmaktadır. Yapılan çalışmalardan da anlaşıldığı gibi fotoğraf sayesinde Sosyal Bilgiler öğretimi ve öğrenimi daha zevkli ve ilgi çekici olmaktadır. Çünkü insanlar fotoğraflara bakmaktan hoşlanırlar. Öğrencinin bir fotoğrafı incelemesi konunun anlaşılmasına yardımcı olduğu gibi fotoğrafın çekildiği zaman ile yaşadığı zamanı kıyaslamasına da fırsat verir. Fotoğraf öğretimde faydaları olan bir materyaldir.

2.1.3.2. Minyatür

Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğünde minyatür (Fransızca miniature): "Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı." olarak tanımlanmıştır. Renda (1997, s. 1262)

ise minyatürü şu şekilde tanımlamıştır: “Osmanlıcada nakış veya tasvir sözcükleri ile de anılan minyatür, geniş anlamıyla el yazması kitaplara metni aydınlatmak üzere yerleştirilen açıklayıcı resimlerdir “

Fotoğrafın icadından önce geçmişte olup bitenleri bize görsel olarak anlatan en önemli araçlardan biride minyatürlerdir. Minyatürlerde savaş sahnelerinden, denizcilik ve saray hayatına, bir ameliyatın nasıl yapıldığından astronomiye, padişahın tahta çıkış töreninden av sahnelerine kadar pek çok konu işlenmiştir. Minyatür sanatını Mısır, Uygur, Çin, Fars, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi pek çok medeniyet kullanmıştır. “Minyatürler, Osmanlı tarihine, saray hayatına, muharebe ve muhasara sahnelerine, şehir ve kale manzaralarına ilişkin içerdiği konularıyla, sanatçının, gerçek olayları realist görüş ile anlatma niyetinden dolayı tarih öğretiminde kullanılabilecek zengin görsel malzeme sunmaktadır” (Ata, 2002, s. 142).

“Minyatürler kendi aralarında siyasi hayat ile ilgili, sosyal hayat ile ilgili, kültürel hayat ile ilgili, iktisadi hayat ile ilgili, askeri hayat ile ilgili olmak üzere sınıflandırılabilir. Bu Osmanlı minyatürlerinden bazıları, özellikle yapıldıkları dönemdeki önemli tarihi olaylarla ilgilidir. Gerçekten de Türk tarihinin türlü yanlarını aydınlattıkları gibi kılık, kıyafet, eğlence, düğün, av, savaşlar, resmî kabuller hakkında esaslı bilgi vermektedirler” (Uluçay, 1958, aktaran Ata, 2002, s. 184).

Öğrencilere geçmişteki sosyal yaşam ve kültürü tanıtmak, geçmişle bugün arasındaki farklılıkları göstermede minyatür sanatından faydalanılabilir. Örneğin Osmanlı Devleti’nde çocukların oynadığı oyunlar, çarşıda alışveriş yapan insanların minyatürleri verilerek günümüzle kıyaslama yapmaları istenebilir.

Ata’ya (2002), göre minyatürleri ders kitaplarında az da olsa görmekteyiz. Fakat ders kitaplarında kullanılan bu minyatürlerin baskı kalitesinin düşük olması, öğretmenlerin minyatür konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması, minyatürleri etkili bir görsel kaynak olmaktan uzaklaştırmaktadır.

Bu bağlamda minyatür öğrencilerin ilgisini çekmek ve merak uyandırmak için ders kitaplarında ve etkinliklerde kullanılabilir. Ancak minyatür faydalanması gereken görsel bir materyal olmakla birlikte bazı dezavantajlara da sahiptir. Örneğin minyatür hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması, internetten ulaşılabilecek minyatür sayısının az olması, konuya uygun minyatür bulmakta zorluk yaşanması, minyatürün güncel olmayan bir materyal olarak görülmesi bu dezavantajlardan bazılarıdır.

2.1.3.3. Resim

Mağara duvarlarından başlayıp günümüze kadar gelen resimler tarihi öneme sahiptirler. Çünkü resim geçmişi öğrenmemizi kolaylaştırır. Ciravoğlu'na (1999) göre resimler, çocukların hayallerini ve düşüncelerini geliştiren görsel bir materyaldir. Çocuklar görsel algıları ile resimler arasındaki farklılıkları algılar. Gördükleri resimler hakkında fikir yürütüp, resimlere bakarak neden sonuç ilişkisi kurarlar. İçerisinde güzel resimler bulunan bir kitap çocukların estetik duygusunun gelişmesine katkı sağlar. Ata (2002) ise resmin önemli bir materyal olduğu belirtilerek öğrencilerin görsel belleğini geliştirdiğini, hayal etmeyi kolaylaştırdığını ve unutmayı da zorlaştırdığını ifade etmiştir.

Resimler diğer görsel materyallere göre ders içinde daha kullanışlı olabilir. Kaya'nın (2006, s. 51) belirttiği gibi: “resimlerin kullanımı kolaydır. Çünkü bunların kullanımında donanıma gerek yoktur. Bunlar görece ucuz materyallerdir. Bunların çoğu, çok az bir ücretle ya da ücretsiz alınabilir. Resimler; her derste ve her eğitim düzeyinde kullanılabilir. Bunlar; hikâye anlatma, yazma ya da şiirde de kullanılabilir.”

Milli Eğitim Bakanlığı hazırladığı öğretim programlarında resim, fotoğraf, karikatür gibi görsellerin kullanılmasını tavsiye etmiştir. Örneğin MEB (2005) tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Programında öğrencilerin etkinlikler çerçevesinde fotoğraf, resim, proje, poster, şarkı sözü, powerpoint sunusu, maket gibi ürünler yapabilmelerini ve bunları aileleri ve çevreleriyle paylaşmaları istenmektedir.

Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı derslerde inceleme gezileri yapılmasına önem vermiştir. Müzelere, tarihi ve kültürel mekânlara geziler düzenlenmesini tavsiye etmiştir (MEB, 2011). Örneğin öğrencilerle Kurtuluş Savaşı temalı bir müzeye gidilecekse, öğrencilerin müzeyi gezerken gördükleri tarihi nesneleri de kullanarak Kurtuluş Savaşı'nı anlatan bir resim yapmaları istenebilir. Bu sayede öğrenciler var olan tarihi nesneleri incelemenin yanı sıra kendi tarihi resimlerini yaparak aktif bir öğrenme gerçekleştirmiş olurlar. Daha sonra bu resimler bir sergi açılarak sergilenabilir.

Resmin etkili bir materyal olması için dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

- Resim kullanıldığı metni tamamlayıcı nitelikte olmalıdır.
- Kullanılan resim çocuğun anlayabileceği seviyede olmalıdır.
- Resimler parlak ve öğrencinin ilgisini çekecek özellikte olmalıdır.
- Resimler çocuklara bilgi verici, onların beğenisini kazanacak, sanat yönlerini destekleyecek ve hayal güçlerini artırıcı nitelikte olmalıdır.
- Gereğinden fazla resim kullanılmamalıdır (Cıravoğlu, 1999; Kaya, 2006; Karatay, 2011; Sükan, 1983).

Sosyal Bilgiler dersini somutlaştırmak, öğrencilerin ilgisini çekmek ve öğrenilenlerin kalıcı olması için resim ve diğer görsel araçların kullanılması oldukça önemlidir. Resim sadece ders kitaplarında konuyu açıklamak için kullanılan bir materyal değildir. Öğrencilerden çevrelerinde gördüklerini resim ile anlatmaları istenebilir. Böylece öğrencilerin görsel hafızaları gelişir ve unutma sorunu en alt düzeyde gerçekleşir.

2.1.3.4. Karikatür

2.1.3.4.1. Karikatürün Tanımı ve Tarihçesi

Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılacak en önemli görsellerden biride karikatürlerdir. Karikatür sözcüğü, ilk defa İtalya’da kullanılmıştır. Çarpıtmak, abartmak manasına gelen “*caricare*” kökünden gelmektedir. (Şenyapılı, 2003). Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlüğünde karikatür (Fransızca *caricature*): “İnsan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim.” olarak tanımlanmıştır. Britannica Ansiklopedisinde (2017) karikatür bir kişinin, türünün veya eyleminin çarpıtılmış sunumu olarak açıklanmıştır. Uğurel ve Moralı (2006) ise karikatürü her yaş grubuna ulaşabilen eğlenmeyi, gülmeyi, eleştirmeyi ve düşünmeyi içine alan bir sanat ürünü olarak açıklamışlardır. Yukarıda dile getirilen farklı karikatür tanımlarının ortak noktası karikatürün içerisinde insanı güldürecek mizah unsurlarının yer almasıdır. Ayrıca karikatür çok geniş kitlelere ulaşan bir sanat dalıdır ve oldukça ilgi görmektedir.

Karikatürün tarihçesiyle ilgili olarak Özer'in (1998) ifadelerini özetleyecek olursak, karikatürü andıran ilk desenler, paleolitik çağdan kalmadır. Fransa, Doğu İspanya ve Cezayir'de çeşitli mağara ve kayalıklarda bulunan taş üstü resimlerin bazıları karikatür türündedir. Kiminde bir hayvan derisini maske gibi yüzüne örtmüş bir büyücü, kiminde de gülünç hayvanlar görülür. Paleolitik çağdaki insanların bu desenleri hangi amaçla yaptıkları bilinmemektedir. Ancak bu desenleri çizenler karikatüristlerin ilk atası sayılabilir. Neolitik çağın sanatçıları da abartılı gülünç desenleri vazolara ve fresklere yapmışlardır. Karikatür, yalnızca insanları abartılı şekilde çizmek anlamında algılansaydı bu gün karikatürü bir sanat dalı olarak görmemiz mümkün olmayacaktı (Özer, 1998).

Topuz (1997) ise arkeolojik çalışmalar neticesinde tarih öncesi çağlarda yaşamış insanların mağara duvarlarına çizdikleri desenlerin karikatürün ilk örnekleri sayılabileceğini; ancak o dönemin insanların bunları gülmek için değil, belki de başka amaçlarla çizmiş olabileceklerini belirtmektedir. O dönemde yaşayan insanlar bu çizimlere gülmeseler de günümüzdeki insanlar gülebilmektedir.

17. ve 18. yüzyılda Avrupa'da gazete ve dergi baskı tekniklerinin gelişmesiyle öncelikle İtalya, Almanya ve Fransa'da karikatür, gösterdiği değişim ve gelişimle birlikte insanların beğenisini kazanan bir sanat dalı olmuştur. Koloğlu (2005) karikatürün Türkiye'deki gelişimini kısaca şu şekilde açıklamıştır: Türkiye'de ilk karikatür 1870 yılında Teodor Kasap'ın yayınladığı Diyojen isimli mizah dergisinde imzasız olarak yer almıştır. Bu dönemde karikatürün ülkemizde tanıtılmasında Opçanadassis, Nişan Berberyan, ilk Türk karikatürcü olan Ali Fuad Bey, Rıza ve Benetsanos gibi isimler öncülük etmişlerdir.

Karikatür bütün dünyada olduğu gibi Türk toplumunda beğeni ile karşılanan bir sanat dalı olmuştur. Balcıoğlu'na (1998) göre Türk karikatürü Cumhuriyet dönemiyle yeni bir ivme kazanmış ve bu dönemde Cemal Nadir, Semih Balcıoğlu, Oğuz Aral, Nezih Danyal ve Turhan Selçuk'un da aralarında bulunduğu çok sayıda usta karikatürcü yetişmiş ve Türk karikatürü kendine özgü bir üslup geliştirmiştir.

2.1.3.4.2. Karikatür Çeşitleri

Alan yazın incelendiğinde karikatürlerin farklı şekillerde sınıflandırıldıkları görülmektedir. Örneğin Yavuz (2005), karikatürü genel olarak üç ana başlık altında toplamıştır: a) Yazılı karikatür, b) Yazısız karikatür, c) Alt yazılı karikatür

Aşıcıoğlu (2001) ise karikatürleri; siyah-beyaz karikatür, renkli karikatür, çok kareli karikatür, animasyon karikatür, portre karikatür ve üç boyutlu karikatür olmak üzere sınıflandırmıştır.

Şekil 6. Aşıcıoğlu'na Göre Karikatürlerinin Sınıflandırılması

Bir diğer sınıflandırma da ise Özer (2006) tarafından yapılmıştır. “Karikatür ve Eğitim” isimli çalışmasında karikatür çeşitlerini altıya ayırmıştır:

1. **Vinyet Karikatür:** Bir yazının yanında o yazıyı destekleyen karikatürdür.

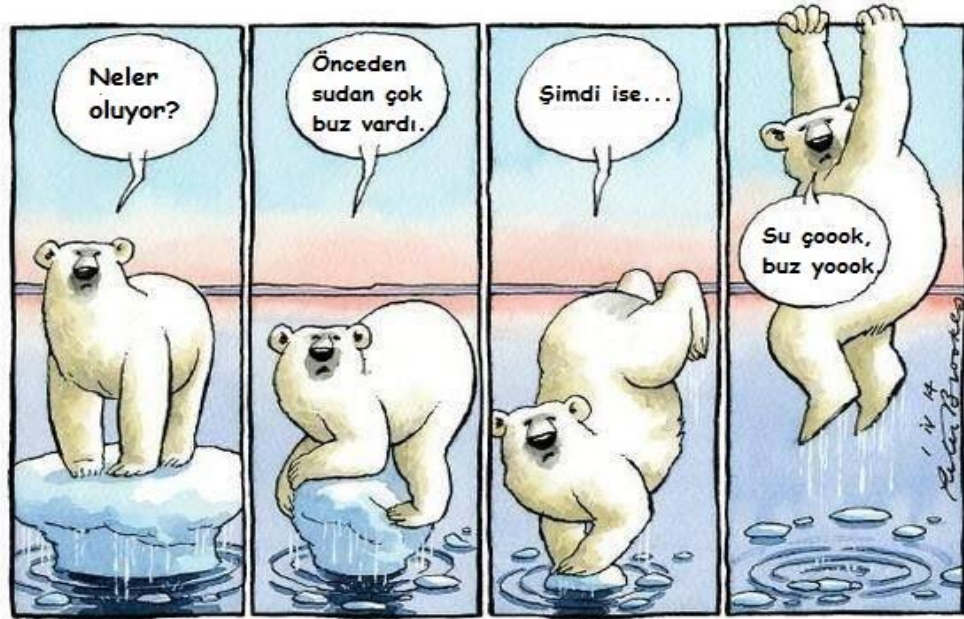
Şekil 7. <http://www.eba.gov.tr/083cfb1b-80ea-4e3a-bbc6-edcb630dd9e0> Bilim Çocuk s. 18 (Erişim Tarihi 27/03/2018)

2. **Tek bir kareden oluşan karikatür:** İçerisinde yazı yani konuşma balonu bulunmayan karikatürlerdir. Bu karikatürün kullanımına örnek olarak hazırlanan bir etkinliğe aşağıda yer verilmiştir.

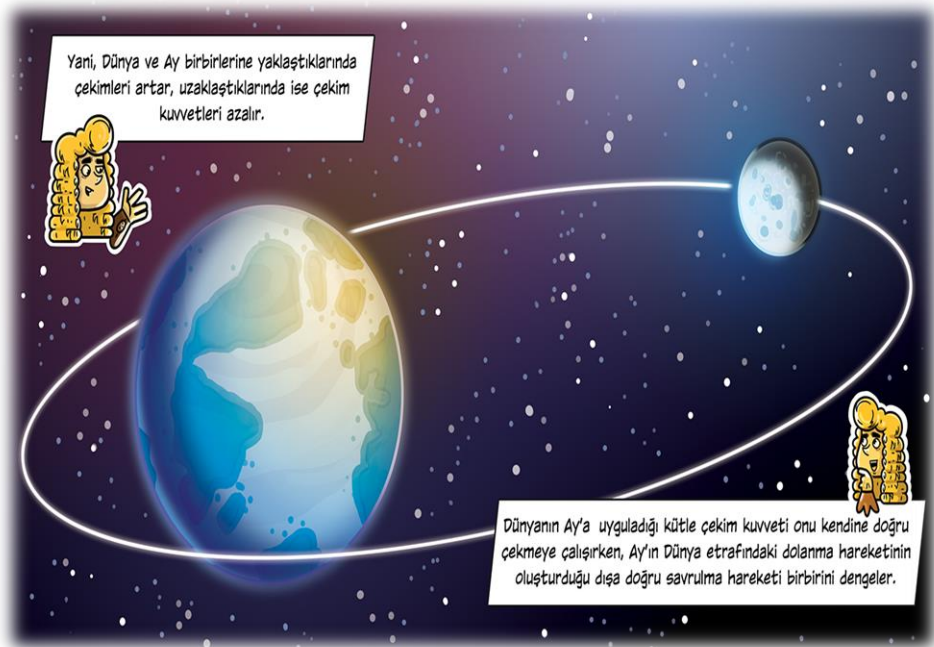
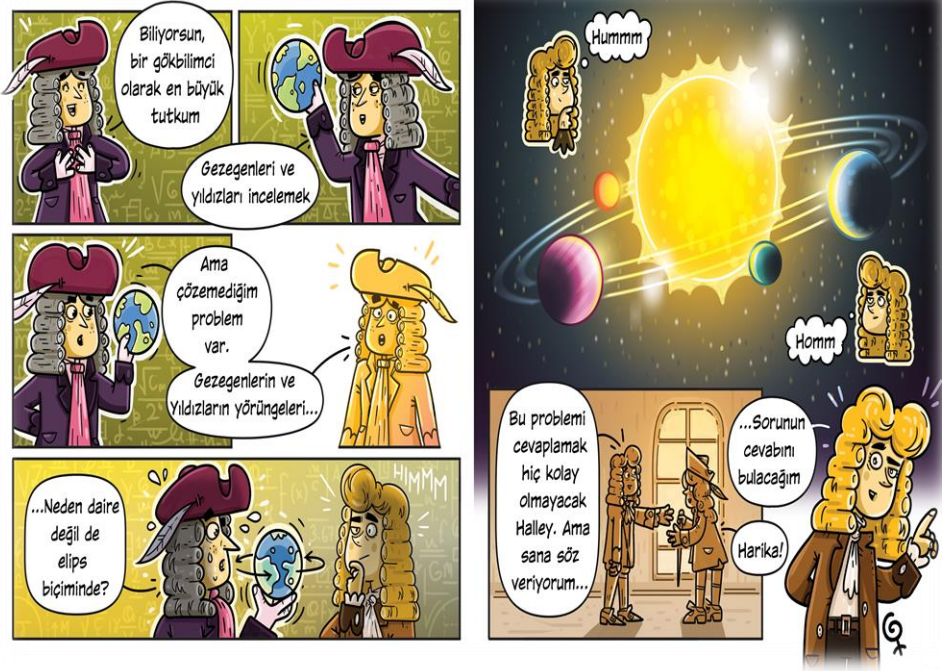
Şekil 8. <https://cevreci.wordpress.com/2012/12/25/deniz-kirligi/> (Erişim Tarihi 27/03/2018)

3. **Bant karikatür:** Birden çok kareden oluşan karikatürdür. Bu karikatürden yararlanarak örneğin küresel ısınmanın etkileri konusunda öğrencilerde farkındalık oluşturulabilir.

Şekil 9. <https://twitter.com/brookestimes/status/450736728199139328> (Erişim Tarihi 27/03/2018)

4. **Çizgiöykü - Çizgiroman Olarak Karikatür:** Karikatür ve metnin bir araya geldiği ve bir kurgunun anlatıldığı eserlerdir.

Şekil 10. <https://www.behance.net/gallery/44909553/Newton-COMIC-BOOK> (Erişim Tarihi 27/03/2018)

5. Portre Karikatür: Kişilerin görüntüsünden yola çıkılarak çizilen karikatürdür. Bir bilim adamını, sanatçıyı ya da alanında uzaman bir kişiyi tanıtmak için portre karikatürlerden faydalanılabilir.

Aziz Sancar

https://tr.toonpool.com/cartoons/Nobel_261068

Aziz Sancar 1946 senesinde Mardin'in Savur ilçesinde dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Savur ve Mardin'de tamamladı. Sonrasında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde eğitim gördü.

Savur'da iki sene doktor olarak çalıştıktan sonra, Tektaş Üniversitesi'nde doktorasını, Moleküler Biyoloji dalında, DNA onarımı üzerinde yaptı. Yale Üniversitesi'nde DNA onarımı dalında doçentlik tezini tamamladı.

1982 senesinde UNC Chapel Hill'de Biyokimya ve Biyofizik alanlarında çalıştı. Burada DNA onarımı, hücre dizilimi, kanser tedavisi ve biyolojik saat üzerinde çalıştı. 288 makale ve 33 kitap yayınladı.

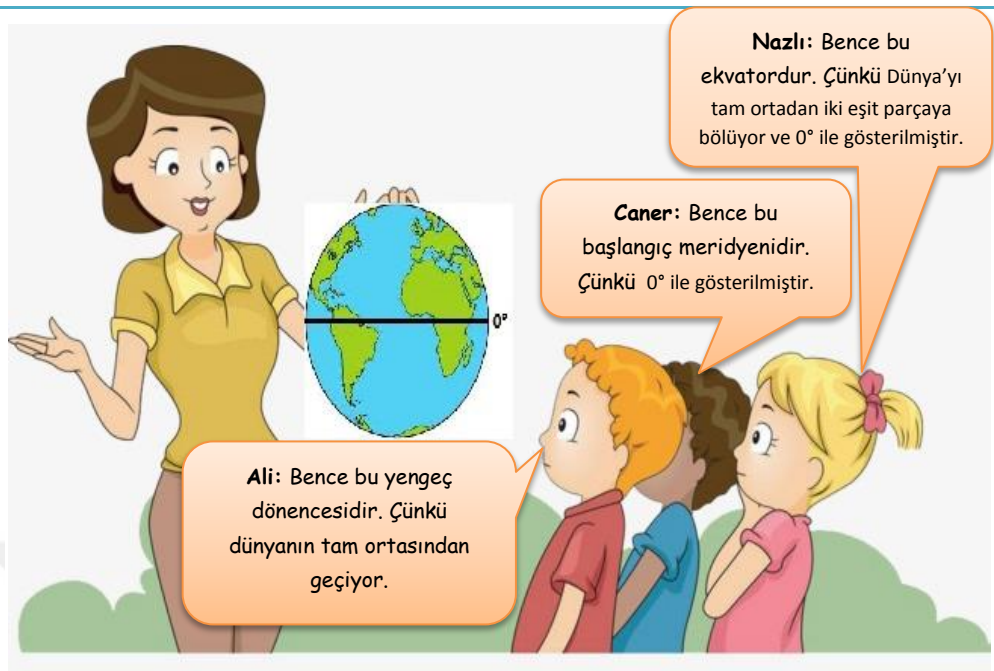
1997 senesinden beri Amerika Birleşik Devletleri Kuzey Karolina Üniversitesi, Chapel Hill'de Biyokimya ve Biyofizik Bölümü'nde Sarah Graham Kenan Profesörü olarak görev yapmaktadır. ABD Ulusal Bilimler Akademisi'ne seçilen ilk ABD'li Türk olarak tanınır.

Hücrelerin hasar gören DNA'ları nasıl onardığını ve genetik bilgisini koruduğunu haritalandıran araştırmaları sayesinde 2015 Nobel Kimya Ödülü'nü kazanmıştır.

<https://www.timeturk.com/aziz-sancar/biyografi-788922>

Şekil 11. https://tr.toonpool.com/cartoons/Nobel_261068 Aziz Sancar (Erişim Tarihi 27/03/2018)

6. Kavram Karikatürleri: Son yıllarda eğitim alanında yaygınlaşan karikatürlerdir. Şaşmaz - Ören vd. (2012, s. 157) kavram karikatürlerini şu şekilde açıklamışlardır: “Bilimsel kavramların günlük olaylarla ilişkilendirilmesini sağlayan, olaylar üzerinde konuşan, düşünen ya da tartışan üç ya da daha fazla karakterin bulunduğu görsel araçlardır.” Kavram karikatürünün Sosyal Bilgiler dersinde kullanıma yönelik örnek bir çalışmaya aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 12. https://pngtree.com/freepng/students-listen-to-the-teacher-to-talk-about-knowledge_3290185.html(Erişim Tarihi 27/03/2018)

2.2. Karikatürün Eğitimde Kullanımı

Karikatür eğitimde etkili bir şekilde kullanılabilecek bir materyaldir. Ancak Öğretmen materyali nerede ve ne zaman kullanacağını iyi bilmelidir. Çünkü daha önce belirtildiği gibi yerinde ve zamanında kullanılmayan bir materyalin öğrenci üzerine olumlu bir etki yapması beklenemez.

Karikatür, derslerde kullanılabilen görsel ve düşündürücü bir materyaldir. İçerisinde mizah unsuru barındırdığı için resimden daha etkili ve akılda daha kalıcıdır (Efe, 2004). Kaya'ya (2006, s. 67) göre “karikatürler, çocuklar ve yetişkinler tarafından ilgi çeker ve kolaylıkla okunur. Karikatürlerde gülmecenin yanı sıra bilgiler de yer almalıdır.” Öğrenci karikatüre baktığında bundan hem keyif alacak hem de karikatürle ne anlatılmak istediğini düşünecektir. Bu sayede öğrenci sıkılmadan aktif olarak derse katılacaktır. Özalp'in (2006) belirttiği gibi karikatürlerin Türk eğitim sistemi tarihine bakıldığında materyal veya öğretim yöntemi olarak kullanıldığı pek söylenemez. Karikatür genellikle eğlence aracı olarak görülmekte, düşündürücü yönü ve sanatsal yanı göz ardı edilmektedir. Sosyal Bilgiler eğitimini eğlenceli hale getirmek için mizah yönü güçlü olan karikatürlerden yararlanılabilir.

Karikatürün eğitim ortamında kullanılmasının faydaları bazı yazarlar (İşman, 2008; Oruç, 2006; Uslu, 2007; Uğurel ve Moralı 2006) tarafından şöyle açıklanmıştır:

- a) Konuyu kısaca tanıtır ve konunun ana fikrini verir.
- b) Karikatür öğrencilerin sıkılmalarını engeller. Aynı zamanda dersi sevmelerine katkı sağlar.
- c) Karikatürde yer alan canlıların tuhaf, komik, ilginç vb. görünüşleri öğrencilerin dikkatini çeker.
- d) Öğrenmeyi eğlenceli kılar ve rahat düşünmeyi sağlar.
- e) Öğrencilerin toplumsal olaylara bakış açısını geliştirir.
- f) Karikatüre ilgi duyan, karikatür yeteneğine sahip çocukların ortaya çıkmasına katkı sağlar.
- g) Öğrencilerin düşünme, algılama, anlama, fark etme, ifade güçleri gelişir.
- h) Öğrencilerin motivasyonunu yükseltir.
- i) Öğrenme öğretme ortamlarında defalarca kullanılabilir.
- j) Verilen mesajı görselleştirir.
- k) Mesajın kolay algılanmasına yardımcı olur.

Karikatür kullanımında bazı sınırlılıklarla karşılaşmakta mümkündür. Bu sınırlılıklar şu şekilde sıralanabilir.

- a) Konuyla ilgili karikatür bulmak bazen zaman almaktadır.
- b) Eğitim alanında kullanılabilecek karikatür sayısı azdır.
- c) Karikatürlerin çoğu öğrencinin yaş düzeyine uygun değildir.
- d) Karikatür yorumlama konusunda öğrenciler yeterli bilgiye sahip olmayabilir.

Uğurel ve Moralı'ya (2006, S. 36), göre “eğitimde karikatürlerin kullanımı sadece yazılı ders materyallerinde görselliği destekleme alanı ile sınırlı değildir. Karikatürler mizahın etkili bir biçimde kullanıldığı yerler olarak özellikle psikolojik etkileri açısından öğrenme ve öğretmede kayda değer etkilere sahip araçlardır”

Karikatürler öğrencilerin eleştirel düşünme ve sorun çözme becerilerini geliştirmektedir. Karikatür sayesinde öğrenciler kendini ifade edebilmekte, özgürce düşünebilmekte ve hayal kurabilmekte, duygu ve düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak ifade edebilmektedir (Uslu, 2007). Bu bakımdan karikatür sadece eğlenceli bir görsel olarak algılanmamalı ve öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak bir materyal olduğunun farkına varılmalıdır.

Karikatürü anlamaya çalışan öğrenciler, ilk başta karikatürün çizgilerine odaklanır, daha sonra ayrıntılarına bakarak karikatürü yorumlar. Nesneler arasındaki zıtlık ve birliktelikleri yaratıcı ve eleştirel bir düşünceden geçirerek kendi öyküsünü kurgular (Özalp, 2006). Karikatürün sıcaklığı, sevimliliği, gülmenin ve gülümsemenin verdiği rahatlık ve gevşemeden yararlanılarak istenilen mesajı öğrencinin belleğine yerleştirmek daha kolay olmaktadır (Özer, 2006).

Gerçekçi bir yaklaşımla bakılacak olursa hiçbir araç karikatür kadar öğretimi ilginç kılmaz. Özellikle gelenekselleşmiş mizah anlayışı olan ülkelerde toplumun mizaha yatkınlığından, onların günlük yaşamına giren karikatürden yararlanmamak büyük eksikliklerdir. Bir kere karikatür görseldir, motivasyon verir, tartışma fırsatı yaratır, tüm konular karikatürle karmaşıklık ve soyutluktan arındırır (Özer 1994, s. 37).

Küçükahmet (1997) ise karikatürlerin derste nasıl kullanılması gerektiği ile ilgili çeşitli ipuçları vermektedir. Buna göre; öğrenciler karikatürleri okuyup incelemeli, öğretmende karikatürleri kullanarak öğrencilere bilgi vermeli ve karikatürlerle konuyu zenginleştirmelidir. Öğretmen seçtiği bir karikatürle öğrencilerin ilgisini çekebilir ve karikatürle ne anlatılmak istendiğini öğrencilerine sorabilir. Öğrencilerin karikatürü yorumlamaya çalışmaları onlara hem özgüven kazandıracak hem de öğrenmelerini kolaylaştıracaktır.

Literatürde karikatürlerin Sosyal Bilgiler dersinde etkili bir öğretim materyali olarak kullanılabileceğine dair birçok çalışma mevcuttur. Örneğin, Akengin ve İbrahimoğlu (2010), “Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi” adlı araştırmasında, Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının, öğrencilerin akademik başarı ve derse karşı tutumlarına olumlu yönde etkilediğini, öğrencilerin geleneksel yöntemlerle işlenen Sosyal Bilgiler dersine göre daha yüksek başarı elde ettiğini vurgulamıştır.

Altun'a (2009) göre 2005 dolayısıyla bunun revize edilmiş hali olan 2017 Sosyal Bilgiler öğretim programı karikatür kullanımı için uygun ortamlar sunmaktadır. Geleneksel sınıf ortamının aksine, öğrencinin derse katılımının sağlanmaya çalışıldığı, öğrenciyi pasif alıcı konumdan etkin üreten hale geçirmenin hedeflendiği yeni programda karikatür gibi bireyi düşündürmeye ve bu düşünme faaliyeti sonucunda üretmeye, tasarlamaya zorlayan bir eğitim materyalinin kullanımı, hedeflenen kazanımlara ulaşmada öğretmene yardımcı olabilecek bir materyaldir.

Oruç'a (2006), göre karikatürler, sosyal bilgiler dersleri için vazgeçilmez bir öğretim materyalidir. Karikatürler pek çok farklı teknik ile sınıf ortamında kullanılabilir. Derse başlarken öğrencilerin dikkatini çekmek, gergin bir sınıf ortamını yumuşatmak, sınav öncesi kaygıları azaltmak, zor konuları basitleştirmek, sınıf tartışması başlatmak, konunun değerlendirilmesini sağlamak gibi farklı amaçlarla sınıfınızda karikatürleri kullanabiliriz. Karikatür sınıf ortamında farklı etkinlikler yapılarak kullanılacak bir materyaldir. Örneğin karikatür verilerek öğrencilerden karikatürü yorumlamaları, inceledikleri bir karikatürden yola çıkarak şiir yazmaları ya da kendi karikatürlerini çizmeleri istenebilir. Böylelikle öğrencilerin yorumlama, kendilerini ifade etme, yazma ve okuma becerilerini geliştirecek farklı etkinlikler yapılmış olur.

Yapılan araştırmalar karikatürün Sosyal Bilgiler öğretiminde faydalı olacağını ortaya koymaktadır. Karikatür kullanılarak yapılacak etkinlikler sayesinde öğrenci Sosyal Bilgiler dersinden keyif alacaktır. Ancak karikatürün eğitimdeki etkisi yeterince anlaşılmadığından eğitiminde ve ders kitaplarında karikatür kullanımı yeterli düzeyde değildir.

2.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Karikatür Kullanımı

2016 - 2017 eğitim - öğretim döneminde MEB Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında hiç karikatür kullanılmamış ve karikatürle ilgili hiçbir etkinliğe yer verilmemiştir. Yenilenen Öğretim Programına göre hazırlanan ve 2017-2018 eğitim öğretim döneminde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dağıtılan Sosyal Bilgiler Dersi Kitabında "Kitabımızı Tanıyalım" kısmında sizleri gülümsetirken düşündürecek karikatürlere yer verilmiştir denilmektedir (MEB, 2017). Bu kitapta yer alan karikatürler ise şunlardır:

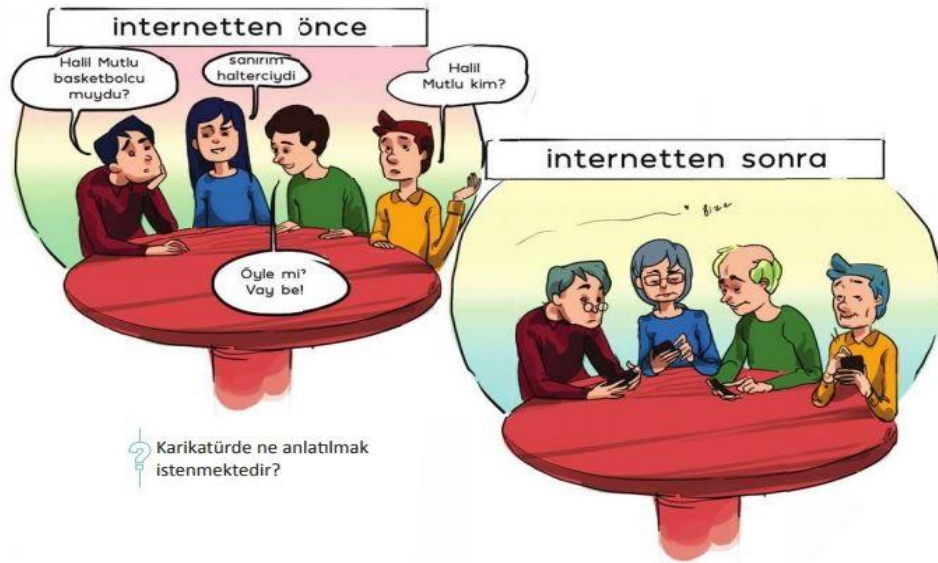
Şekil 13. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 1. Karikatür s. 37

Yazının bulunuşunu gösteren şekil 13'teki kavram karikatürü konuya uygun olarak seçilmiştir. Yazının Sümerler tarafından bulunduğu ve yazının bulunmasının insanlık için çok önemli olduğu ve yazının bulunması ile tarihin başladığı vurgulanmıştır. Ayrıca öğrencilere karikatürle ilgili olarak “Sizce yazı bulunmasaydı yaşamımız nasıl olurdu?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bakımdan seçilen karikatür amaca hizmet etmektedir.

Şekil 14. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 2. Karikatür s. 57

Şekil 14'te tek bir kareden oluşan karikatür “Kültür ve Miras” başlığı altında yer almıştır. Kültürel öğelerimizden biri olan yoğurt ve ayranın Türklerin dünya mutfağına kazandırdığı bir yiyecek ve içecek olduğu belirtilerek Nasrettin Hoca'nın “Ya Tutarsa” fıkrasına yer verilmiştir. Bu bakımdan kullanılan karikatür konuya uygun olarak seçilmiştir.

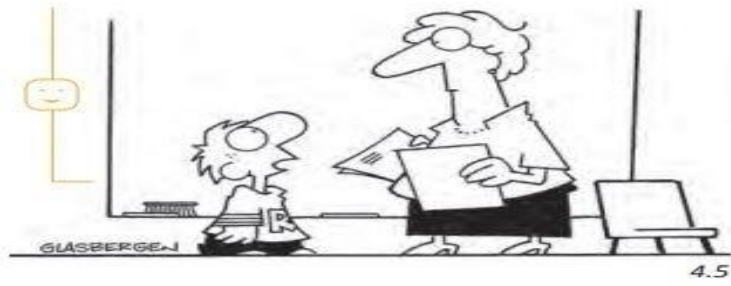

Şekil 15. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 3. Karikatür s. 94

Sosyal Bilgiler 5 ders kitabında “Doğru Bilgiye Nasıl Ulaşırım?” Başlığı altında günümüzde internet sayesinde bilgiye ulaşmanın kolaylaştığı ancak internetteki her bilginin doğru ve güvenilir olmadığı ifade edilmiş ve yukarıdaki çok kareli karikatüre (şekil 15) yer verilmiştir. Seçilen karikatür konuya uygun olmadığı gibi karikatürün tam olarak amaca hizmet ettiği de söylenemez. Çünkü yukarıdaki karikatür daha çok insanlar arasındaki iletişimin internetle birlikte azaldığını ve insanların bir konuda bilgi edinmek için artık interneti kullandıklarını gösteren bir karikatürdür.

Şekil 16. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 4. Karikatür s. 98

"Bilgisayarıma virüs bulaştığı için ödevimi yapamadım öğretmenim... Korkunç bir virüs, defterlerime, kitaplarıma, kalemliğime hatta silgime bile bulaşmış"

Şekil 17. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 5. Karikatür s. 99

Şekil 18. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 6. Karikatür s. 99

Şekil 19. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 7. Karikatür s. 99

Şekil 20. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 8. Karikatür s. 100

Şekil 16, 17 ve 18’te kavram karikatürleri, 19 ve 20’de tek bir kareden oluşan karikatürler “İnterneti Nasıl Kullanmalıyım?” başlığı altında kullanılmıştır. Bu karikatürler internette karşılabileceğimiz tehlikeler olduğunu belirtmek için seçilmiştir. Ancak şekil 16, 19 ve 20’deki karikatürlerle ne anlatılmak istendiği açık olmadığından tam olarak amaca hizmet etmemektedir.

Aşağıdaki karikatürü inceleyerek karikatürde ne anlatılmak istendiğini söyleyiniz.

Şekil 21. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 9. Karikatür s. 102

Şekil 22. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 10. Karikatür s. 103

Haberlerde teknoloji kullanımının hangi sonuçlarına dikkat çekilmektedir? Siz bu düşüncelere katılıyor musunuz? Neden?

Sanal ortamda iletişimin artması geleneklerimizde önemli değişikliklere neden oldu. Geçmişte bayram öncesinde uzakta yaşayan sevdiklerimize kart gönderirdik. Cep telefonlarının kullanılmaya başlamasıyla kısa mesaj göndermeye başladık.

4.9

Şekil 23. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 11. Karikatür s. 104.

“Teknoloji ve Toplum” başlığı altında kullanılan Şekil 21, 22 ve 23’te kullanılan karikatürlerle teknolojinin olumlu yönlerinin olduğu gibi olumsuz yönlerinin de olduğu ifade edilmiştir. Yukarıdaki karikatürler teknolojinin yüz yüze iletişimi azalttığını ve insanların birbiriyle sohbet edemez hale geldiklerini vurgulamak için kitaba alınmıştır. Bu yönüyle de konuya uygun karikatürler seçildiği söylenebilir.

Yandaki karikatürü inceleyiniz. Newton’un bilim insanı olarak sahip olduğu özellikleri söyleyiniz.

4.12

Şekil 24. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 12. Karikatür s. 107

Şekil 24’te gösterilen yazılı karikatür bilim insanlarının özelliklerini belirtmek için kullanılmış ve karikatüre uygun bir soruya yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler 5 ders kitabında yer alan karikatürleri genel olarak değerlendirecek olursak karikatürler öğrencilerin seviyesine uygundur. Ayrıca Şekil 15’teki karikatür

hariç kullanılan diğer karikatürler konuyla ilişkili ve amaca hizmet eden karikatürlerdir. Şekil 16, 19 ve 20’de yer alan karikatürlerin ise anlaşılması zordur. Bu durumun neden kaynaklandığı üzerinde de durmak gerekir. Sosyal Bilgiler 5 ders kitabında kullanılan karikatürlere bakıldığında genel olarak teknolojinin olumsuzluklarını belirten karikatürler kullanılmıştır. Teknolojinin olumsuzluklarını belirten karikatürlerin yanı sıra teknolojinin faydalarını konu alan karikatürlerin de kullanılması gerekirdi. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersinin birçok konusu için karikatür kullanılabilecekken ağırlıklı olarak teknoloji konusunda karikatür kullanılmıştır.

2017 – 2018 eğitim öğretim döneminde Sosyal Bilgiler 6 ders ve çalışma kitabında beş karikatür kullanılmıştır.

Yukarıdaki dergi haberinde yer alan olgu ve görüş cümleleri hangileridir? Gerekçeleriyle belirtiniz.

Yanda verilen karikatürleri inceleyiniz. Karikatürlerde verilmek istenen mesajlar ile ilgili olgu ve görüş cümleleri oluşturunuz.

Aşağıdaki şemayı inceleyiniz.

Şekil 25. Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı 1. Karikatür s. 15

Şekil 25’te verilen yazısız karikatürler “Olgu mu, Görüş mü?” başlığı altında yer almıştır. Öğrencilerin karikatürü inceleyerek olgu ve görüş cümleleri yazmaları istenmiştir. Öğrencilere çevre bilinci kazandırması ve konuyla ilgili olgu ve görüş cümleleri yazmaları istenmesi bakımından kullanılan karikatürlerin uygun olduğu söylenebilir.

Aşağıdaki karikatürleri inceleyiniz. Karikatürlerde nanoteknolojinin hangi alanlarda kullandığı anlatılmıştır? Söyleyiniz.

Fotoğraf 7.3: Saatteki hızı ortalama 400 500 km olan tren

Şekil 26. Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı 2. Karikatür s. 164

Sosyal Bilgiler 6 ders kitabında nanoteknolojinin ne olduğu açıklanmış ve ardından renkli ve yazılı üç karikatüre yere verilerek öğrencilerden nanoteknolojinin hangi alanlarda kullanıldığını söylemeleri istenmiştir. Bu nedenle kullanılan karikatürlerin uygun seçildiği söylenebilir.

17. Etkinlik: Karikatür Yorumluyorum

Aşağıdaki karikatürleri inceleyiniz. Karikatürlerde anlatılan durum sizce insan yaşamını nasıl etkiler? Bu konudaki tahminlerinizi liste hâlinde yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Şekil 27. Sosyal Bilgiler 6 Çalışma Kitabı 3. Karikatür s. 91

Yukarıdaki yazısız karikatürler çevre kirliliğinin insan yaşamına olan olumsuz etkilerini belirtmek için kitaba alınmıştır. Ancak karikatürlerde insana yer verilmemesi nedeniyle tam olarak amaca hizmet ettiği söylenemez.

9. Etkinlik: Empati Kuruyorum

TÜİK 2010 verilerine göre ülkemizde toplam üç bin yetmiş dört kişiye organ nakli yapılmıştır. "Organ nakli" yapılmış bu kişilerin, organ naklinin toplumsal dayanışmaya etkisi ile ilgili fikirlerinin neler olabileceğini kendinizi onların yerine koyarak düşününüz. Karikatürden de yararlanarak bu konudaki duygu ve düşüncelerinizi anlatan bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

137

Şekil 28. Sosyal Bilgiler 6 Çalışma Kitabı 4. Karikatür s. 137

Sosyal Bilgiler 6 çalışma kitabında kullanılan renkli ve yazılı karikatür organ bağışının önemini öğrencilere kavratmak ve onların organ bekleyen insanlarla empati kurmalarını sağlamak için kullanılmıştır. Bu yönüyle karikatür konuya uygun olarak seçilmiştir. Ancak karikatürün küçük boyutlu olması nedeniyle karikatür tam olarak anlaşılamamaktadır.

2017–2018 eğitim öğretim döneminde Sosyal Bilgiler 7 ders ve çalışma kitabında kullanılan karikatürlere aşağıda yer verilmiştir.

Düşünelim!

Küresel sorun denilince aklınıza neler geliyor? Örnek veriniz. Küresel sorunlara çözüm arayan bildiğiniz uluslararası kuruluşlar hangileridir? Ülkemizde bu konuda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına örnek veriniz.

Kavramlar

- Çevre
- Çevre kirliliği
- Doğal kaynaklar
- Doğal ortam
- Ekvator
- Genelleme
- İsraf
- Kurum
- Kutup
- Küresel Sorun
- Tasarruf

Küresel sorun: Dünyada geniş alanları etkileyen doğal afetler, bulaşıcı hastalıklar, savaş, açlık, yoksulluk gibi olayların neden olduğu sorunlar.

KÜRESEL SORUNLARA KÜRESEL ÇÖZÜMLER

Aşağıda verilen karikatürleri inceleyiniz.

Karikatürlerde dünyada bütün insanları etkileyen sorunlardan hangilerine dikkat çekiliyor? Karikatürlerdeki kişiler ne yapmaya çalışıyorlar? Açıklayınız.

Şekil 29. Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı 1. Karikatür s. 176

Şekil 29'da yer alan renkli ve yazısız karikatürler küresel sorunlar konusuna uygun olarak seçilmiştir ve amaca hizmet etmektedir.

Aşağıda verilen karikatürleri inceleyiniz. Karikatürlerde küresel ısınmanın neden olacağı hangi sorunlara dikkat çekilmiştir?

? Küresel ısınmanın sonuçları ile ilgili dünya genelinde bir değerlendirme yapıldığında ortaya nasıl bir sonuç çıkabilir? Açıklayınız.

ÇK - 114
115

Şekil 30. Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı 2. Karikatür s. 179

Şekil 30'da gösterilen renkli karikatürler "Bunları Biliyor musunuz?" başlığı altında kullanılmıştır. Bu karikatürler küresel ısınmanın açlık ve yoksulluğa yol açtığını belirtmek için seçilmiştir ve amaca hizmet etmektedir.

Düşünelim!

Tarihî eserler, doğal varlıklar ve çeşitli sanat eserleri devlet tarafından koruma altına alınır. Bunun sebepleri neler olabilir?

İNSANLIĞIN SORUMLULUĞU

Aşağıdaki karikatürleri inceleyiniz. Karikatürlerde ne anlatılmak isteniyor olabilir? İnsanların doğal varlıkların ortak miras ögesi olarak yaşatılmasındaki sorumluluklarını yerine getirdiğini düşünüyor musunuz? Neden?

Kavramlar

Emek
Ortak miras
Sanat

Ortak miras: İnsanların binlerce yıldır meydana getirdikleri, paylaştıkları ve birbirlerine aktardıkları maddi ve manevi değerler. Sanat, düşünce, edebiyat ve bilim eserleri.

Şekil 31. Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı 3. Karikatür s. 182

Sosyal Bilgiler 7 ders kitabında kullanılan yazısız karikatürler doğal varlıkların insanların ortak mirası olduğunu belirtmek için kullanılmıştır. Seçilen karikatür konuya uygun olup öğrencilerin düzeyine uygun olarak seçilmiştir.

B. Aşağıdaki karikatürleri de inceleyerek televizyon gibi kitle iletişim araçlarının insanlar arası etkileşimdeki olumsuz etkileri ile ilgili düşüncelerinizi nokta ile belirtilen yere yazınız.

17

Şekil 32. Sosyal Bilgiler 7 Çalışma Kitabı 4. Karikatür s. 17

Şekil 32’de gösterilen yazısız karikatürler kitle iletişim araçlarından televizyonun insanlar arasındaki etkileşimi azalttığını, insanı olumsuz etkilediğini vurgulamak için kitaba alınmıştır. Bu yönüyle de konuya uygun karikatürler seçildiği söylenebilir.

3. Yandaki karikatürü inceleyiniz. Karikatürde kitle iletişim aracının hangi olumsuz rolü dile getirilmiştir?

- A) Düşünce ve yaşamı sınırlandırma
- B) Bilgi ve haberleri yayma
- C) Eğitim ve öğretimi destekleme
- D) Sosyal etkileşime katkı sağlama

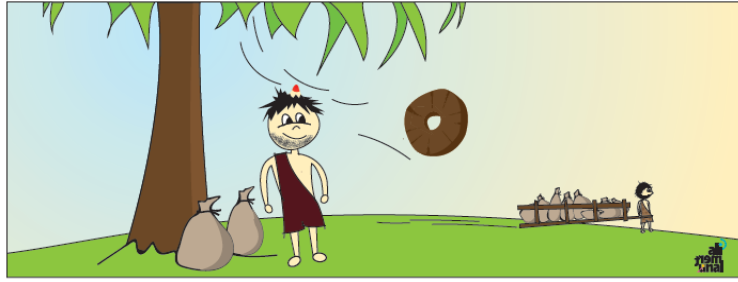

Şekil 33. Sosyal Bilgiler 7 Çalışma Kitabı 5. Karikatür s. 22

Şekil 33’de tek bir kareden oluşan karikatür “Kendimi Değerlendiriyorum” başlığı altında kullanılmıştır. Karikatürün soruya uygun olduğu söylenebilir.

HAYATI KOLAYLAŞTIRAN TEKERLEK

A. Aşağıdaki karikatürü inceleyerek ilgili sorunun cevabını nokta ile belirtilen yere yazınız.

Tekerlek insan hayatına hangi kolaylıkları getirmiştir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

Şekil 34. Sosyal Bilgiler 7 Çalışma Kitabı 6. Karikatür s. 65

Sosyal Bilgiler 7 çalışma kitabında kullanılan yazısız karikatür öğrencilerin seviyesine uygun ve amaca hizmet eden bir karikatürdür.

KARİKATÜRLERİN DİLİNDEN

Aşağıda yer alan karikatürleri inceleyerek soruların cevaplarını nokta ile belirtilen boşluklara yazınız.

A.

1. Karikatürde neden Afrika kıtası sargı beziyle sarılmış olabilir?

.....

.....

2. Afrika kıtasındaki küresel sorunların çözümünde çalışan uluslararası kuruluşlar hangileri olabilir?

.....

.....

3. Afrika kıtasında yaşanan sorunların çözümü için bireysel olarak neler yapılabilir?

.....

.....

Şekil 35. Sosyal Bilgiler 7 Çalışma Kitabı 7. Karikatür s. 114

Şekil 35'te ki Afrika kıtasını gösteren yazısız karikatür tam olarak amaca hizmet etmemektedir. Çünkü çalışma kitabının 112. Sayfasında “32 Yaşında Ölen İnsanların Ülkesi” başlıklı bir gazete haberi verilmiş ve öğrencilerden sayfa 113'teki soruları buna göre cevaplandırmaları istenmiştir. Sayfa 114'te yer alan Afrika karikatüründeki soruları öğrencilerin gazete haberine göre mi cevaplayacakları yazılmamıştır.

B.

1. Karikatürdeki kişinin duygu ve düşünceleri neler olabilir?

.....

.....

2. Karikatürdeki kişi neden böyle bir sorunla karşılaşmış olabilir?

.....

.....

3. Gelecekte böyle bir sorunla karşılaşmamak için neler yapılmalıdır?

.....

.....

C.

1. Karikatürdeki kişilerin yerinde olmak ister miydiniz? Neden?

.....

.....

2. Karikatürdeki kişiler keyifli bir tatil geçirebilirler mi? Neden?

.....

.....

114

Ç. Yukarıdaki karikatürleri de dikkate alarak bireylere, çevreye karşı sorumluluklarını hatırlatan ve bu konudaki çözüm önerilerinizi içeren acil eylem planınızı belirtilen boşluğa bir mektup, resim ya da afiş olarak hazırlayınız.

Şekil 36'da gösterilen yazısız karikatürler çevre sorunlarına karşı öğrencilerde farkındalık oluşturmak amacı ile kitabı alınmış olup konuya uygun olarak seçilmiştir.

Yukarıda belirtilen Sosyal Bilgiler ders kitaplarında daha çok renkli ve yazısız karikatürler kullanılmıştır. Genel olarak konuya uygun ve amaca hizmet eden karikatürler seçilmiş olmakla birlikte bazı karikatürlerin görsel kalitesi yetersiz olup öğrencilerin anlayabileceği düzeyde karikatürler seçilmemiştir.

2.4. Karikatür Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar

Sosyal Bilgiler öğretiminde karikatür kullanmanın öğrencilerin başarısını arttırdığı ve soyut olan bilgilerin anlaşılmasını kolaylaştırdığı bir gerçektir. Ancak karikatür derste gelişi güzel kullanılacak bir materyal değildir. Karikatür seçimi yapılırken özen gösterilmelidir. En son yayınlanan 6. Sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı'nda bu özen gösterilmediği için öğrencilerin seviyesine uygun olmayan bir karikatüre yer verilmiş ve tartışma yaratan karikatür sebebiyle, çizimin bulunduğu sayfa imha edilmiştir.

Bu nedenle karikatür seçimi yapılırken şu hususlara dikkat edilmesi faydalı olacaktır.

1. Karikatür öğrencinin seviyesine ve yorum yapabilmesine uygun olmalıdır.
2. Seçilen karikatür cinsel içerikli olmamalı, şiddet içermemeli, olumsuz örnek oluşturmamalıdır.
3. Karikatür konuyla ilgili olmalı ve öğrencinin ilgisini çekmelidir.
4. Görsel kalitesi (çözünürlüğü) iyi olmalıdır.

2.5. Karikatürleri Nasıl Kullanabiliriz?

Sosyal Bilgiler dersinde karikatürün sınıf ortamına getirilmesi yeterli değildir. Öğretmenin karikatürü kullanırken dikkat etmesi gereken bazı hususlar vardır. Bunlar üç başlık altında toplanabilir:

- a) Karikatür Etkinliğinin Hazırlanması: Öğrenciler karikatürlere bakarken mutlu olurlar. Ancak karikatür sınıf ortamında rastgele kullanılacak bir materyal değildir. Öğretmen ders esnasında arama motoruna karikatürün adını yazıp açtığında pedagojik olmayan (müstehcen, şiddet içeren vb.) pek çok karikatürü de açabilir. Buradan hareketle derste kullanılacak karikatürü

öğretmen önceden görmeli ve karikatürün uygun olup olmadığına karar vermelidir.

Karikatür etkinliği için kullanılacak karikatür ya da karikatürlerin seçimi yapıldıktan sonra ders planında buna uygun şekilde yer verilmelidir. Ders planı hazırlanırken dersin adı, kaçınıcı sınıf olduğu, ünite adı, istenilen kazanımın ne olduğu, dersin süresi, anahtar soru ve kullanılacak materyallere yer verilmelidir. Ayrıca etkinliğin amacı, etkinlik sırasında ve sonrasında neler yapılacağı ile ilgili bilgi veren bir yönerge bulunmalıdır.

- b) Karikatür Etkinliğinin Uygulanması: Etkinlik sırasında öğrencilerin etkinliği zamanında tamamlamaları için süre hatırlatması yapılmalıdır. Öğrencilerin sordukları sorulara cevap vererek yanlış anlaşımaların önüne geçilmelidir.
- c) Karikatür Etkinliğinin Değerlendirilmesi: Etkinliğin sonunda öğrencilerin karikatürle ilgili sorulara verdikleri cevapları ve yaptıkları etkinlikleri arkadaşları ile paylaşmaları sağlanmalıdır. Örneğin karikatür çizilmesi ya da karikatürle ilgili şiir yazılması istenilmişse ortaya çıkan eserler sınıf panosunda sergilenmelidir. Daha sonra öğrencilerin karikatür hakkında olumlu ya da olumsuz ne düşündüklerini yazmaları ya da söylemeleri istenmelidir. Böylece kullanılan karikatürle ilgili bir değerlendirme yapılmış olur.

Karikatürlerin derste kullanımına yönelik çok çeşitli etkinlikler geliştirilebilir. Aşağıda bazı etkinlik örnekleri verilmiştir:

- Başlıksız bir karikatür belirlenebilir ve sınıfın karikatüre bir başlık bulmaları istenebilir.
- Konuya belirli bir açıdan bakan bir karikatürü sınıfa getirebilir ve sınıftan zıt bir bakış açısıyla bir karikatür çizmeleri istenebilir.
- Karikatürler sınıf tartışmalarını başlatmak için kullanılabilir.
- Bir karikatür örneği gösterebilir ve öğrencilerden sanatçının düşüncelerinin basit bir izahını yapmaları istenebilir
- Karikatürlerden yararlanarak tarihi bir olayın yorumlanması yapılabilir (Heitzmann, 1979, aktaran Altun, 2009).

Heitzmann'nın listesine ek olarak, kavram karikatürleri kavram öğretiminde etkili bir şekilde kullanılabilir. Öğrencilerin yaratıcı düşünme ve sentezleme becerilerini geliştirmek için karikatürdeki hikâyenin devamı öğrencilere yazdırılabilir. Bu teknik aynı zamanda değer öğretimi için de kullanılabilir. Öğrencilerin konu ile ilgili ön bilgilerini ortaya çıkarmak için de karikatür kullanılabilir. Bu durumda öğrencilerden konuya başlamadan önce konu ile ilgili bir karikatür çizmeleri istenebilir.

Karikatürün derste kullanımına yönelik etkinliklerden bir tanesi Akbaba (2012) tarafından hazırlanmıştır. Çizgiler konuşuyor isimli bu etkinlikte dersin adı, sınıfı, etkinliğin süresi, ünite, konu, öğrenciden beklenen beceriler, kazanım ve kullanılacak materyaller belirtilmiştir. Süreç karikatürün duvara yansıtılması ile başlamaktadır. Ardından öğrencilerden karikatürü incelemeleri ve soruları cevapları istenmektedir. Soruların cevaplanmasından sonra öğrencilerin karikatürü tasvir ve tahlil etmeleri beklenmektedir.

ETKİNLİKLER

Adı: ÇİZGİLER KONUŞUYOR

DERS	: Sosyal Bilgiler
SINIF	: 7
SÜRE	: 80'
ÖĞRENME ALANI	: KÜRESEL BAĞLANTILAR
ÜNİTE	: ÜLKELERARASI KÖPRÜLER
TEMEL BECERİLER	: Görsel kaynaklardan yararlanma, eleştirel düşünme, karar verme, tarihî empati, zaman ve kronolojiyi algılama
KAZANIMLAR	: 20. yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasi ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı'nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.
MATERYALLER	: Karikatür, bilgisayar, projeksiyon cihazı, tepegöz
KAYNAK	: STRADLING, R. (2003). 20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli. (Çev: Ayfer ÜNAL), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları; ALKAN, N. (2006) Avrupa Karikatürlerinde II. Abdülhamid ve Osmanlı İmaju. İstanbul: Selis Kitaplar.

SÜREÇ

1. Karikatürü projeksiyon veya tepegözle duvara yansıtın.

Humaristische Blaetter, Viyana, 1903

310 | Sosyal Bilgiler Öğretimi

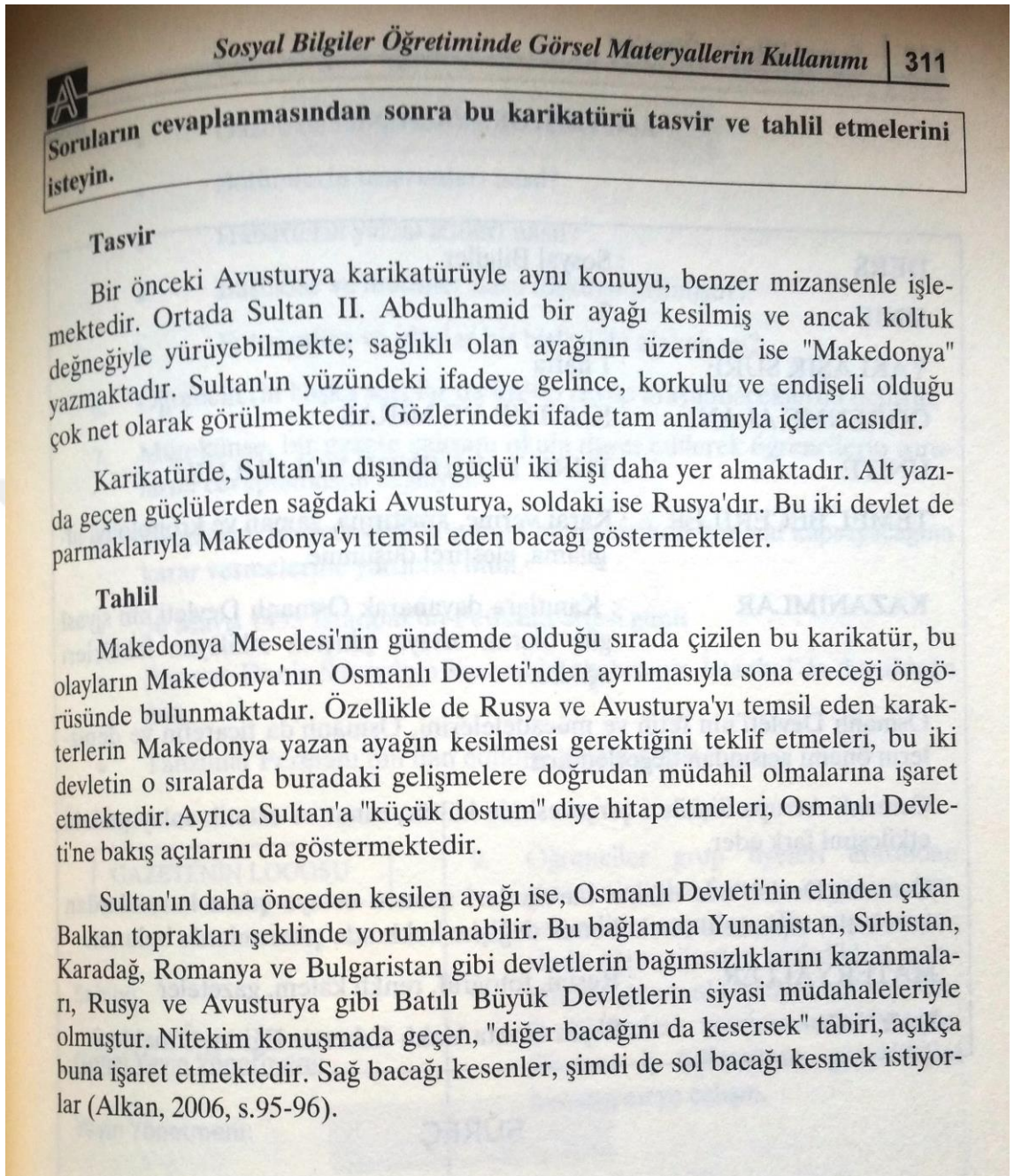
GÜÇLÜLERİN MÜDAHALESİ

Güçlüler: "Baksana benim küçük arkadaşım. Ne kadar da kötü yürüyorsun. Diğer bacağını da kesersek, tekerleklerle daha güzel yürürsün."

2. Öğrencilerin karikatür dikkatli bir şekilde incelemelerini ve alt yazısını okumalarını isteyin.

3. Bu işlem bittikten sonra öğrencilerden aşağıdaki soruları cevaplamalarını isteyin.

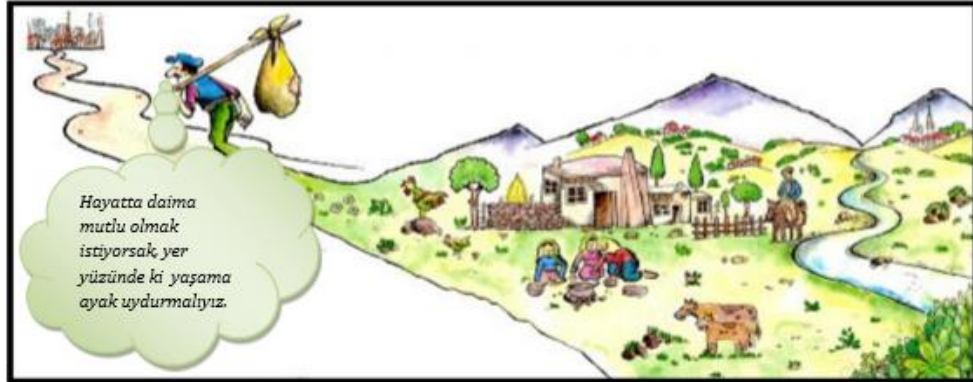
Yorum	Bulgu	Ne kadar eminsiniz?
Bu karikatürdeki karakterler arasında tanıdıklarınız var mı?		
Eğer gerçek kişiler iseler, adlarını ve karikatürün çizildiği tarihteki konumlarını belirtin.		
Karikatür hangi tarihte yayımlanmış?		
Karikatürde hangi olaya ya da konuya değiniyor?		
Bu olay ya da konu ve karikatürdeki insanlar hakkında neler biliyorsunuz?		
Başlık ne demek istiyor?		
Mizaha ya da ironiye dönük bir yönü var mı?		
Eğer varsa, hangi açılardan?		
Karikatürde semboller var mı?		
Sanatçı bu sembolleri niçin kullanmış?		
Karakterler olumlu mu, olumsuz mu çizilmiş?		
Karikatürde işlenen konuya ilişkin karikatüristin tutumu nedir? Olumlu mu, olumsuz mu? Övücü mü, eleştireci mi?		
Bu karikatüre ilişkin vardığınız sonuçları kontrol etmenize yarayacak başka tarihsel kaynaklar neler olabilir?		
Bu karikatür amacına ulaşma açısından ne kadar etkili?		
Bu karikatür ele alınan olay, konu veya kişilere yönelik yorumunuzu değiştirdi mi?		

Şekil 37. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Görsel Materyallerin Kullanımı Akbaba'dan (2012, s. 309 - 311) alınmıştır.

Koçoğlu (2012) tarafından hazırlanan aşağıdaki etkinlik üç basamaktan oluşmaktadır. Birinci basamakta öğrencilerden karikatürde gördüklerini listelemeleri ve karikatürün adını ya da konusunu belirlemeleri istenmektedir. İkinci ve üçüncü basamakta öğrencilerden soruları cevaplamaları ve açıklama yapmaları istenmektedir.

2. ÜNİTE ETKİNLİKLERİ (YERYÜZÜNDE YAŞAM)

ARNİ ODABAŞI

Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.

Karikatür Analiz Formu

1. Basamak

Görsel Unsurlar

1. Karikatürde gördüğünüz nesneleri veya insanları listeleyin?

Yazılı Unsurlar (Hiçbir karikatür kelime içermez)

1. Karikatürün başlığını ve/ya da konusunu belirleyin?
2. Karikatürdeki nesne ve kişileri tanımak için Karikatürist tarafından kullanılan üç kelime veya ifadelerinin yerini keşfediniz?
3. Karikatürde görülen önemli çevresel öğeleri belirleyin?

2. Basamak

2. Listenizdeki nesneler nelerdir?
3. Her bir nesne ne anlama geldiğini düşünüyorsunuz?

Yazılı Unsurlar

4. Karikatürdeki hangi öğeler daha çok kayda değer olduğu görülüyor? Niçin böyle düşünüyorsunuz?
5. Karikatürde verilmek istenen mesaj nedir?

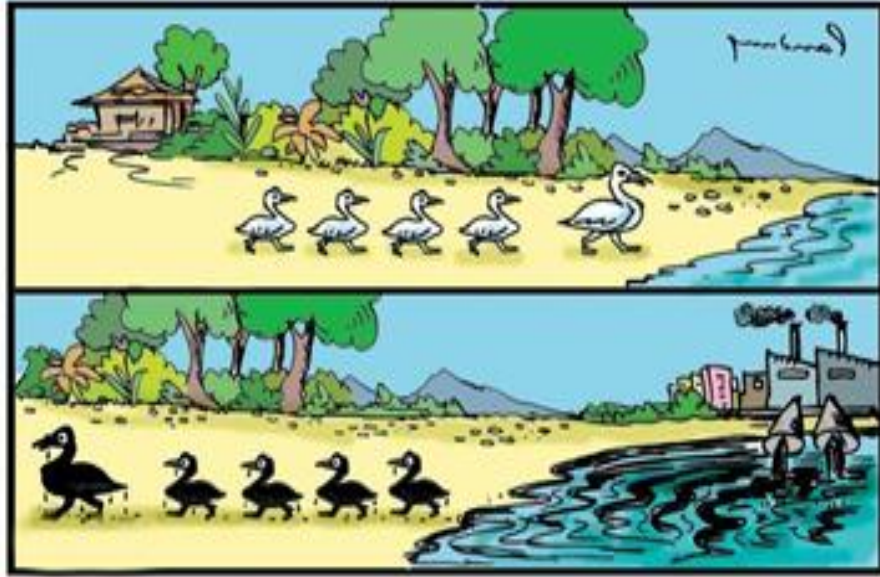
3. Basamak

- A. Karikatürde yer alan eylemi anlatın.
- B. Karikatürdeki resim durumu nasıl aydınlatmıştı açıklayın.
- C. Karikatürde verilen mesajı açıklayın.

Şekil 38. 6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının erişiyeye göre değerlendirmesi. Koçoğlu'ndan (2012, s. 245) alınmıştır.

Her toplum çocukların belli değerlere sahip olmasını ister. Sevgi, saygı, dürüstlük, paylaşma, duyarlılık, adalet ve benzeri değerlerin Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere kazandırılmasında karikatürlerden faydalanılabilir. Şekil 38'te yer alan etkinlik araştırmacı tarafından hazırlanmış olup öğrencilerin çevre kirliliğine karşı duyarlı olmalarını sağlamak, problem çözme, mekânı ve değişimi algılama becerilerini geliştirmek için hazırlanmıştır.

Etkinlik: Karikatür Yorumluyorum

<https://www.mxdabs.org/forum/cevaplanmis/211305-cevre-kirliligi-ile-ilgili-resimler-var-mi.html>

Yukarıdaki karikatürü inceleyiniz ve aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. Karikatüre bir başlık yazacak olsanız ne yazardınız?

2. Sizce karikatürde anlatılmak istenen ana düşünce nedir?

3. Doğal dengenin bozulmasını önlemek için neler yapılabilir?

4. Çevre kirliliğini konu alan bir karikatür çiziniz.

□

Şekil 39. Karikatür Yorumluyorum. Yazar tarafından hazırlanmıştır.

2.6. İlgili Araştırmalar

Alan yazın incelendiğinde sosyal bilgilerde karikatür kullanımı ile ilgili çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Oruç (2006), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Mizah” isimli araştırmasında, mizah kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına olan etkilerini incelenmiştir. Bu amaçla deney grubu öğrencilerine mizah içerikli hazırlanan etkinlikler uygulanmıştır. Çalışmada veri toplama araçları olarak başarı testi ve sosyal bilgiler dersi tutum ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, deney ve kontrol grubu öğrencileri, akademik başarı ve sosyal bilgiler dersi tutumları arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Başarı testi sonuçları değerlendirildiğinde son test puan ortalamalarının kontrol grubuna oranla deney grubu lehine olduğu anlaşılmaktadır. Ortaya çıkan sonuca göre mizaha dayalı olarak öğrenim gören öğrencilerin başarı düzeyleri daha yüksek olmuştur.

Durualp (2006) “İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı” adlı çalışmasında yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak seçtiği karikatürleri kullanmıştır. Bu çalışmada sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrenci başarısına etkisi, geleneksel öğretim yöntemiyle karşılaştırılarak incelenmiştir. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki “Demokratik Hayat” ünitesinin öğretiminde deney grubunda yer alan öğrencilerle karikatür kullanılarak, kontrol grubundaki öğrencilerle de geleneksel öğretim yöntemi ile ders işlenmiştir. Çalışmanın sonucunda karikatür kullanılarak öğrenim gören öğrenciler, “Demokratik Hayat” ünitesini öğrenmede geleneksel öğretim yöntemiyle ders işlenen öğrencilerden daha başarılı olmuşlardır.

Köseoğlu (2009) “Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Eleştirel Düşünmeye Etkisi” isimli yüksek lisans tezinde deneysel bir çalışma yapmıştır. Sosyal bilgiler dersi 7. sınıf “Ülkemizde Nüfus” ünitesi kontrol grubunda yıllık planında belirtilen yöntem ve etkinliklerle işlenmiştir. Deney grubunda ise aynı yöntem ve etkinliklerin yanı sıra karikatür etkinliği de kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak karikatürlerle hazırlanmış çalışma kâğıtları, öğretmen görüşme formu, çoktan seçmeli test, dereceli puanlama anahtarlarından faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda ise sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini artırdığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu derslerde karikatür kullanımının yarar ve etkisi konusunda olumlu görüş belirtmişlerdir.

Akengin ve İbrahimoglu (2010) yaptıkları araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin başarısına ve derse ilişkin görüşlerine etkisini araştırmışlardır. Sosyal Bilgiler 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesindeki üç kazanım karikatür etkinlikleri yapılarak işlenmiştir. Araştırmada karma model yani nitel ve nicel yöntemler birlikte kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrenciler geleneksel yöntemlerle işlenen Sosyal Bilgiler dersine göre daha yüksek başarı elde etmişlerdir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olan tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Koçoğlu (2012) “6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Erişiyeye Göre Değerlendirmesi” konulu araştırmasında karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına olan etkilerini incelemiştir. Bu amaçla deneysel bir çalışma yapılmış olup deney ve kontrol gruplarına ön test-son test uygulanmıştır. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinin konuları deney grubu öğrencilerine karikatür etkinlikleri hazırlanarak işlenmiştir. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin ön test ve son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Karikatür etkinlikleri ile ders işlenen deney grubunun, son test puanları kontrol grubundan daha yüksek çıkmıştır. Araştırmada karikatür kullanımının öğrencilerin derse bakışlarını olumlu yönde etkilediği, karikatürle yapılan etkinliklerin akademik başarılarına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şentürk (2014) yaptığı yüksek lisans çalışmasında 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki karikatürlerin kavram öğretimine etkisini araştırmıştır. Ayrıca öğretmenlerin ve öğrencilerin sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılan karikatürler hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda karikatürlerle öğrenim gören öğrencilerin kavramları öğrenme ve hatırlama düzeyi daha yüksek çıkmıştır. Öğretmen ve öğrenciler Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan karikatürlerle ilgili genel olarak olumlu görüş belirtmişlerdir. Ayrıca karikatürlerin derse olan ilgiyi arttırdığını öğrenmeyi ve hatırlamayı kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Alternatif Bir Yöntem: Karikatür isimli çalışmada 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesindeki “Kutuplardan Çöllere Değişen İklim” konusu karikatür kullanılarak işlenmiş ve karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisi araştırılmıştır. Bu çalışmada Sidekli, Er, Yavaşer ve Aydın

(2014), deneysel bir çalışma yapmışlardır. Kutuplardan öllere Değişen İklim konusu kontrol grubunda düz anlatım kullanılarak deney grubunda ise karikatür kullanılarak işlenmiştir. Araştırmanın sonucunda deney ve kontrol gruplarının başarı puanları arasında deney grubunun lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Kılınç (2006) yüksek lisans tezinde tarih öğretiminde karikatür kullanımının öğrenci başarısına etkisini çalışmıştır. Bu çalışmada geleneksel yöntemle yapılan tarih öğretimi ile karikatür materyali kullanılarak yapılan tarih öğretimi karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda tarih öğretiminde karikatür kullanılarak yapılan öğretim yöntemi ile öğrenim gören öğrencilerin, geleneksel öğretim yöntemiyle öğrenim gören öğrencilerden daha başarılı olduğu kanaatine varılmıştır.

Avşar (2007) “Tarih Öğretiminde Karikatür İmgesi” adlı yüksek lisans çalışmasında tarih öğretiminde geleneksel yöntem ile karikatür tekniğini kıyaslayarak öğrenci başarısı üzerinde etkisi olup olmadığını incelemiştir. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi “Cumhuriyet Dönemi” ünitesi konuları deney grubundaki öğrencilere karikatür kullanılarak, kontrol grubundaki öğrencilere ise geleneksel öğretim yöntemiyle anlatılmıştır. Uygulama sonucunda karikatürlerle ders işlenen deney grubu öğrencileri konuları öğrenmede, geleneksel öğretim yöntemiyle öğrenim gören kontrol grubu öğrencilerinden daha başarılı olmuşlardır.

Seçgin, Yalvaç ve Çetin (2010) “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Karikatürler Aracılığıyla Çevre Sorunlarına İlişkin Algıları” isimli bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma karikatür kullanımının eğitimdeki önemini belirtmektedir. Bunun yanı sıra sosyal bilgiler ile fen ve teknoloji dersleri içerisinde yer alan çevre konusunda, ilköğretim öğrencilerinin zihinsel yapılarındaki kavramlar ve çevre sorunlarını algılayış biçimleri karikatürler aracılığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonunda öğrencilerin öğretim süreci içinde aktif rol almaları, yaratıcılıklarını geliştirmeleri, eleştiren ve sorgulayan bireyler olmaları için bir öğretim materyali olarak karikatürleri derslerimizde sıklıkla kullanmamız gerektiği belirtilmiştir.

Özşahin (2009) Karikatürlerle Coğrafya Öğretimi adını verdiği çalışmasında karikatürün önemi ve karikatür kullanmanın avantajlarını coğrafya dersinde görmek için örnek bir uygulama yapmıştır. Uygulamadan elde edilen veriler ışığında coğrafya

öğretiminde karikatürlerin kullanılabileceği ve coğrafya derslerinde karikatür kullanımının olumlu yönde bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Herdem, Aygün ve Çinici (2014) yaptıkları çalışmada 8. Sınıf öğrencilerinin çizdikleri karikatürler yoluyla teknolojiye yönelik algılarını incelemişlerdir. Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılarak öğrencilerin teknolojiye yönelik fikirleri ve algıları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Veri toplama aracı olarak öğrencilerin çizdiği karikatürler ve öğrencilerle yapılan mülakatlar kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. Çalışanın sonucunda öğrencilerin gözlemlerini karikatürlere aktarabildikleri, mizah ve yaratıcılık öğelerini de kullanarak eleştiriler, yorumlar ve özgün değerlendirmeler yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Mürsel (2009) “Deyim ve Atasözlerinin Öğretiminde Karikatürün Etkisi” adlı çalışmada deyim ve atasözlerinin anlamlarını öğretmede karikatürün etkisini tespit etmek istemiştir. Bu amaç doğrultusunda deney grubu ve kontrol grubu kullanılmıştır. Uygulamadan önce her iki grubun da okuduğunu anlama düzeylerini görmek için standart bir ölçme aracı uygulanmış ve gruplar arasında okuduğunu anlama açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Her iki grupta da aynı deyim ve atasözleri aynı metinlerle işlenmiştir. Kontrol grubunda deyim ve atasözleri her zamanki gibi işlenirken deney grubunda deyim ve atasözleri karikatürle desteklenmiştir. Uygulama sonucunda deney grubu öğrencileri kontrol grubu öğrencilerine göre daha başarılı olduğu için karikatür kullanımının deyim ve atasözlerinin anlamlarının kavranmasında etkili olduğu ifade edilmiştir.

Akkaya (2011) “Karikatürlerle Dil Bilgisi Öğretimi” konulu doktora tezinde karikatür kullanılarak işlenen dil bilgisi derslerinin öğrencinin akademik başarısına, derse karşı tutumuna ve öğrenilenlerin kalıcılığına etkisini inlemiştir. Bu amaçla 6. sınıf dil bilgisi “yapı bilgisi” konusu ile ilgili karikatürler ve kavram karikatürleri hazırlanarak öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda karikatür kullanımının akademik başarıyı ve derse karşı tutumu olumlu yönde arttırdığı, kavram yanlışlarını gidermede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Üstün (2007) yüksek lisans tezinde Ortaöğretim Üçüncü Sınıfta Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde karikatürlerin yazılı anlatım öğretimine olan etkisini ve öğrencilerin kompozisyon dersi hakkındaki görüşlerini incelemiştir. Karikatürlerin yazılı anlatım

öğretimine olan etkisini ortaya çıkarmak için deney ve kontrol grupları kullanılmıştır. Kontrol grubuna verilen konu geleneksel yöntem göre işlenmiştir. Deney grubunda ise aynı konu karikatürlerle desteklenmiş ve öğrencilerden ilgili karikatürleri yorumlamaları istenmiştir. Araştırma sonucunda ise yazılı anlatım derslerinde kullanılan karikatürler öğrenciler üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır. Ayrıca derslerde kullanılan karikatürler öğrencilerin derse karşı olan ilgilerini pozitif yönde etkilemiştir.

Özalp (2006) ilköğretim 7. sınıf Fen Bilgisi dersinde çevre konularının karikatür tekniği ile öğretiminin, geleneksel öğretime göre öğrencilerin fen başarısına, çevreye yönelik tutumlarına ve fen bilgisi ders kitaplarına yönelik tutumlarına etkilerini ortaya çıkarmak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın bitiminde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır.

- a) Fen Bilgisi dersinde karikatür kullanılması öğrenci başarısını arttırmada geleneksel yönteme göre daha etkilidir.
- b) Karikatür tekniğinin kullanıldığı deney grubunda öğrenilenlerin kalıcılık düzeyi, geleneksel yönteme oranla daha fazladır.
- c) Karikatür kullanımının deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını olumlu yönde arttırmada etkisi olmamıştır.
- d) Geleneksel yönteme göre Fen Bilgisi ders kitaplarına yönelik olumlu tutum geliştirmede Karikatür tekniğinin daha etkili olduğu görülmüştür.
- e) Karikatür kullanımının öğrencilerde öğrenmeyi kolaylaştırdığı, öğrenciyi daha aktif hale getirdiği, işbirliği ve grupla çalışma imkânı sunduğu dile getirilmiştir. Ayrıca bu çalışmada karikatür ile öğretimin öğrencilerin derse ilgisini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Demirci (2013) hazırlamış olduğu yüksek lisan tezinde geleneksel materyaller kullanılarak yapılan öğretim ile mizah ve karikatür kullanılarak yapılan öğretimi karşılaştırmıştır. Uygulama 7. sınıf Fen ve Teknoloji dersi “İnsan ve Çevre” ünitesi için hazırlanan karikatürle yapılmış olup bu durumun öğrencilerin başarı ve motivasyonlarını nasıl etkilediği araştırılmıştır. Bunun içinde ön test-son test kontrol grupları kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bilgiler ışığında mizah ve karikatür kullanılarak öğrenim gören öğrenciler, geleneksel öğretim yöntemiyle öğrenim gören

öğrencilerden daha başarılı olmuş ve bu öğrencilerin derse karşı motivasyonlarının arttığı gözlenmiştir.

Türkiye’de yapılan araştırmalar incelendiğinde, 6. Sınıf düzeyinde öğrencilere eylem araştırması deseni ile organize edilmiş, karikatür yoluyla öğretime yönelik uygulamaya dayalı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmada karikatürün sosyal bilgilerde kullanımının yaygınlaşmasına katkı sağlayacağı, sosyal bilgiler öğretiminde yaşanan zorlukların aşılmasında, sınırlı da olsa, katkılar sunacağı, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmak üzere çeşitli karikatürlerin geliştirilmesi için bir takım ipuçları vereceği düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni, örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin nasıl analiz edileceğine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma doğrudan uygulamanın içinde yer alan bir araştırmacının karşılaştığı bir sorunu çözebilmek amacıyla veriler topladığı ve toplanan verileri analiz ettiği bir eylem araştırmasıdır. Bu bağlamda öğrencilerin öğrenmekte zorluk yaşadıkları “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin karikatürlerden faydalanarak aktif öğrenme yöntemleriyle nasıl daha etkili öğretilebileceğine odaklanılmıştır.

“Eylem araştırması, bir okulda çalışan yönetici, öğretmen, eğitim uzmanı veya diğer tür kuruluşlarda çalışan mühendis, yönetici, planlamacı, insan kaynakları uzmanı gibi bizzat uygulamanın içinde olan bir uygulayıcının doğrudan kendisinin ya da bir araştırmacı ile birlikte gerçekleştirdiği ve uygulama sürecine ilişkin sorunların ortaya çıkarılması ya da halihazırda ortaya çıkmış bir sorunu anlama ve çözmeye yönelik sistematik veri toplamayı ve analiz etmeyi içeren bir araştırma yaklaşımıdır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 333).

Başka bir tanımda ise “Eylem araştırması bir grup insanın bir problemi tanımlaması, problemi çözmek için bir şeyler yapması, çabalarının ne kadar başarılı olduğunu görmesi, eğer sonuçtan tatmin olmazlarsa yeniden denemesi kısaca, yaparak ve yasayarak öğrenmesidir” (O'Brien, 2003, aktaran Aksoy, 2003, s. 477). Öztürk'ün (2014, s. 114) tanımı da benzer olmakla birlikte daha kısa ve net niteliktedir “eylem araştırması somut bir problemi/durumu anlamak ve çözmek amacıyla bizzat o soruna sahip kişilerce (bazen bir araştırmacının desteğiyle) gerçekleştirilen araştırmalardır.” Çepni (2005, s. 21) ise eylem araştırmasını şu şekilde açıklamıştır: “Özel bir durum üzerine yoğunlaşan, Nasıl? Niçin? ve Ne? gibi sorulara cevap arayan, araştırmacıya bir konunun ve durumun üzerinde yoğunlaşma fırsatı veren, bizzat araştırmacının uyguladığı çalışmalar için uygun bir yöntemdir.

Eylem araştırması süreci döngüsel bir yapıya sahiptir ve araştırmacılar bu döngüyü farklı şekillerde ifade etmişlerdir. Aşağıda Mills'in eylem araştırma süreci döngüsüne yer verilmiştir.

Şekil 40. Eylem Araştırması Süreci Döngüsü Mills'ten (2003) uyarlanmıştır.

Bu döngüdeki aşamalar, Yıldırım ve Şimşek (2013)'ten hareketle şu şekilde açıklanabilir:

1. Bir Odak Noktası Belirlemek: Bu aşamada araştırma konusu ve araştırmayla ilgili sorular belirlenir.
2. Verileri Toplamak: Araştırma problemin çözümü için veriler toplanır. Verilerin toplanmasında günlük, gözlem, doküman incelemesi, test sonuçları gibi nitel ve nicel veri toplama teknikleri kullanılabilir.
3. Verileri Analiz Etmek ve Yorumlamak: Bu aşamada toplanan veriler içerik analizi, betimsel analiz vb. teknikler kullanılarak analiz edilir ve yorumlanır.
4. Bir Eylem Planı Oluşturmak: Bu aşamada araştırma sonucunun problemin çözümüne ne kadar katkı sağladığına bakılır. İstenilen çözüme ulaşılamaması halinde yeni sorular üretilir ve yeni bir uygulama yapılır.

Eylem araştırması genellikle küçük bir örneklem üzerinde gerçekleştirildiği için sonuçları çok nadir olarak genellenebilir (Glanz, 1999, aktaran Beyhan, 2013). Bu noktadan hareketle öğretmenler meslek hayatları boyunca pek çok problemle karşılaşır. İngiltere'deki bir öğretmenin problemi ile Türkiye'deki bir öğretmenin

problemi aynı değildir. Hatta Kayseri'deki bir öğretmenle İstanbul'daki bir öğretmenin problemi de aynı değildir. Kitaplarda sunulan çözüm önerileri öğretmenlerin yaşadığı özel sorunların çözümüne çare olamayabilir. Bu nedenle öğretmenin kendisi yaşadığı soruna çözüm bulmalıdır. Özetle eylem araştırmasında öğretmen kendi yaşadığı sorun ya da sorunlara çözüm üretmek için araştırma yapar.

Öztürk'ten (2014) hareketle okullarda eylem araştırması üç farklı şekilde uygulanabilir. İlki, bir öğretmenin sınıfta sahip olduğu bir problemi çözmek amacıyla eylem araştırması yapmasıdır. İkincisi, okulda işbirliği içinde çalışan öğretmen grubu tarafından faaliyete geçirilebilir. Üçüncü olarak da, öğretmenler ile akademisyenlerin işbirliği içerisinde çalışmasıyla araştırma yürütülebilir.

Bu çalışmada eylem araştırması tek bir öğretmen tarafından gerçekleştirilmiş olup “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi boyunca işlenecek derslerle ilgili olarak ders planları oluşturularak uygulanıp değerlendirilmiştir. Bu süreçte uygulanan program ve geliştirilen ders planları ile etkinlik ve materyallere Ek – 3'te yer verilmiştir.

3.2. Veri Toplama Süreci

Uygulama için Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğünden 10/03/2017 tarih ve E.3249315 sayılı yazı ile araştırma izni alınmıştır (bkz. Ek-1). Araştırma ve uygulama 2016 - 2017 eğitim - öğretim yılı bahar döneminde Kayseri ili Tomarza İlçesi Şehit Jandarma Yarbay Bekir Temel Ortaokulu'nda öğrenim gören 6. Sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Uygulama 4 hafta ve 11 ders saati içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmada kullanılmak üzere gerekli olan verilerin toplanması için araştırmacı tarafından akademisyen görüşü alınarak Sosyal Bilgiler 6 dersi “Ülkemizin Kaynakları” ünitesindeki kazanımlara uygun olarak karikatürlerden oluşan etkinlikler hazırlanmış ve araştırmada birden çok veri toplama yöntemi kullanılmıştır.

Ek-3'te yer alan program dâhilinde gerçekleştirilen araştırmada etkinliklerin oluşturulmasında döngüsel bir süreç gözetilmiştir (bkz. Şekil 36). Buna göre Ek-3'te yer alan ilk etkinlik sınıf içinde uygulandıktan sonra, bu uygulamanın etkisi öğretmen tarafından önce ders içinde gözlemlenmiş, süreçte elde edilen dönütler doğrultusunda bir sonraki etkinlikte gerekli düzenlemelere gidilmiştir.

Takip eden haftaların dersleri bir önceki hafta elde dilen bulgular ışığında güncellenmiştir. Araştırma sürecinde gerçekleştirilen tüm dersler Ek-3'te görüldüğü gibi üç aşamalı şekilde planlanmıştır. Bunlar giriş-ana etkinlikler-bitiş aşamalarıdır. Bitiş aşaması daima derste elde edilmesi arzulanan bilgi, beceri ve değerlerin kazanılıp kazanılmadığını değerlendirmeye yönelik olarak planlanmıştır. Bu bağlamda genellikle öğrencilerden derste elde ettikleri kazanımları kullanabilecekleri bir ürün ortaya çıkarmaları istenmiştir. Öğretmen de ders sonunda öğrenciler tarafından ortaya çıkarılan ürünleri toplayarak değerlendirmiş, öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini tespit etmeye çalışmış ve sonraki haftanın etkinliklerini planlarken elde edilen bu dönütlerden faydalanılmıştır.

3.3. Evren ve Örneklem

Bilimsel araştırmalarda araştırmacının çalışma yapacağı evren araştırmacının ulaşamayacağı kadar büyüktür. Bu nedenle bütün bir evrenle çalışmak yerine araştırmacı evreni kolay ulaşılabilir, küçük ve çalışabilir bir şekilde küçültür (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Örneklem araştırmaya bizzat katılan kişilerin oluşturduğu gruptur. Nitel ve nicel araştırmalarda farklı örneklem seçimi söz konusudur. Nicel araştırmalarda genellikle örneklem rastgele belirlenirken, nitel araştırmalarda genellikle örneklem elde edilmek istenen amaca uygun olarak belirlenir. Bu çalışmada araştırmacının isteklerini karşılayacak amaçlı örneklem kullanılmıştır (Öztürk, 2014). Araştırmanın örneklemi 2016 - 2017 eğitim öğretim yılında Kayseri ili Tomarza İlçesindeki Ş.J.Y. Bekir Temel Ortaokulu 6. Sınıfında öğrenim gören 15 öğrenci oluşturmaktadır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Öztürk'e (2014) göre geleneksel (nicel) yaklaşımda makro ölçekte bir genelleme yapmak için belli hipotezler test edilir. Oysa eylem araştırmasında bir öğretmenin uygulama esnasında karşılaştığı problem ya da problemleri çözmeye odaklanması ve bu bağlamda kendi pratik teorisine ulaşması söz konusudur. Bu süreçte farklı araştırma yöntem ve teknikleri kullanılabilir. Bunlardan en yaygın olarak kullanılanları ise günlük tutma, yansıtıcı düşünme, gözlem yapma, doküman incelemesi ve mülakattır (Öztürk, 2014). Bu çalışmada aşağıda belirtilen veri toplama araçlarına yer verilmiştir:

1. On beş öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.
2. Her ders sonunda araştırmacı günlük tutmuştur.
3. Her ders sonunda tüm öğrenciler günlük tutmuşlardır.

3.4.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Görüşme araştırmacı tarafından başlatılan ve karşısındaki kişiden araştırılan konuyla ilgili bilgi toplamak için yaptığı görüşme şeklidir (Cohen and Manion, 1994 aktaran Öztürk, 2014). Mülakat diğer bir ifadeyle görüşme, sözlü iletişimle veri toplamaktır (Karasar, 2004). Görüşmeler yüz yüze yapılabileceği teknolojik araçlarla da yapılabilir.

Görüşme tekniği nitel araştırmalarda en fazla kullanılan veri toplama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüşmenin etkili ve verimli bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilmesi için bu yöntemin temel özelliklerinin iyi bilinmesi, güçlü ve zayıf yönlerinin iyi anlaşılması, nitel veriye ulaşmayı kolaylaştıracak bir görüşme formunun hazırlanması gerekir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Öztürk'ün (2014) belirttiği gibi literatürde genellikle üç tür mülakat çeşidinden söz edilir. Bunlar yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış mülakatlardır. Yarı yapılandırılmış mülakat sıklıkla kullanılan ve nitel çalışmalara uygun bir yöntemdir. Araştırmacı önceden hazırladığı mülakat sorularını mülakatı yaparken güncelleyebilir ve yeni sorular ekleyebilir. Bu yaklaşımın diğer bir özelliği de mülakatın sohbet havasında geçmesidir (Öztürk, 2014). Sağladığı bu avantajlar nedeniyle bu çalışmada yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır (bkz. Ek- 2).

Yıldırım ve Şimşek'ten (2006) yola çıkılarak görüşme formu hazırlanırken, soruların oluşturulmasında soruların kolay ve anlaşılır olmasına, soruların açık uçlu olmasına, odaklı soru olmasına, yönlendirme yapmaktan kaçınmaya, çok boyutlu sorular sorulmasına ve soruları mantıklı bir biçimde düzenlenmesine dikkat edilmiştir. Bir öğrenci ile ön görüşme yapılarak öğrencinin görüşmede anlayamadığı sorular yeniden gözden geçirilmiştir. Ön görüşme yapılan öğrenci araştırmaya dahil edilmemiştir. Görüşme formunun içerik geçerliği için, uzman görüşü alınarak gerekli düzeltmelerin yapılması ile forma son şekli verilmiştir. Görüşmeler için velilerin onayı alınarak on beş öğrenci ile bireysel görüşme yapılmıştır.

3.4.2. Günlük

Günlükler özellikle eylem araştırmaları ve durum çalışmalarında genellikle de nitel araştırmalarda sıkça kullanılmaktadır (Öztürk, 2014). Uygulamaya başlamadan önce öğrencilere günlük defterleri dağıtılmıştır. Öğrencilere günlük hakkında ve günlükleri nasıl tutacaklarıyla ilgili bilgi verilmiştir. Uygulamanın başladığı günden itibaren hem öğretmen hem de öğrenciler her ders bitiminde günlük tutmuşlardır. Uygulama süresince öğrencilerin günlüklerini özenle tutmaları takip edilmiştir. Ek-5'te araştırmacının tuttuğu günlük defterinden bir sayfa yer almaktadır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilmiş olan veriler, nitel analiz yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuştur. Yıldırım ve Şimşek'e (2013), göre içerik analizinde temel amaç, toplanan verilerin kavramsallaştırılması, mantıklı bir şekilde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanmasıdır. İçerik analizinde birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenlenerek yorumlanır. Yazarların belirttiği gibi içerik analizi yapılması dört aşamada gerçekleştirilir. Bu aşamalar sırasıyla;

1. Verilerin kodlanması,
2. Temaların bulunması,
3. Kodların ve temaların düzenlenmesi,
4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013; Öztürk, 2014).

Bu araştırmada, ilk olarak kodlamalar yapılmış ve birbiri ile ilişkili kodlardan hareketle çeşitli temalara ulaşılmıştır. Daha sonra veriler düzenlenerek çeşitli temalara göre gruplanmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin verdiği cevaplardan doğrudan alıntılar yapılarak verilerin analizi gerçekleştirilmiştir.

Son olarak, elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Öğrenciler cinsiyet faktörü göz önüne alınarak rakamlarla kodlanmıştır. Örneğin araştırmaya katılan kız öğrenciler sırasıyla (K: 1), (K: 2)... (K:6) şeklinde, erkek öğrenciler sırasıyla (E:1), (E:2) (E: 9) şeklinde kodlanmıştır.

3.6. Güvenirlik ve Geçerlilik

Nitel araştırmada geçerlik, araştırmacının araştırdığı olguyu olduğu biçimiyle ve olabildiğince tarafsız gözlemesi anlamına gelmektedir. Nitel araştırmada geçerliği sağlamak için araştırmacı süreç boyunca yaptığı faaliyetleri, verileri nasıl toplayıp sonulandırdığını ayrıntılı bir şekilde okuyucuya açıklamalıdır (Yıldırım ve şimşek, 2013). Yapılan bu eylem araştırmasında araştırmacı geçerliği sağlamak için araştırma öncesinde, araştırma süresince ve araştırma sonrasında uzman görüşüne başvurmuştur. Ayrıca farklı veri toplama araçları ile veriler toplanarak çeşitlemeye gidilmiştir (ztrk, 2014).

Nitel araştırmada güvenirlik, araştırmada kullanılan stratejilerin daha belirgin hale getirilerek diğer araştırmacıların, bu stratejileri benzer biçimlerde kullanılmasına olanak sağlanmasına ilişkindir (Yıldırım ve şimşek, 2013). Bu araştırmada güvenirliği sağlamak için araştırmacı araştırma sürecindeki rolünü açıkça belirtmiş, araştırmaya katılanlar açık bir şekilde tanıtılarak örnekleme oluşturulmuştur. Bununla birlikte veri toplama, veri analizi süreci ve bulgular ayrıntılı olarak açıklanmıştır (Le Compte ve Goetz, 1982; Aktaran Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 294-295). Yukarıda alınan önlemlere bakılınca bu araştırmanın geçerli ve güvenilir bir araştırma olduğu söylenebilir.

Görüşmenin yapıldığı öğrenciler için kodlama anahtarları doldurulmuş ve sonrasında araştırmacı ve uzman kodlama anahtarının tutarlılığını karşılaştırmıştır. Araştırmanın güvenilirliği ile ilgili olarak Miles ve Huberman (1994) şunları dile getirmişlerdir. Araştırmacı ve uzmanın aynı temayı işaretlediği ya da her ikisi de hiçbir temayı işaretlemediği durum ‘‘uzmanlar arası görüş birliği’’ olarak kabul edilir. Araştırmacı ve uzman farklı temaları işaretlemişler ise; bu durum da ‘‘görüş ayrılığı’’ olarak kabul edilir. Araştırmanın güvenilirliği ise $Gvenirlik = \frac{Görüş \text{ Birliği}}{(Görüş \text{ Birliği} + Görüş \text{ Ayrılığı})}$ formülü ile belirlenir. Yıldırım ve şimşek'e (2003) göre, güvenirlik hesaplamasındaki uyumu yüzdesi %70 olduğunda güvenirlik yüzdesine ulaşılmıştır. Yapılan çalışmada ise; güvenirlik katsayısı yaklaşık 0.83 olarak elde edilmiş olup kodlamaların güvenilir olduğuna karar verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Yöntem bölümünde belirtildiği gibi öğrenci günlükleri, öğretmen günlüğü ve mülakat analizi sonucu elde edilen temalar aşağıda başlıklar altında sunulmuştur.

4.1. Öğrenci Günlüklerinden Çıkan Bulgular

Araştırma sürecinde sınıftaki tüm öğrencilerden (f=15) etkinliğin uygulandığı ders sonunda değerlendirme yapmaları için günlük tutmaları istenmiştir. Yöntem bölümünde açıklandığı şekilde öğrenci günlükleri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular temalar altında aşağıda sunulmuştur.

4.1.1. Dersin İşlenişi

Verilerin analiz edilmesi ile elde edilen ilk tema “Dersin İşlenişi”dir. Tablo 1’de bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 1. Dersin İşlenişi ile İlgili Öğrenci Görüşleri

Kodlar	f
Olumlu Görüşler	178
Dersin eğlenceli olması	94
Etkili öğretimin sağlanması	47
Dersin motive edici olması	37
Olumsuz Görüşler	48
Dersin eğlenceli olmaması	28
Düşük motivasyon	18
Ders kitabına dönme	2

*Katılımcılardan bazıları birden çok görüş bildirmiştir.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere süreç boyunca işlenen derslerle ilgili olumlu görüş sayısı olumsuz görüş sayısının hemen hemen üç katı civarındadır. Bu bulguların bir aylık bir süreçte dile getirildiği ve süreç boyunca olumlu görüş bildirmeyen hiçbir öğrencinin olmadığı da belirtilmelidir. Olumsuz görüşlerin büyük çoğunluğunun uygulamanın son haftasında belirtilmiş olması da dikkate değerdir. Bu konuyla ilgili değerlendirme ilerleyen bölümde yer almaktadır.

Araştırmaya katılan 15 öğrenci 94 kez derslerin eğlenceli geçtiğini belirtmişlerdir. Öğrenciler genel olarak derste grupla çalıştıkları için sıkılmadıklarını, şiir yazma, resim çizme gibi aktif öğrenme tekniklerinin uygulanmasından dolayı mutlu olduklarını, karikatürleri inceleyerek soruları grupla birlikte cevaplamaya çalışmaktan keyif duyduklarını belirtmişlerdir. Aşağıda dersleri eğlenceli bulan öğrencilerin ifadeleri aktarılmıştır:

Bugün dersimiz çok eğlenceli geçti çünkü turizmle ilgili karikatürlere baktık. Karikatürler çok güzeldi. Karikatürlerle ilgili soruları arkadaşlarımla cevapladık. Diğer derste öğretmenimiz karikatür çizdirdi. En güzel karikatürü çizen ikinci grup olduk. Bu günümüz böyle geçti. (KÖ: 2)

Sosyal bilgiler dersinde çevre kirliliği ile ilgili karikatürleri inceledik. Son etkinlikte öğretmenimiz karikatüre bakmamızı ve karikatürle ilgili şiir yazmamızı istedi. Şiir yazarken arkadaşlarımla çok eğlendim ve bu dersimiz çok keyifli geçti. (EÖ: 4)

Gerçekleştirilen uygulamalarla ilgili en çok dile getirilen ikinci husus ise öğrenmenin etkili olduğu ile ilgilidir (f=47). Öğrenciler bir aylık süreçte öğrenme-öğretme sürecinin daha verimli ve etkili gerçekleştiğini belirten çeşitli kavramlar kullanmışlardır. Bunlardan en sık kullanılanı “dersi daha iyi öğrendim” (f=21) şeklinde olandır:

Bugün dersimizde meslek seçimiyle ilgili karikatürü inceledik. Çocuğun hangi mesleği seçeceğine anne ve baba karar vermek istiyordu. Biz grup olarak bunun yanlış olduğunu yazdık. Grupla ders işlemek çok güzeldi. Çünkü konuları eğlenceli bir şekilde işlediğimiz için konuları daha iyi anladım. (EÖ: 6)

Etkili öğrenmenin meydana geldiğini belirtmek amacıyla en sık kullanılan ikinci kavram “etkinliklerin iyi geçmesi”dir. Bu kavram toplamda 16 kez tekrar edilmiştir.

Bu gün dersimiz yine çok eğlenceli geçti. Sosyal bilgiler dersini seviyordum ama artık daha çok seviyorum ve yarınki dersimizi sabırsızlıkla bekliyorum. Çünkü etkinlikler gayet güzel geçiyor. Derste hiç sıkılmıyorum. (EÖ: 2)

Derslerin etkili olduğunu belirtmek amacıyla kullanılan diğer betimlemeler ise şu şekildedir: “derste daha etkin olma” (f=4), “öğrenilenlerin kalıcı olması” (f=3), “dikkatli

dinleme” (f=2) ile “konuyu somutlaştırma” (f=1) şeklindedir. Aşağıda öğrencilerin günlüklerinden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Bu gün derste arkadaşlarım vergi ile ilgili karikatürü anlamadılar. Ben onlara karikatürü açıkladım. Beni dikkatli dinlediler ve soruları cevapladık. Öğretmenimiz cevaplarımızı beğenince çok mutlu oldum. (KÖ: 3)
Dersimizde güzel etkinlikler yaptık. Karikatürlere bakmak hem komik hem de eğlenceliydi. Bundan dolayı öğrendiklerimi unutmam. (EÖ: 5)

Yapılan uygulamalarla ilgili dile getirilen üçüncü husus ise dersin motive edici olması ile ilgilidir (f=37). Öğrenciler genel olarak dersi ilgi çekici bulduklarını (f=28), derse katılım isteklerinin arttığını (f=9), belirtmişlerdir. Aşağıda dersleri motive edici bulan öğrencilerin ifadeleri aktarılmıştır:

Öğretmenimizin bugün dağıttığı karikatürler çok güzeldi. En çok otobüsle yolculuk yapan hayvanlar karikatürü ilgimi çekti. Bu karikatürde hayvanlar kendilerini tanıtıyordu ve bizde hangi hayvancılık faaliyeti olduğunu eşleştiriyoorduk. (EÖ:1)
Bugün çok güzeldi. Karikatürler sayesinde derse ilgim arttı. Bu gün öğretmenimiz derste karikatür çizdirdi. İyi ki öğretmenimiz böyle bir şey yaptı. Çizdiğimiz karikatürleri sınıf panosuna astık. Çok eğlendik ve çok güzel bir gündü. (KÖ: 4)

Uygulamanın son haftasında öğrenciler dersin işleniş ile ilgili olumsuz görüşler belirtmişlerdir (f=48). Olumsuz görüş belirten öğrencilerin betimlemeleri şu şekildedir: “dersin eğlenceli olmaması” (f=28), “motivasyonun düşmesi” (f=18) ile “ders kitabına dönme isteği” (f=2) şeklindedir. Aşağıda öğrencilerin günlüklerinden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Karikatürle ders işlemekten biraz sıkıldım. Önce dersler eğlenceliydi ama sonra sıkılmaya başladım. (EÖ: 1)
Sosyal Bilgiler dersini karikatürlerle işlemek ilk başlarda güzeldi. Şimdi karikatürler pek ilgimi çekmiyor. (KÖ: 4)

Elde edilen bulgulara göre öğrenciler genel olarak karikatürlerle etkinlik yapmayı sevmişlerdir. Ancak Uygulamanın son haftasında öğrencilerin karikatür etkinlikleriyle ders işlemekten sıkıldıkları gözlenmiştir.

Günlüklerden elde edilen bulgulara bakıldığında karikatürlere yönelik olumlu görüş belirten öğrencilerin oranı olumsuz görüş belirtenlerden fazladır. Bu da göstermektedir ki, karikatürlerle yapılan etkinlikler dersin işlenişine olumlu yönde katkı sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında karikatürlerin iyi bir ders materyali olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak bilginin eğlenceli görsel unsurlar kullanılarak aktarılması öğrencinin derse olan tutumunu olumlu yönde etkilediği gibi Öğretmeni de motive ederek dersin daha verimli geçmesine katkı sağladığı söylenebilir. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında karikatürlere yer verilmesi öğrencilerin derse olan ilgi ve tutumlarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

4.2. Sınıf İçi İletişim

Öğrenci günlüklerinin analizinden elde edilen ikinci tema “Sınıf İçi İletişim”dir. Tablo 2’de bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 2. Sınıf İçi İletişim ile İlgili Öğrenci Görüşleri

Kodlar	f
Birlikte çalışma	61
Konuşma	42
Dinleme	8
Okuma	7
Yazma	4
Heyecanlanma	3
Sessiz kalma	2

**Katılımcılardan bazıları birden çok görüş bildirmiştir.*

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere sınıf içi iletişimle ilgili en çok dile getirilen birinci husus öğrencilerin birlikte çalışması ile ilgilidir. Bu kavram toplamda 61 kez tekrar edilmiştir. Öğrenciler genel olarak etkinlikleri arkadaşları ile birlikte yaptıklarını, grupla çalıştıklarını, bilgi paylaşımında bulunduklarını ve iş birliği yaptıklarını belirtmişlerdir. Aşağıda birlikte çalışmayla ilgili öğrencilerin ifadeleri aktarılmıştır:

Öğretmenimizin dağıttığı at çiftliği kurmak isteyen çocuğun karikatürünü ve hikayesini arkadaşlarımla okuyup sorularını birlikte cevapladık. Sonra herkes kendi hayalini söyledi ve kağıda yazdı. (EÖ: 8)
Bu dersimizdeki karikatürleri çok beğendim. Karikatürdeki soruları arkadaşlarımla birlikte cevapladık. Sonra karikatürle ilgili şiir yazdık ve şiirimizi sınıfta okuduk. (KÖ: 5)

Sınıf içi iletişimle ilgili dile getirilen ikinci husus öğrencilerin derslerde konuşması ile ilgilidir (f=42). Öğrenciler genel olarak derste söz aldıklarını, konuşma isteklerinin

arttığını, sınıfa sunum yaparak etkili iletişim kurabildiklerini belirtmişlerdir. Aşağıda konuşmak kavramıyla ilgili öğrencilerin ifadeleri aktarılmıştır:

Önceki derslerimizde hep aynı arkadaşlarım söz alıp konuşuyordu. Bu gün bende söz aldım. Çünkü turizm karikatürlerini yorumlama etkinliği çok hoşuma gitti. Bu derste grup sözcüsü ben olduğum için cevapları ben söyledim. Bu yüzden çok mutlu oldum. (KÖ:1)
Dersi karikatürle işlemeyi çok sevdim. Çünkü bu derste daha fazla söz alıp konuştum. (EÖ:7)

Sınıf içi iletişimle ilgili dile getirilen diğer hususlar ise arkadaşlarını dinlediklerini (f=8), etkinliklerle ilgili okuma yaptıklarını (f=7), yazma çalışması yaptıklarını (f=4) ve etkinlikleri yapmak için heyecanlandıklarını (f=3) belirtmişlerdir. Aşağıda iki öğrencinin ifadeleri aktarılmıştır:

Önceki derslerimizde arkadaşlarım kitabı okurken dinlemiyordum. Bana sıkıcı geliyordu. Ama şimdi etkinlikleri yapmadan önce öğretmenimizi dikkatlice dinliyorum. Diğer grupların ne söylediklerini, ne yaptıklarını takip ediyorum. (EÖ: 9)

Bu gün öğretmenimiz sınıfı gruplara ayırdı. Bize çalışma kağıtları dağıtarak karikatürleri incelememizi ve kağıttaki boşlukları doldurmamızı istedi. Karikatürle ilgili soruları cevaplarken arkadaşlarımla çok heyecanlandık. (KÖ: 3)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere sınıf içi iletişim ile ilgili sessiz kalmak betimlemesi 2 kez tekrar edilmiştir. Aşağıda öğrencilerin günlüklerinden bir alıntıya yer verilmiştir:

Öğretmenimiz bu gün derste konuşmadığımı görünce bana nedenini sordu. Bende grubumu beğenmediğimi beni konuşturmadıklarını söyledim. Öğretmenim bana grubumu değiştireceğini söyleyince çok mutlu oldum. (EÖ: 3)

Sınıf içi iletişimi genel olarak özetleyecek olursak karikatürlerle yapılan etkinliklerden önce bazı öğrencilerin pasif olduğu, söz almaktan çekindikleri, öğrenciler arası etkileşim ve sınıf içi iletişimin az olduğu gözlemlenirken; karikatürlerle yapılan etkinliklerle birlikte sınıf içi iletişim ve etkileşimde artış olmuştur. Sonuç olarak karikatürlerle yapılan etkinliklerle birçok öğrenci sınıf içi iletişime katılarak aidiyet duygusu kazanmıştır. Öğrenciler arasındaki iletişim çeşitliliği artmış, öğrenciler arasındaki iletişim öğretmen merkezli olmaktan çıkmıştır. Bunun yanı sıra öğrenciler arasında işbirliği ve dayanışma artmış. Öğrenciler ben dili yerine biz dilini kullanmaya başlamışlardır.

4.3. Öğretmen Günlüklerinden Çıkan Bulgular

Araştırma sürecinde öğretmen ders sonunda günlük tutmuştur. Yöntem bölümünde açıklandığı şekilde öğretmen günlüğü içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular temalar altında aşağıda sunulmuştur.

4.3.1. Karikatürün Derse Olumlu Etkisi

Öğretmen günlüğünün analiz edilmesi ile elde edilen ilk tema “Karikatürün Derse Olumlu Etkisi”dir. Tablo 3’te bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 3. Karikatürün Derse Olumlu Etkisi

Kodlar	f
Etkili öğretimin sağlanması	24
Dersin eğlenceli olması	22
Yüksek motivasyon	11

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere gerçekleştirilen uygulamalarla ilgili en çok dile getirilen birinci husus öğrenmenin etkili olduğu ile ilgilidir ($f=24$). Öğretmen karikatürle yapılan etkinliklerin etkili, verimli ve kalıcı bir öğrenme ortamı oluşturduğunu belirten çeşitli kavramlar kullanmıştır. Bunlardan en sık kullanılanı “öğrencilerin derste etkin olması” ($f=9$) şeklinde olandır:

Etkinliklerden önceki derslerde aktif öğrencilerimin sayısı çok azdı. Derste yaptığımız bu günkü etkinliklerde aktif olmayan öğrencilerim bile etkinliklere katıldılar. (Öğretmen günlüğü)

Etkili öğrenmenin meydana geldiğini belirtmek amacıyla en sık kullanılan ikinci kavram “konuyu daha iyi öğrenme”dir. Bu kavram toplamda 6 kez tekrar edilmiştir.

Derste yaptığımız etkinlikleri öğrencilerim çok beğendi. Bu günkü yaptığımız etkinliklerle dersimin daha verimli geçtiğini ve öğrencilerimin konuları daha iyi anladığını gözlemledim. Öğrencilerimin seyerek ve isteyerek derse katılmalarından memnun oldum. (Öğretmen günlüğü)

Etkili öğrenmenin sağlanması ile ilgili kullanılan diğer betimlemeler ise şu şekildedir: “etkinliklerin faydalı olması” ($f=5$), “konuyu somutlaştırma” ($f=2$) ile “dikkatli

dinleme” (f=2) şeklindedir. Aşağıda derslerin etkili ve verimli olduğunu belirten öğretmen ifadesine yer verilmiştir:

Öğrencilerimin etkinlikleri heyecanlanarak yapmaları, sınıf ortamının eğlenceli bir hal alması ve öğrencilerimin yüzündeki tebessüm etkinliklerin faydalı olduğunu bana düşündürdü. (Öğretmen günlüğü)

Yapılan uygulamalarla ilgili dile getirilen ikinci husus ise dersin eğlenceli olması ile ilgilidir (f=22). Öğretmen öğrencilerin genel olarak karikatür etkinlikleri ile kendilerini mutlu hissettiklerini, derste sıkılmadıklarını, etkinlikleri severek ve eğlenerek yaptıklarını belirtmiştir. Aşağıda öğretmen günlüğünden bir alıntıya yer verilmiştir:

Öğrencilerim arkadaşları ile karikatürlere bakmaktan oldukça zevk aldılar. Derste görsel materyal kullanmak öğrencilerin ilgisini çekti ve grupla çalışmayı sevdiler. Karikatürlerin iyi bir planlama güzel bir eğitim materyali olabileceğini bu dersimde görmüş oldum. (Öğretmen günlüğü)

Yapılan uygulamalarla ilgili dile getirilen üçüncü husus ise etkinliklerin öğrencilerin motivasyonunu yükselmesi ile ilgilidir (f=11). Öğretmen genel olarak etkinliklerin öğrencilerin ilgisini çektiğini, etkinliklerde heyecanlandıklarını, etkinliklere katılımda istekli ve meraklı olduklarını belirtmiştir. Aşağıda yüksek motivasyon ile ilgili öğretmen ifadeleri aktarılmıştır:

Etkinlikler gayet iyi geçti. Öğrenciler hem yazma konusunda hem de derse katılım konusunda çok isteklilerdi. Etkinliklerdeki soruları okumak ve cevaplamak için birbiriyle yarıştılar. Derse katılım önceki derslere göre çok daha yüksekti. (Öğretmen günlüğü)

Öğretmen günlüğü incelendiğinde öğrenci günlüğü ve mülakatlarına benzer veriler elde edilmiştir. Öğretmen günlüğünde öğrencilerin karikatür etkinlikleri sayesinde derse katılımının arttığını, öğrencilerin dersten keyif aldıklarını, pasif durumda olan öğrencilerin ders içerisinde aktif hale geldiklerini ve öğrencilerin işbirliği yaptıklarını ifade etmiştir.

4.3.2. Karikatürün Derse Olumsuz Etkisi

Verilerin analiz edilmesi ile elde edilen ikinci tema “Karikatürün Derse Olumsuz Etkisi”dir. Tablo 4’te bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir

Tablo 4. Karikatürün Derse Olumsuz Etkisi

Kodlar	f
Sürecin uzamasından sıkılma	13
Düşük motivasyon	9
Ders kitabına dönme isteği	3

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere karikatürün derse olumsuz etkisiyle ilgili öğretmen görüşleri belirtilmiştir (f=25). En çok dile getirilen birinci husus sürecin uzamasından sıkılma (f=13), ikinci husus düşük motivasyon (f=9), üçüncü husus ise ders kitabına dönme isteği (f=3) şeklindedir.

Karikatür kullanımının derse olumsuz etkisine ait yorumların tamamına yakını uygulamanın son haftasında yapılmıştır. Öğrencilerin ifadeleri ile öğretmenin günlüğüne yazdıkları örtüşmektedir. Aşağıda öğretmen günlüğünden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Son haftaya yaklaştıkça öğrencilerin heyecanı azalmaya ve derse katılma isteklerinde azalma başladı. (Öğretmen günlüğü)

Çalışmanın son gününe geldiğimizde süreç uzadığı için öğrenciler karikatürlerle yapılan etkinliklerden sıkıldıklarını ve ders kitabından konuları işlemek istediklerini söylediler. (Öğretmen günlüğü)

Karikatürler etkinlikleriyle işlenen derslerdeki motivasyon düşüklüğünün temel nedeni yukarıda belirtildiği gibi etkinlik sürecinin uzamasıyla ilgilidir. Uygulamanın geneline bakıldığında karikatür etkinlikleri ile işlenen derslerde motivasyon sorununun pek yaşanmadığı görülür. Süreç uzadığı için üç öğrenci Sosyal Bilgiler ders kitabından ders işlemek istediklerini ifade etmişlerdir.

4.3.3. İletişim

Öğretmen günlüğünün analiz edilmesi ile elde edilen üçüncü tema “İletişim”dir. Tablo 5’te bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 5. İletişim

Kodlar	f
İletişim sürecine katılma	17
Grup iletişimi	14
Sınıf içi iletişim	9

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere iletişimle ilgili en çok dile getirilen birinci husus iletişim sürecine dahil olma ile ilgilidir (f=17).

Daha önceki derslerde çok söz almayan üç öğrencimin grupla çalışması onları olumlu etkiledi. Etkinlikleri arkadaşları ile birlikte yaptılar ve soruları cevaplarken sınıf içerisinde söz alarak konuştular. (Öğretmen günlüğü)

İletişimle ilgili kullanılan diğer betimlemeler ise “grup iletişimi” (f=14) ve “Sınıf içi iletişim” (f=9) şeklindedir. Aşağıda öğretmen günlüğünden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Karikatür etkinlikleri için oluşturduğumuz etkinlik gruplarının grup içi iletişimleri oldukça güçlüydü. Grup üyelerinin her biri üzüntü ve mutluluklarını, başarı ve başarısızlıklarını doyasıya yaşadılar. Grup çalışması yapmak öğrencilerimi oldukça mutlu etti. (Öğretmen günlüğü)

Bu günkü dersimizde sınıf içinde yaptığımız etkinliklerin öğrencilerimin birbirleriyle olan iletişimine çok katkı sağladığını fark ettim. Öğrencilerim arasında sıcak, içten ve dostça bir ortam vardı. (Öğretmen günlüğü)

Sonuç olarak karikatür etkinliklerinin başladığı günden itibaren, öğrenciler arasındaki iletişim artmıştır. Uygulama yapmadan önceki derslerde öğretmen - öğrenci iletişimi söz konusu iken etkinliklerle birlikte öğrenciler arasındaki iletişim artmıştır. Kendini ifade etmekte ve iletişim kurmakta güçlük çeken öğrenciler yapılan etkinliklerle birlikte sınıf içi iletişiminin bir parçası olmuşlardır.

4.4. Öğrenci Görüşmelerinden Çıkan Bulgular

Araştırma sürecinin sonunda uygulamaya katılan öğrencilerle (f=15) görüşme yapılmıştır. Yöntem bölümünde açıklandığı şekilde öğrencilerle yapılan görüşmeler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular temalar altında aşağıda sunulmuştur.

4.4.1. Karikatürlere Yönelik Görüşler

Görüşme verilerinin analiz edilmesi ile elde edilen ilk tema “Karikatürlere Yönelik Öğrenci Görüşleri”dir. Tablo 6’da bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 6. Karikatürlere Yönelik Öğrenci Görüşleri

Kodlar	f
Dersin eğlenceli ve zevkli geçmesi	7
Dersi daha iyi öğrenme	5
Dersi sevmeyi sağlama	3
Öğrenilenler daha kalıcı olması	1

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına yönelik öğrenci görüşleri ile ilgili en çok dile getirilen birinci husus derslerin eğlenceli ve keyifli geçmesi ile ilgilidir. Bu kavram toplamda 7 öğrenci tarafından dile getirilmiştir. Aşağıda dersleri eğlenceli ve keyifli bulan öğrencilerin ifadeleri aktarılmıştır:

Karikatürlerle ders işlememiz çok eğlenceli ve güzeldi. Çünkü arkadaşlarımla hem yeni şeyler öğrendik hem de derste güldük. (KÖ:1)

Karikatürlerle ders işlemek çok zevkliydi Çünkü arkadaşlarımla karikatürlere baktık, karikatür çizdik, şiir yazıp okuduk. Dersler tam da benim istediğim gibi eğlenceli geçti. (EÖ:8)

Yapılan görüşmelerde en çok dile getirilen ikinci kavram ise Sosyal Bilgiler dersinin daha iyi öğrenilmesi ile ilgilidir (f=5).

Sosyal Bilgiler dersimizde karikatür kullanılması iyi oldu. Çünkü dersler daha hızlı ve eğlenceli geçti. Konuları daha iyi anladım. (KÖ:1)

Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına yönelik kullanılan diğer betimlemeler ise şu şekildedir: “Dersi sevmemi sağlar” (f=3) ve “Öğrenilenler daha kalıcı olur” (f=1) şeklindedir. Aşağıda öğrenci görüşmelerinden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Sosyal dersinde karikatürlerle etkinlik yapmamız sosyal dersini bana daha çok sevdirdi. Karikatürlerle ders işlemeyi çok sevdim. (EÖ:9)

Sosyal Bilgiler dersinde kullandığımız karikatürlerin hepsini hatırlıyorum. Bundan dolayı öğrendiklerimin hiç birini unutmadım. Sınavda bu konulardan çıkan soruları kesin yaparım. (KÖ:3)

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin çoğu derste karikatür kullanımına ilişkin görüşlerinde karikatürlerin dersi daha eğlenceli ve zevkli hale getirdiğini, dersi daha iyi öğrendiklerini ve dersi sevmelerini sağladığını belirtmişlerdir.

4.4.2. Karikatür Kullanımı

Görüşme verilerinin analiz edilmesi ile elde edilen ikinci tema “Karikatür Kullanımı”dır. Tablo 7’de bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 7. Önceden Karikatür Kullanımı

Kodlar	f
a. Hayır	11
b. Evet	4
b. 1. Ders kitabında kullanma	3
b. 2. Öğretmenin göstermesi	1

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilere Sosyal Bilgiler derslerinde daha önce karikatür kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. 11 öğrenci Sosyal Bilgiler dersinde daha önce karikatür kullanmadıklarını belirtirken, 4 öğrenci karikatür kullandıklarını belirtmişlerdir. Tabloda görüldüğü gibi hayır, cevap sayısı evet cevap sayısının hemen hemen üç katı civarındadır. Aşağıda karikatürle karşılaşmadıklarını belirten öğrencilerin ifadeleri aktarılmıştır:

Sosyal Bilgiler dersinde resim, harita kullandık. Ama derste karikatür hiç kullanmadık. (EÖ:3)

Türkçe dersinde karikatür kullanmıştık. Ama Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanmadık. (EÖ:7)

Aşağıda daha önce Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına evet cevabını veren bir örnek alıntıya yer verilmiştir:

Sosyal bilgiler ders kitabımızda çevre kirliliği konusunu öğretmenimiz bize anlatırken ders kitabımızda karikatür vardı. (KÖ:1)

Bu durum Sosyal Bilgiler ders kitaplarında karikatürlerin kullanılmasına rağmen öğrencilerin karikatür hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir.

4.4.3. Karikatürün Yararları

Verilerin analiz edilmesi ile elde edilen üçüncü tema “Karikatürün Yararları”dır. Tablo 8’de bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 8. Karikatürün Yararları

Kodlar	f
Dersin daha iyi anlaşılması	8
Dersi sevmeyi sağlaması	5
Yeni şeyler öğrenme	4
Başarının artması	3
Derse ilginin artması	2
Arkadaşlarıyla çalışma sağlaması	1

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere karikatürün yararları ile ilgili öğrenci görüşleri belirtilmiştir (f=23). En çok dile getirilen birinci husus dersi daha iyi anlamamı sağladı (f=8), ikinci husus dersi sevmemi sağladı (f=5), üçüncü husus yeni şeyler öğrendim (f=4), dördüncü husus başarıım arttı (f=3), beşinci husus derse ilgim arttı (f=2), altıncı husus ise Arkadaşlarımla çalışmamı sağladı (f=1) şeklindedir. Aşağıda öğrenci görüşmelerinden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Sosyal bilgiler dersimizde konuyla ilgili kullandığınız karikatürler çok hoşuma gitti. Bu karikatürler sayesinde dersi iyi anladım. (EÖ:7)

Karikatürler sayesinde konuyu daha iyi ve hızlı bir şekilde anladım. Karikatürler derslerimizi eğlenceli hale getirdi ve sosyal bilgileri sevmemi sağladı. (KÖ:2)

Bu durum karikatürlerin Sosyal Bilgiler derslerinde öğretim materyali olarak kullanımının öğrenmeyi belirgin bir şekilde artırdığı, Sosyal Bilgiler dersi için yararlı olduğu söylenebilir.

4.4.4. Karşılaşılan Güçlükler

Verilerin analiz edilmesi ile elde edilen dördüncü tema “Karşılaşılan Güçlükler”dir. Tablo 9’da bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 9. Karşılaşılan Güçlükler

Kodlar	f
a. Güçlkle karşılaşmama	12
b. Güçlkle karşılaşma	3
b.1. Arkadaşıyla anlaşamama	2
b.2. Söz alamama	1

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere araştırma kapsamındaki öğrencilerin tamamına yakını Sosyal Bilgiler dersinde karikatür etkinlikleri yaparken herhangi bir güçlkle karşılaşmadıklarını belirtmiştir (f=12). Aşağıda öğrenci görüşmelerinden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Etkinlikleri yaparken hiçbir sıkıntı yaşamadım. Benim için gayet güzel bir çalışma oldu.
(EÖ:5)

Derslerimizde hiçbir güçlkle karşılaşmadım, derslerimiz çok eğlenceli ve keyifli geçti.
(KÖ:2)

İkinci husus güçlkle karşılaşma ile ilgilidir. Bu kavram toplamda 3 kez tekrar edilmiştir. Aşağıda etkinlikler sırasında güçlkle karşılaştığını belirten bir öğrencinin ifadesi aktarılmıştır:

Etkinlikleri yaparken arkadaşlarım benim düşüncelerime çok katılmadılar ve bana söz hakkı vermediler. (EÖ: 3)

Sonuç olarak öğrencilerin tamamına yakının karikatür etkinlikleri ile ders işlerken güçlüklerle karşılaşmaması Sosyal Bilgiler derslerinde karikatür etkinliklerinin rahatlıkla kullanılabileceğini göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Geleneksel eğitim yaklaşımlarının yerini günümüzde yapılandırmacı yaklaşım almıştır. Yapılandırmacılığın temelleri 1960'lı yılların başında Bruner tarafından eğitim gündemine getirilmiştir (Şimşek, 2004). Yapılandırmacı yaklaşım William James, John Dewey, F. C. Barlet, Jean Piaget ve L. S. Vygotsky gibi isimlerin öncülüğünde gelişmiştir (Şirin, 2008). Perkins'e (aktaran Şaşan, 2002) göre yapılandırmacılığın özünde, öğrenenin bilgiyi yapılandırması ve uygulamaya koyması vardır. Yıldırım ve Şimşek'in (2013) belirttiği gibi günümüzde bireylerden, bilgi tüketmekten çok bilgi üretmeleri beklenmektedir; çağdaş dünyanın kabul ettiği birey, kendisine aktarılan bilgileri aynen kabul eden, yönlendirilmeyi ve biçimlendirilmeyi bekleyen değil, bilgiyi yorumlayarak anlamın yaratılması sürecine etkin olarak katılırlar.

Demirel (2008, s. 22) yapılandırmacı öğretmeni “açık fikirli, çağdaş, kendini yenileyebilen, bireysel farklılıkları dikkate alan, uygun öğrenme yaşantıları sağlayan ve öğrenenle birlikte öğrenen kişi” olarak tanımlamıştır. Yapılandırmacı yaklaşımda öğretmen, öğrencilerine araştırma yapmaya teşvik edici ve problem çözmelerini sağlayacak sorular yöneltir. Öğretmen öğrencilerinin neyi, nasıl düşüneceklerini söylemez (Brooks ve Brooks, 1999). Yani öğretmen deniz kenarındaki bir fener gibidir. Öğrencilerinin kıyıya kolaylıkla ulaşabilmeleri için onlara yol gösterir.

Karaduman'a (2005, s. 49) göre yapılandırmacı anlayışa uygun olarak, Sosyal Bilgiler dersinde, anlamlı ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşebilmesi için, eğitim ortamlarının, öğrenciyi etkin kılmaya, düşünmeye, sorgulamaya, araştırmaya, bilgiyi yapılandırmaya, kendi bilgisini oluşturmaya, sorun çözmeye, işbirliği yapmaya, sorumluluk üstlenmeye yönlendirecek araç - gereçlerle desteklenmesi gerekmektedir. Türkiye'de yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle birlikte eğitimde görsel materyal kullanımı

artmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde yapılandırmacı yaklaşıma uygun etkinlikler hazırlamada kullanılabilir görsel materyallerden biri de karikatürlerdir.

Yapılandırmacı sınıflar öğrenci merkezlidir. Yapılandırmacı sınıflardaki öğrenciler kendileri için düzenlenen bilgileri pasif bir şekilde almazlar, öğrenciler kendi öğrenmelerindeki ihtiyaçlarına ve bunları nasıl gidereceklerine karar vermede söz sahibidirler (Driscoll, 1994; akt. Özmen, 2003). Yapılandırmacı anlayışa uygun düzenlenen öğrenme ortamları, bireylerin çevreleriyle daha fazla etkileşimde bulunmalarına ve zengin öğrenme yaşantıları geçirmelerine olanak sağlayacak biçimde düzenlenir. Böylelikle bireyler, zihinlerinde daha önce yapılandırdıkları bilgilerin doğruluğunu sınıma, yanlışlarını düzeltme ve hatta önceki bilgilerinden vazgeçerek yerine yenilerini koyma fırsatı elde ederler (Yaşar, 1998). İşte karikatürler böylesi öğretim ortamlarının oluşturulması için kullanılabilir esnek, ucuz ve eğlenceli araçlardır.

Karikatürlerle etkinlik yapmak öğrencilerin eleştirel düşünme, yenilikçi düşünme, karar verme, mekan algılama ve empati yapma gibi temel becerilerin gelişmesine katkı sağlayabilir. Karikatürle yapılacak etkinlikler öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olacakları, farklı duyu organlarının kullanımıyla bilgilerin zihinde daha kalıcı olacağı, yapılandırmacı yaklaşıma uygun bir öğrenme ortamının sağlayabilir.

Öğrenme-öğretmen sürecinde karikatür kullanımı yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının en önemli gereksinimlerinden birisi olan işbirliğine dayalı öğrenmeye de olumlu yönde katkı sağlar. Bu çalışmada bazı öğrencilerin grup içerisinde söz alamaması, arkadaşlarıyla anlaşamaması işbirlikli öğrenmeyi aksatmıştır. Bu aksaklığın önüne geçmek için işbirliğine dayalı öğrenmenin en önemli özelliklerinden biri olan işin her üyeye sorumluluk düşecek biçimde yapılandırılması etkili olacaktır. Grup çalışması esnasında öğretmen birlikte çalışma konusunda sıkıntı yaşayan öğrencilerin işbirliği yapmasını sağlayacak öneriler getirmeli ve bu becerileri gösteren öğrencileri pekiştirmelidir. Ancak gerekmedikçe öğretmen araya girmemelidir. Bütün beceriler gibi işbirliği becerileri de öğrenilen becerilerdir (Açıkgöz, 2006).

Bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında öğrencilerin derse katılımları ve öğrencilerin işbirliğine dayalı öğrenmeleri artmıştır. Çelebi'nin (2006) yaptığı araştırmanın sonucunda bunu destekler mahiyettedir. Sosyal Bilgiler dersine yönelik

yapılandırmacılık yaklaşımına dayalı işbirliğine dayalı öğrenme yöntemi ile öğrenim gören deney grubundaki öğrenciler kontrol grubundaki öğrencilere göre daha olumlu tutum geliştirmiş, öğrenciler arasındaki işbirliği ve dayanışma artmıştır. Güven'nin yaptığı araştırma sonunda benzer sonuçlara ulaşılmıştır. İşbirlikli öğrenmenin uygulandığı deney grubundaki öğrenciler kontrol grubuna göre daha olumlu tutum geliştirmişler, dersi daha iyi öğrenmişler ve bu yöntemle ders işlemekten memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Yukarıda belirtildiği gibi yapılandırmacı yaklaşımı benimseyen bir öğretmen öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak ve öğrenenlerin dersten zevk almasını sağlayacak etkinlikler düzenlemelidir. Yapılandırmacı öğrenme ortamında kullanılacak esnek, ucuz ve kolayca erişilebilir materyallerden biri de karikatürlerdir. Öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgulara bakıldığında öğrenciler karikatür etkinlikleri ile ders işlemekten genel olarak eğlenmişlerdir. Araştırmada “derslerin eğlenceli geçmesi” (f=94) kez tekrar edilirken “dersin eğlenceli olmaması” (f=28) kez dile getirilmiştir. Alandaki farklı araştırmalarda ortaya çıkan sonucu desteklemektedir. Güler (2010) araştırmasının sonuç bölümünde “karikatürize edilmiş senaryolar sayesinde dersler daha eğlenceli ve zevkli işlenmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu dersle ilgilenmiştir.” İfadesini kullanmıştır. İşman (2008) öğretmenlerin karikatür kullanmasının eğitim ve öğretim faaliyetlerine çeşitli katkılar sağladığını bunlardan birinin de öğrenmeyi eğlenceli hâle getirmesi olduğunu belirtmiştir. Koçoğlu (2012) araştırmasında karikatürlerin kazandırılması zor ve anlaşılması güç olan becerileri öğrenciye aktarmada eğlendirici ve öğretici yönü ile olumlu yönde katkısı olacağını, karikatürün hem eğlendirici hem de öğretici özelliğinden faydalanılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu durum Şentürk (2014), Özalp (2006), Akkaya (2011), Özalp (2006), Palaz (2010), Kete, Avcu ve Aydın (2009) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Yapılan bu eylem araştırmasında da derslerin karikatür etkinlikleri ile daha eğlenceli geçtiği, etkinliklerin öğrenciler tarafından sevilerek yapıldığı görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle öğrencilerin derste hem eğlenmeleri hem de öğrenmeleri karikatürün dersin işlenişini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Eylem araştırması süresi boyunca öğrenciler karikatürlerle etkinlik yapmayı genel olarak sevmişlerdir.

Uslu'ya (2007) göre çocuklar eğlenmeyi ve gülmeyi sevdikleri için sürekli eğlence arayışı içindedirler. Bu bakımdan öğrenciler açısından bir dersin güzel olup olmaması dersin eğlenceli geçip geçmemesiyle ilgilidir. Eğer öğrenci derste sıkılmış ise ders eğlenceli olmaktan çıkar. Bu çalışmada karikatür etkinlikleri öğrencinin hem dersi anlamasını hem de eğlenmesini sağlamıştır. Ancak uygulamanın bitimine doğru öğrenciler karikatürlerle yapılan etkinliklerden sıkılmaya başlamışlardır. Bunun nedeni ise “Ülkemizin Kaynakları“ ünitesini içine alan geniş bir çalışma yapılmasından kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan karikatürlerle yapılacak etkinliklerin kapsamı ve süreci iyi planlandığında çok faydalı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte konuya uygun ve amaca hizmet edecek karikatürler belirlenmeli, kullanılacak karikatürler seçildikten sonra buna uygun bir ders planı hazırlanmalıdır. Ayrıca öğretmen karikatürü farklı zaman dilimlerinde ve değişken aralıklarla kullanılmalıdır. Bu hususlara dikkat edildiğinde karikatür, etkili bir materyal olarak kullanılabilir.

Dersin işlenmesinde öğrenci motivasyonun sağlanması oldukça önemlidir. Ulloth (2002) mizahın, sınıf içinde olmasının olumlu etkileri olacağını, öğrencilerin motivasyonunu ve dikkatini derse vermesini sağlayacağını söylemektedir. Palaz'a (2010) göre “öğretmenler karikatürleri; öğrencilerin motivasyonlarını arttırmak için de kullanmaktadırlar.” Bu çalışmada karikatür etkinlikleri ile dersin işlemenin öğrencilerin motivasyonunu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılmış olan araştırmalarda bu hususu destekler niteliktedir. Örneğin Keogh, Naylor ve Wilson (1998) yaptıkları bir araştırmada kavram karikatürlerinin motivasyonu, araştırma isteğini artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Coşkun (2009) yaptığı araştırmada karikatür yöntemi kullanılarak ders işlenen deney grubundaki öğrencilerin uygulama sonrasındaki motivasyonlarında bir artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Uğurel ve Moralı (2006), Kılınç (2008), Özalp (2006), Demirci (2013) ve Şentürk'te (2014) karikatür kullanmanın öğrencilerin motivasyonlarını anlamlı bir şekilde artırdığını vurgulamaktadırlar.

Köseoğlu (2009) yaptığı araştırmada öğretmenin öğrenciyle iletişim kurmasında karikatürün etkili bir iletişim aracı olduğunu ifade eder. Özer'e (2005) göre;

“İlköğretim öğrencileri için, en azından çocukla iletişim kurmada mizahsal yaklaşımın çekiciliğinden söz edilebilir. Karikatürle iletişim kurmak karmaşık olmayan kolay bir iletişimdir. Dikkat çekicidir, şaşırtıcıdır, akılda kalan bir yanı olacaktır. Karikatürün sıcaklığı, sevimliliği, gülmenin ve gülümsemenin verdiği rahatlık ve gevşemeden yararlanarak istenilen mesajı öğrencinin belleğine yerleştirmek zor olmasa gerek.”

Bu sebeple karikatürün öğrenciyle iletişim kurmada etkili bir materyal olduğu söylenebilir. Daha önce yapılan araştırmalara bakıldığında karikatürün etkili bir iletişim aracı olduğuna değinilmiştir. Bu eylem araştırmasında ortaya çıkan bulgulara göre karikatür etkinlikleri ile birlikte öğrenciler arasındaki iletişimin ve öğretmen – öğrenci iletişiminin arttığı gözlemlenmiştir.

Elde edilen bulgulara bakıldığında karikatürler ile yapılan öğretim; öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı ilgi ve tutumunu olumlu yönde etkilemektedir. Araştırmada “dersin motive edici olması” (f=37) kez tekrar edilmiştir. Öğrenciler genel olarak derse ilgi çekici bulduklarını (f=28), derse katılım isteklerinin arttığını (f=9) belirtmişlerdir. Uygulamanın son haftasında “motivasyonun düşmesi” (f=18) kez dile getirilmiştir. Bu bulgu, Özalp’in (2006) “karikatür tekniği öğrencilerin derse olan ilgilerini arttırmaktadır.” ve Koçoğlu’nun (2012) “Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımı öğrencilerin derse karşı olan ilgi ve tutum düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir.” bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bu nedenle, Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin ders başarılarında ve derse olan ilgi ve tutumlarında olumlu değişiklikler yaratacağı söylenebilir.

Balım, İnel ve Evrekli (2008) öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olabileceği ve öğrenme sürecinde görsel araçların kullanılmasıyla öğrencilerin akademik başarısını ve sorgulama becerisini arttıracak sonucuna varmışlardır. Özalp’in (2006) yaptığı çalışmada öğrencilerin ilk başta karikatürleri algılamada zorluk çektiği, zamanla konular ilerledikçe yorumlama becerisinin geliştiği ve sorunun ortadan kalktığı, tüm öğrencilerin özellikle okuma, yazma ve kendini ifade becerisi iyi olmayan öğrencilerin derse aktif katılımının sağlandığı görülmüştür. Yapılan bu eylem araştırmasında da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Etkinliklerin içerisinde öğrencilerin konuşacağı ve yorum yapacağı bölümlerin olması öğrencilerin derste daha aktif olmalarını sağlamıştır. Eylem araştırması süreci boyunca karikatürlerle yapılan etkinlikler öğrencilerin konuşma, okuma - yazma becerilerini olumlu yönde etkilemiştir.

Ders kitaplarında kullanılacak karikatürlerin daha etkili olması için şu hususlara dikkat edilmelidir (Koçoğlu, 2012; Şentürk, 2014; Oruç, 2006; Uğurel ve Moralı, 2006).

- Sosyal Bilgiler dersinde kullanılacak karikatürler kazanımlara yönelik olmalı ve öğrencinin gelişim düzeyine uygun olarak hazırlanmalıdır. Doğru karikatür seçimi yapıldıktan sonra karikatüre uygun doğru sorular hazırlanmalıdır.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri karikatürleri daha etkili kullanması konusunda bilgilendirilmelidir.
- Öğrencilere Görsel Sanatlar dersine karikatür hakkında eğitim verilerek karikatür hakkında fikir sahibi olmaları sağlanmalıdır.
- Ders kitaplarındaki karikatürler karikatür sanatçıları tarafından çizilmeli ve bu karikatürlerin kullanımına ilişkin karar uzmanlar tarafından verilmelidir.
- Karikatürler tartışmalı konuların sınıfa getirilmesinde de kullanılabilir.
- Eğlence ve dikkat çekme yönü önce çıkan karikatürler kullanılmalıdır.

Son olarak karikatürün eğitim noktasındaki işleviyle ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar sonucundan varılan ortak fikir şudur ki karikatür çocukların eğitiminde kullanılabilecek eğlenceli, dikkat çekici, öğrencinin derste başarılarını ve derse olan tutumunu olumlu yönde etkileyen görsel bir materyaldir.

SONUÇ

Bu bölümde araştırma sonunda elde edilen veriler ışığında ulaşılan sonuçlar verilmeye çalışılacaktır. Öneriler kısmında ise araştırma süresince edinilen deneyimlerin gelecekte yapılacak araştırmalara katkı sağlaması adına araştırmacı tarafından sunulan öneriler yer almaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında karikatür yoluyla öğretimin öğrencilerin derse karşı ilgi ve tutumlarını nasıl etkilediği ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Dersin daha verimli geçmesi için ders materyallerinin özenilerek hazırlanması gerekmektedir. Bu bağlamda karikatürlerin öğrenmeyi olumlu etkilemek açısından uygun bir ders materyali olabileceği görülmüştür. Koçoğlu (2012) karikatürlerin hem eğlendirici hem de öğretici özellikleri olduğunu, öğrencilerin dikkatini çekeceğini, öğrencilerin derse olan bakış açısını da olumlu yönde etkileyeceği üzerinde durmaktadır. Bu araştırma bulgularında da karikatürlerin eğlenceli ve öğretici bir materyal olduğu gözlemlenmiştir. Karikatür etkinliklerine öğrenciler meraklı ve istekli olarak katılmışlardır. Sosyal Bilgiler dersinde karikatürlerle etkinlikler yapılması ve öğrencilere zaman zaman karikatür çizdirilmesi öğrencileri heyecanlandırmış ve onların motivasyonu arttırmıştır. Bu bağlamda karikatürler derslerde etkili bir materyal olabilir. Benzer sonuçlara Kılınç (2008), Özalp (2006), Demirci (2013), Şentürk (2014), Uğurel ve Moralı'da (2006) ulaşmışlar ve derste karikatür kullanmanın öğrencilerin motivasyonunu anlamlı bir şekilde artırdığı ifade etmişlerdir.

Öğrenciler uygulama süresince yaptıkları karikatür etkinliklerinden keyif aldıklarını ve çizdikleri karikatürleri arkadaşları ile paylaşmaktan mutluluk duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca akademik başarısı ve derse katılımı düşük olan bazı öğrencilerin aktif olarak derse katıldıkları, derse olan ilgi ve tutumlarının arttığı gözlemlenmiştir. Elde edilen bu bulgular hareketle Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanılması

öğrencilerin derse karşı ilgi ve tutumunu olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Akkaya (2011) ve Koçoğlu (2012) yaptıkları çalışmada benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Karikatür destekli eğitim - öğretimin derse karşı tutumu arttırmada etkili olduğunu ve öğrencilerin büyük çoğunluğunun karikatür destekli öğretim hakkında olumlu görüş bildirdikleri söylemişlerdir.

Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına yönelik öğrenci ve öğretmen görüşleriyle ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Mizahın bir parçası olan karikatürlerle yapılan etkinliklerde öğrenciler sınıf ortamında; sıkılmadıklarını, düşüncelerini açıkça söylediklerini, arkadaşları ile birlikte çalışmaktan keyif aldıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak öğrenciler arasındaki iletişim ve öğretmen – öğrenci iletişimi artmıştır. Öğrencilerin büyük bir kısmı daha önce Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanmadıklarını belirtirken karikatürlerin diğer konuların öğretiminde de kullanılabileceği ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğu ilk dört hafta Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanılmasından hoşnut olduklarını, derste eğlenerek öğrendiklerini ve mutlu olduklarını belirtmişlerdir.

Öğretmen günlüğünde öğrenci günlüğüne benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Karikatürlerle yapılan etkinliklerle öğrencilerin derste eğlenerek öğrendikleri söylenebilir. Ayrıca öğrenciler arasında işbirliği ve dayanışmanın arttığı, etkinlikler esnasında sınıf içi iletişimde artış olduğu gözlemlenmiştir. Öğrenci görüşmeleri ve günlüklerden elde edilen bulgulardan yola çıkarak 6. sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin karikatür etkinlikleri ile öğretilmesinin öğrenilen bilgilerin kalıcılığını arttırdığı söylenebilir. Nitekim alan yazındaki çalışmalarda da bu bulguyu destekler nitelikte benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin Özalp (2006) ilköğretim 7. sınıf Fen Bilgisi dersinde çevre konularının karikatür tekniği ile öğretiminin, geleneksel öğretime göre daha etkili ve öğrenilenlerin kalıcılık düzeyinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Oruç (2006) sınıfta mizah kullanımının öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişim engellerini yıkarak daha olumlu bir öğrenme ortamı oluşturmaya katkı sağlayacağını belirtmiştir. Özalp (2006) Karikatür kullanımının öğrencilerde öğrenmeyi kolaylaştırdığını, öğrenciyi daha aktif hale getirdiğini, işbirliği ve grupla çalışma imkânı sunduğunu dile getirmiştir.

Karikatür yoluyla öğretim süreci ve süreç içerisinde ortaya çıkan sonuçlar ise şunlardır:

Karikatür etkinlikleri ile öğretim yapılması öğrencilerin öğrenme sürecinde daha aktif olmalarını sağlamıştır. Bunun yanı sıra öğrenciler arasında işbirliği ve dayanışmanın arttığı, etkinlikler esnasında sınıf içi iletişimde artış olduğu gözlemlenmiştir. Karikatür yoluyla öğretimin öğrencilerin öğrenmesine olumlu yönde etkisi olmuştur. Ancak sürecin uzaması ile birlikte son hafta öğrenciler karikatürlerle yapılan etkinliklerden sıkıldıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmada ders planları öğrencilere süreçte bilgi, beceri ve değerler kazandıracak şekilde hazırlanmış ve öğretmenlerin derslerinde kullanabilecekleri karikatür etkinlikleri hazırlanmıştır.

Sosyal Bilgiler ders kitaplarında karikatür kullanımıyla ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

2017 - 2018 eğitim - öğretim döneminde MEB tarafından yayınlanan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında daha çok renkli ve yazısız karikatürler kullanılmıştır. Genel olarak konuya uygun ve amaca hizmet eden karikatürler seçilmiş olmakla birlikte bazı karikatürlerin görsel kalitesi yetersiz olup öğrencilerin anlayabileceği düzeyde karikatürler seçilmemiştir.

Karikatür kullanımıyla ilgili daha önce Koçoğlu (2012), Durualp (2006), Özalp (2006), Akengin ve İbrahimoglu (2010), Kılınç (2006), Köseoğlu (2009) gibi araştırmacıların elde ettiği bulgular incelendiğinde karikatür kullanımı ile işlenen derslerin öğrencilerin başarısını arttırdığı, öğrenmeyi kolaylaştırdığı, öğrenciyi daha aktif hale getirdiği, derse karşı ilgi ve tutumu olumlu yönde etkilediği gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır. Yapılan bu araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğrencilere sadece bilgi değil, beceri ve değerlerin kazandırılmasında karikatürlerden faydalanılabilir. Karikatürler dersinin başında öğrencilerin ilgisini çekmek için kullanılabilir. Bu amaçla örneğin başlıksız bir karikatür belirlenerek öğrencilerin karikatüre bir başlık bulmaları istenebilir. Karikatürler sınıf tartışması başlatmak için kullanılabilir. Soyut bir kavramı öğretmek için kavram karikatürleri kullanılarak soyut kavramın öğrencinin zihninde daha kalıcı olması sağlanabilir. Sosyal Bilgiler dersi karikatür çizdirilecek konular açısından oldukça zengindir. Bu noktadan hareketle öğrencilere işledikleri konuyla ilgili evde ya da sınıfta karikatür çizdirilerek öğrenilen bilgilerin tekrar edilmesi ve konu pekiştirilmesi sağlanabilir.

Ayrıca öğrencilere Sosyal Bilgiler dersinde karikatür çizilecek konular bulmaları ve karikatür çizimleri teşvik edilerek onların yaratıcı düşünme becerileri geliştirilebilir. Böylece dersin sonlarına doğru öğrencinin sıkılması da engellenebilir. Ortaya çıkan ürünler sınıf panosunda sergilenerek öğrencilerin içsel motivasyonları arttırılabilir. Başarılı olan karikatürler MEB ve çeşitli kurumlar tarafından düzenlenen karikatür yarışmalarına gönderilerek öğrencilerin girişimci ve katılımcı beceriler kazanmasına yardımcı olunabilir.

ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan öneriler ise maddeler halinde şöyle sıralanabilir:

- a) Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrencilerin derse ilgisini çekmek için karikatürlerden yararlanılabilir.
- b) Karikatürler, öğrencilerin dinleme, yorum yapma, okuma ve yazma becerilerini, olumlu yönde etkileyebilir. Bu sayede Sosyal Bilgiler dersinde karikatürler kullanılarak etkili bir öğrenme ortamı oluşturulabilir.
- c) Sosyal Bilgiler ders kitaplarında karikatürlerin yer alması öğrencilerin ders kitabına bakışını olumlu yönde etkileyebilir.
- d) “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi dışında Sosyal Bilgiler dersinde farklı konuların öğretiminde karikatürler kullanılabilir.
- e) Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilecek karikatürler çizdirilebilir ve elektronik ortamda paylaşılabilir. Bu sayede öğretmenlerin sınıf içerisinde kullanabilecekleri karikatürlere erişimleri kolaylaşmış olur.
- f) Karikatürler konusunda öğrencilerin seviyesine uygun karikatürler seçilmesine özen gösterilmelidir.
- g) Karikatürler öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekecek, öğrenmeye sevk edecek nitelikte ve konuyla ilgili olmalıdır.
- h) Başarısı yüksek öğrencilerin karikatürle yapılan etkinliklerden sıkılmasını önlemek ve motivasyonlarını yükseltmek için farklı etkinlikler yaptırılabilir.

- i) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin (adalet, eşitlik, sevgi, barış vb.) öğrencilere kazandırılması için karikatürlerden faydalanılabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2006). *Aktif öğrenme*. İzmir: Biliş Yayıncılık.
- Akbaba, B. (2005). Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1*, 185-197.
- Akdağ, H. ve Meydan, A. (2011). Sosyal bilgiler dersinde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. B. Tay ve A. Öcal, (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde*. (153-192). (2.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Akengin, H. ve İbrahimoglu, Z. (2010). Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve derse ilişkin görüşlerine etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (2).
- Akkaya, A (2011). Karikatürlerle dil bilgisi öğretimi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, Konya.
- Akinoğlu, O. (2004). Yapılandırmacı öğrenme ve coğrafya öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 10, 83-94.
- Aksoy, N. (2003). Eylem araştırması: eğitimsel uygulamaları iyileştirme ve değiştirmede kullanılacak bir yöntem. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 9 (4), 474-489.
- Alakuş, A. O. ve Mercin, L. (2009). *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Altun, A. (2009). Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımı. Refik Turan, Ali Murat Sünbül, Hakan Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar içinde* (s. 192-211). Ankara: Pegem Akademi.
- Aslan, E.(2008). Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 82-91.
- Aslan, Z ve Doğdu, S. (1993). *Eğitim teknolojisi uygulamaları ve eğitim araç - gereçleri*. Ankara: Tekışık Ofset.
- Aşıcioğlu, E. (2001). *Yazısız karikatürlerin grafik sanatındaki yeri, yazısız karikatür uygulamaları*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihi mekanlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin müze eğitime ilişkin görüşleri*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avşar, S. (2007). *Tarih öğretiminde karikatür imgesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- İnel, D., Balım, A.G. ve Evrekli, E. (2009). Fen ve teknoloji öğretiminde kavram karikatürü-kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, (EFMED)*, 3 (1), 1-16.
- Balcıoğlu, S. (1998). *Cumhuriyet'in 75. yılında Türk karikatürü*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Başboğaoğlu, U. (2012). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Özcan Demirel, Eralp Altun (Ed.), *Öğretim sürecinde kullanılan araçlar ve görsel - işitsel araçlar içinde* (s. 69). Ankara: Pegem Akademi.
- Beyhan, A. (2013). *Eğitim örgütlerinde eylem araştırması*. Web sitesi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/jcer/article/view/5000039223>. Erişim tarihi: 14.07.2017.
- Bilgili, A. S. (2008). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Britannica Ansiklopedisi. (t.y.). *Caricature* .<https://www.britannica.com/art/caricature-and-cartoon>. Erişim tarihi:16.07.2017.
- Brooks G. and. Books, M G. (1999). The Courage to be Constructivist. *Educational Leadership*, November, 57 (3), 18-24.
- Burhan, Y. (2008). *Asit ve bazı kavramlarına yönelik karikatür destekli çalışma yapılarının geliştirilmesi ve uygulanması*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Ciravoğlu, Ö. (1999). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Coşkun, S. A. (2009). *Fen bilgisi öğretiminde karikatür kullanımının başarı, motivasyon ve tutumlar üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur.

- Çelebi, C. (2006). *Yapılandırmacılık yaklaşımına dayalı işbirlikçi öğrenmenin ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde erişimi ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çelik, L. (2012). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Özcan Demirel, Eralp Altun (Ed.), *Öğretim materyallerinin hazırlanması ve seçimi* içinde (s. 42). Ankara: Pegem Akademi.
- Çepni, S. (2005). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Üçyol Kültür Merkezi.
- Danacıoğlu, E. (2001). *Geçmişin izleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 91-93.
- Demirel, Ö. (2002). *Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirci, G. (2013) *Eğitimde mizah ve karikatür kullanımının öğrenci başarısı ve motivasyonuna etkisi (ortaokul 7. sınıf fen ve teknoloji dersi örneği)*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya öğretim yöntemleri*. Erzurum: Aktif Yayınevi.
- Durualp, E. (2006). *İlköğretimde sosyal bilgiler öğretiminde karikatür kullanımı*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Efe, H. (2005). *Karikatür ve eğitim*. İzmir: Etki Yayınları,
- Erden, M. (1996). *Sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk S. ve Özduval, Z. (2017). *Sosyal bilgiler ders kitabı 5. A. Altun, A. Beldağ ve S. Elmacı (Ed.)*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Herdem, K., Aygün, H. A. ve Çinici, A. (2014). Sekizinci sınıf öğrencilerinin teknoloji algılarının çizdikleri karikatürler yoluyla incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 232-258.
- İnan, S. (2014). *Sosyal bilgiler eğitimi: nedir, ne zaman ve neden-tanımlar, tarihi kökleri ve açıklamalar, s. inan (ed.)*, sosyal bilgiler eğitimine giriş içinde, Ankara: Anı yayıncılık.

- İşman, A. (2008). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kalaycı, Şeref (2005), *SDSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Karagözoğlu, A. Galip (1966) *İlkokullarda sosyal bilgiler öğretimi*, Ankara: MEB.
- Karatay, H. (2011). *Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler*. Ed. T. Şimşek (Ed.), *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Karasar, N.(2004). *Bilimsel araştırma yöntemi* (12.bs.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Keogh, B.,Naylor, S. and Wilson, C. (1998). “Conceptcartoons: A newperspective on phycicseducation” *Phycics Education*. 33(4), 219-224.
- Kete, R., Avcu, T., Aydın, A. (2009) Öğretmen Adaylarının Çalışma Yapraklarında Karikatür Kullanımına Ait Tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (2) 531-540.
- Kılınç, A. (2008). *Öğretimde mizahi kavramaya dayalı bir materyal geliştirme çalışması: bilim karikatürleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Kılınç, K. (2006). *Tarih öğretiminde karikatür materyali kullanımının öğrenci başarısına etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, L. (2007). *Fotoğrafa başlarken*. Ankara: Dost Yayınevi.
- Kısakürek, M. A. ve Paykoç, F. (1988). *Eğitim araçları*. B. Özer, (Ed.), *Fen bilgisi öğretimi* içinde (s. 61-70). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Koçoğlu, E. (2012). *6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının erişiyeye göre değerlendirmesi*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

- Koloğlu, O. (2005). *Türkiye karikatür tarihi*, İstanbul: Bileşim Yayınevi, s. 26.
- Korucu, S. (2009) *Çokgenler konusunda karikatür ve bilgisayar destekli öğretim yöntemlerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kouyoumdjian H. (2012). *Learning Through Visuals*. Web site: <https://www.psychologytoday.com/blog/getpsyched/201207/learning-through-visuals>. Erişim tarihi: 05.03.2018
- Köseoğlu, M. (2009). *Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının eleştirel düşünmeye etkisi*. Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Küçükahmet, L. (1997). *Eğitim programları ve öğretim* (8.bs.). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Miles, M. B. ve Huberman, M. A. (1994). *An expanded source book qualitative data analysis*. California: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). *Sosyal bilgiler 4.-5. sınıf programı*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). *Ortaöğretim 10. sınıf tarih dersi öğretim programı ve 10. sınıf seçmeli tarih dersi öğretim programı*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4,5,6 ve 7. sınıflar)* Ankara.
- Mills, G. E. (2003). *Action research: A guide for the teacher researcher (2nd ed.)*. Upper Saddle River: Merrill Prentice Hall.
- Mürsel, C. G. (2009). *Deyim ve atasözlerinin öğretiminde karikatürün etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Oruç, Ş. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde mizah*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özalp, I. (2006). *Karikatür tekniğinin fen ve çevre eğitiminde kullanılabilirliği üzerine bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Manisa.

- Özdamlı, F. (2011). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. H. Unuznboylu (Ed.), *Görsel materyallerin tasarımı, hazırlanması ve seçimi* içinde. Ankara: Pegem Akademi
- Özden Özdemir, D. (2017) *Sosyal bilgiler öğretiminde eğitim teknolojileri ve materyal tasarımı*. R. Sever, E. Koçoğlu (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde film ve fotoğraf kullanımı* içinde. Ankara: Pegem Akademi
- Özer, A. (2006). *Karikatür ve eğitim*. Web sitesi: <http://www.atilaozermuzevi.com/2006/11/karikatur-ve-egitim-2.html>. Erişim tarihi:16.06.2017.
- Özer, A. (2005). *Eğitimde Karikatürün Yeri*. Web sitesi: <http://www.atilaozermuzevi.com/2005/11/egitimde-karikaturun-yer.html>. Erişim tarihi: 16.06.2017.
- Özer, A. (1994). *İletişimin çizgi dili karikatür*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özkan, H. H. (2012). Yapılandırmacı Odaklı Öğretim Tasarımı Modeli Örneği, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (28).
- Özmen, Ş. G. (2003). *Fen bilgisi öğretmenlerinin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına ilişkin görüşlerin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özmen, H. (2007). *Öğrenme kuramları ve fen bilimleri öğretimindeki uygulamaları*. S. Çepni, (Ed.), *Kuramdan uygulamaya fen ve teknoloji öğretimi* içinde (s. 34-96). Ankara: Pegem Akademi.
- Özşahin, U.E. (2009). *Karikatürlerle coğrafya öğretimi*. Marmara Üniversitesi Web site: <http://dspace.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/2568/614-1185-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Erişim tarihi: 17.08. 2017
- Öztürk C. ve Otluoğlu R. (2002).*Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (Ed.). (2006). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. *Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış* içinde (s. 23). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, M. (2014). *Coğrafya eğitiminde araştırma*. Ankara: Pegem Akademi.

- Öztürk, M. ve Mutlu, N. (2017). *Yenilikçi sosyal bilgiler ve tarih öğretimi teori ve uygulama*. M. Öztürk ve A. Saydam (Ed.), *Farklılaştırılmış, beceri ve değer temelli öğretim: kavramsal çerçeve içinde* (s. 6). Kayseri: Orka Matbaa.
- Paykoç, F. (1991). *Tarih öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Palaz, T. (2010). *İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde karikatür kullanmanın öğrenci başarısına ve derse karşı tutumuna etkisi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Renda, G. (1997). *Minyatür. Eczacıbaşı sanat ansiklopedisi* (Cilt 2). İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Seçgin, F., Yalvaç, G. ve, Turhan, Ç. (2010). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin karikatürler aracılığıyla çevre sorunlarına ilişkin algıları*. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* 11-13 November, Antalya - Turkey ISBN: 978 6053641049. Web sitesi: <http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/81.pdf> Erişim tarihi: 19.06.2017
- Seferoğlu S. S. (2010). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Senemoğlu, N. (2001). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sidekli, S., Er, H., Yavaş, R. ve Aydın, E. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Alternatif Bir Yöntem: Karikatür. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2). http://uteb.gop.edu.tr/Makaleler/161560729_11-Sabri%20Sidekli.pdf. Erişim tarihi: 19. 05. 2017
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. İstanbul: Mili Eğitim Basımevi.
- Sönmez, V. (2005). *Öğretmenin el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Sükan, Z. (1983). *Okul Öncesi Etkinlikler*. İstanbul: Milliyet Basımevi.
- Şaşan, H. H. (2002). *Yapılandırmacı öğrenme*. Web sitesi: <http://talimterbiye.mebnet.net/ogrenci%20merkezli%20egitim/yapilandirmaciogrenme.pdf>. Erişim tarihi: 10.07.2018.

- Şaşmaz Ören, F., Karatekin, P., Erdem, Ş. ve Ormancı, Ü. (2012). Öğretmen adaylarının bitkilerde solunum-fotosentez konusundaki bilgi düzeylerinin kavram karikatürleriyle belirlenmesi ve farklı değişkenlere göre analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 13(3), 155-174.
- Şentürk, M. (2014). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan karikatürlerin hedef kavramların öğretilmesine ve öğrenci tutumuna etkisi*. Yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Şenyapılı, Ö. (2003). *Neyi, neden, nasıl anlatıyor karikatür kim, niye çiziyor*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2003). Tarih öğretiminde görsel materyal kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 143-157.
- Şimşek, N. (2004). Yapılandırmacı öğrenme ve öğretime eleştirel bir yaklaşım, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 3(5), 115-139.
- Şirin, A. (2008). Oluşturmacılığın kuramsal temelleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 17, 196-205
- Tekin, H. (2003). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. (16. Baskı). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Topuz, H. (1997). *Başlangıcında bugüne dünya karikatürü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). *Materyal, öğretim, minyatür, karikatür*. Web sitesi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts25. Erişim tarihi: 12.06.2017
- Uğurel, I., ve Moralı, S. (2006). Karikatürler ve matematik öğretiminde kullanımı. *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 170, 32-47.
- Ulloth, J. K. (2002). The benefit of humor in nursing education. *Journal of Nursing Education*, 41(11), 476-481.
- Uslu, H. (2007). Eğitimde karikatür. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 84 (7), 16.
- Üstün A. (1994). *Türkiye’de karikatür, çizgi roman ve çizgi film*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Ünlüer, G. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Üstün, Ö. (2007). *Ortaöğretim üçüncü sınıfta Türk dili ve edebiyatı dersinde karikatür kullanımının yazılı anlatım öğretimine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Yalın, H. İ. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yanpar - Şahin, T. , Yıldırım, S. (1999). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaşar, Ş. (1998). Yapısalcı kuram ve öğrenme öğretme süreci. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8(1-2), 8-75.
- Yavuz, K. (2005). *Karikatür nasıl çizilir / 7'den 70'e herkes için örnekleriyle uygulamalı*. İstanbul: Kendimin yayınları, s. 55.
- Yeşiltaş, E. (2009). *Sosyal bilgiler öğretimi*. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde öğretim materyalleri ve teknolojileri içinde* (s. 224). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. (2008). *Constructivism: its theoretical underpinnings, variations and implications for classroom instruction*, *Educational Horizons*, 86(3),161-172.
Web site: <https://pdfs.semanticscholar.org/91f0/6be5a91bc369b1669525cd28519f70d4453f.pdf>. Erişim tarihi: 03 04. 2017

EKLER

EK 1. MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 94025929-605.01-E.3249315
Konu : Araştırma İzni

10/03/2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 tarih ve 3616 sayılı (2012/13 Genelge) emirleri.

Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Baki YAMAN'ın, Tomarza Şehit Jandarma Yarbay Bekir Temel Ortaokulunda "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı" konulu çalışma yapma isteği ile ilgili, Erciyes Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 28/02/2017 tarih ve 3807 sayılı yazıları ve ekleri ilişikte sunulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Baki YAMAN'ın, Tomarza Şehit Jandarma Yarbay Bekir Temel Ortaokulunda "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı" konulu çalışmasını yapmasında bir sakıncanın olmadığı Anket Değerlendirme Komisyonu tarafından tespit edilmiştir. Her sayfası mühürlü çalışma evrakları ilişikte sunulmuş olup, eğitim-öğretimi aksatmadan okul müdürlüğünün gözetiminde ve sorumluluğunda araştırmanın yapılması uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Osman ELMALI
İl Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
10/03/2017

Baha BAŞÇELİK
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK: Yazı ve Ekleri (8 Sayfa)

EK 2. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Sorusu: 6. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?

Okul:

Tarih ve saat (başlangıç-bitiş):

Görüşmeci:

Giriş

Değerli Öğrenciler, Bu görüşme formu, Sosyal Bilgiler Dersi “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde karikatür kullanımı hakkındaki görüş ve önerilerinizi almak için hazırlanmıştır. Bu konu ile ilgili olarak sizinle görüşmek istiyorum. Bu görüşmede amacım, Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımı hakkında öğrencilerin neler düşündüklerini ortaya çıkarmaktır. Bu görüşmelerde elde ettiğim bilgiler, sadece bu araştırmada kullanılacak ve şahsınıza ait bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Soruları dikkatle ve içtenlikle yanıtlamanız gerekmektedir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Baki YAMAN

GÖRÜŞME SORULARI

1. Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımı ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
2. Daha önceki sosyal bilgiler derslerinde karikatür kullandınız mı?
3. Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının size yararı oldu mu?
4. Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanılarak yapılan etkinliklerde ne tür güçlüklerle karşılaştınız?

EK 3. DERS PROGRAMI VE ETKİNLİKLER

DERS PROGRAMI			
Tarih	Süre	Kazanım	Etkinlik
14/03/2017	40 +40	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	Etkinlik - 1
21/03/2017	40 + 40	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	Etkinlik – 2
23/03/2017	40	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	Etkinlik – 3
28/03/2017	40	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	Etkinlik - 4
30/03/2017	40	SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini tartışır.	Etkinlik - 5
04/04/2017	40	SB.6.5.3. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri sunar.	Etkinlik - 6
04/04/2017	40	SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.	Etkinlik - 7
06/04/2017	40 + 40	SB.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir. SB.6.5.6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, beceri ve eğitim sürecini araştırır.	Etkinlik - 8

ETKİNLİK 1 DERS PLANI

Sınıfı: 6. Sınıf

Dersin Adı: Sosyal Bilgiler

Ünite: Ülkemizin Kaynakları

Konu: Ülkemizdeki Tarım ve Hayvancılık

Kazanım: SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.

AMAÇLAR

Öğrenciler:

Bilgi	• Tarım ve hayvancılık faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olurlar. • Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin önemini kavrarlar.
Beceri	• Çevresindeki ekonomik faaliyetleri gözlemler. • Ekonomik faaliyetlerle ilgili çözüm yapma ve yorumlama becerisi geliştirirler.
Değer	• Doğal çevreye duyarlılık gösterirler. • İşbirliğine önem verirler.

Süre:

40 +40 Dakika

Anahtar Soru:

İnsanlar yaşamlarını sürdürebilmek için hangi işleri yaparlar?

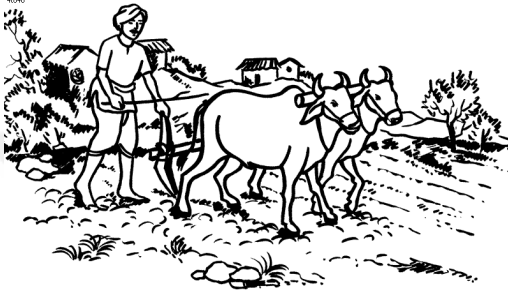
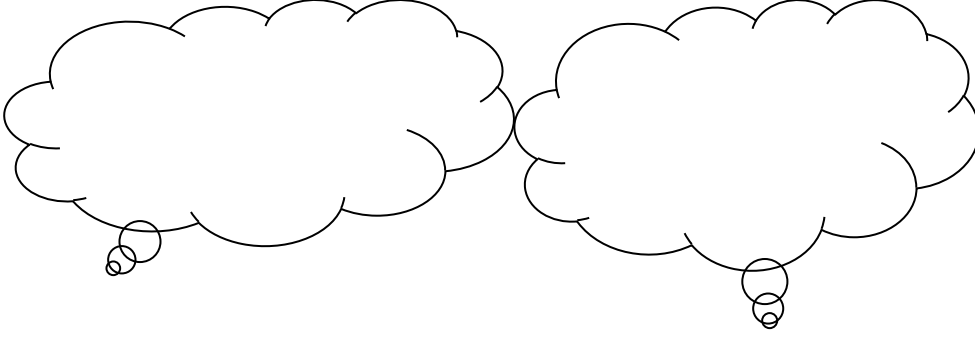
Materyaller:

Çalışma yaprakları, projeksiyon, bilgisayar

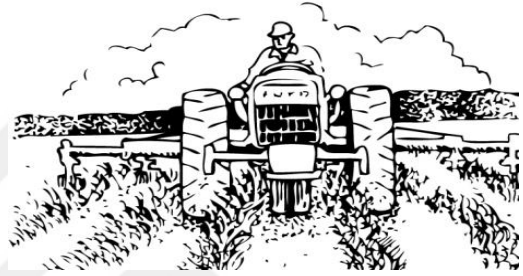
SÜREÇ

1. Çalışma Yaprağı 1'i öğrencilere dağıtınız. (Öğrencileri ikili ya da üçlü gruplara ayırabilirsiniz.) Öğrencilerden çalışma yaprağındaki karikatürü incelemelerini ve soruları cevaplamalarını isteyiniz. Grupların sorulara verdikleri cevapları sınıfta okutunuz. Cevapları dinledikten sonra üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetlerinin tamamına ekonomi dendiğini ifade ediniz. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli ekonomik faaliyetlerin ortaya çıktığını belirtiniz. 15 Dakika
2. Çalışma Yaprağı 2'yi öğrencilere dağıtınız. Öğrencilerin çalışma yaprağını okuyarak iki karikatürü de inceleyip soruları cevaplamalarını isteyiniz. 15 Dakika
3. Çalışma Yaprağı 3'ü öğrencilerinize dağıtınız. Öğrenciler çalışma yaprağındaki soruları cevaplandırmalarını isteyiniz. Daha sonra Öğrenci gruplarından seçtiğiniz öğrencilere tarım ürünlerini tahtaya çizdirerek verdikleri cevapları yazmalarını isteyiniz. 15 Dakika
4. Çalışma Yaprağı 4'ü ülkemizde hayvancılık faaliyetlerini gösteren karikatürü öğrenci grupların birer kişiye okutunuz. Öğrencilerden isimleri verilen hayvanları ilgili oldukları hayvancılık faaliyetleri ile eşleştirmelerini isteyiniz. Ardından Çalışma Yaprağı 5'teki boşluklara Türkiye haritasında hangi tür hayvancılık yapıldığını nedeni ile birlikte yazmaları istenecektir. 15 Dakika
5. Sonuç olarak öğrencilerden tarım ya da hayvancılıkla ilgili bir karikatür çizerek sınıfta paylaşımları istenir. 20 Dakika

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 2

<http://clipart-library.com/clipart/zcX57kegi.htm>

https://classroomclipart.com/clipart-view/Clipart/Agriculture/25_clipart_71_jpg.htm

1. Yukarıdaki karikatürler hangi ekonomik faaliyeti göstermektedir?

2. Geçmişten günümüze tarım üretiminde nasıl bir değişim olmuştur?

3. Yukarıdaki karikatürlerden hangisi ilkel tarım hangisi modern tarımdır? Açıklayınız.

4. Tarımda verimliliği arttırmak için neler yapmak gerekir?

5. Verdiğiniz cevaplardan yola çıkarak karikatürdeki insanları konuşturunuz.

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 3

Yukarıdaki karikatürde öğretmenin sorusuna öğrenci doğru cevap vermiş midir? Açıklayınız.

Ülkemizde farklı tarım ürünlerinin yetiştirilmesinin nedenlerini açıklayınız?

Haydi, çocuklar, Aşağıda verilen tarım ürünlerini en çok yetiştiği bölgeleri noktalı yerlere yazalım.

Ben buğday en çok
..... Bölgesi'nde
yetişirim.

Biz turuncgilleriz bilin
bakalım en çok hangi
bölgede yetişiriz
?.....
Bölgesi

Ayçiçeği derler
bana yetiştığım
bölgenin adıdır
.....

Bana derler üzüm en
çok
Bölgesi'nde
yetiştiririm.

Ben mısır en çok
.....
Bölgesi'nde
yetiştiririm.

Ben zeytin en çok
.....
Bölgesi'nde
yetiştiririm.

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 4

Ülkemizdeki hayvancılık faaliyetlerini anlatan aşağıdaki karikatürü inceleyiniz.

Benekli "Memleketimin uzun çayırlarını özledim. Bizim oralar yüksek ve yazın bile yağış aldığı için çayırlar hep yeşil kalır. Gönlümce doyaya otlanırım."

Kıvırcık "Bizim oralarda bitki örtüsü bozkır olduğu için otların boyu kısadır ve yazın sararır. Benim bağlı olduğum sürü karnını bu otlarla doyurur."

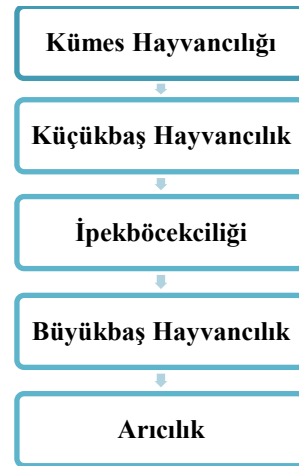
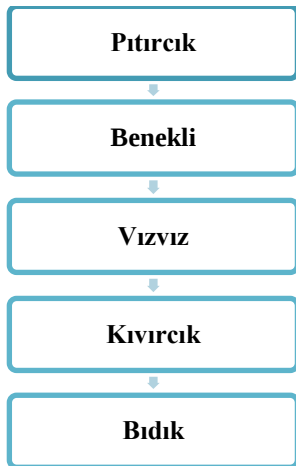
Vızvız "Ben de bitki örtüsünün ve çiçeklerin zengin olduğu yerlerde yaşarım. Gezip dolaşmayı çok severim."

Bıdık "Bende memleketimi çok özledim. Benim yaşadığım yerde nüfus çok fazla ve tüketim çoktur. Büyük kümeslerde binlerce kanatlı ile birlikte yaşarım."

Pıtırıcık "Bende dut ağaçlarına ve yapraklarına bayılırım arkadaşlar. Otobüsten iner inmez hemen bir kaç kilo dut yaprağı yiyeceğim."

Yukarıda isimleri verilen hayvanları ilgili oldukları hayvancılık faaliyetleri ile eşleştiriniz.

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 5

Aşağıdaki Türkiye haritasında hangi tür hayvancılık yapıldığını nedeni ile birlikte yazınız.

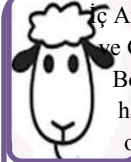
İstanbul, İzmir, Sakarya, Kayseri gibi büyükşehirlerde kümes hayvancılığının yaygın olarak yapılmasının nedenini yazınız.

Doğu Karadeniz, Erzurum ve Kars'ta büyükbaş hayvancılığın yaygın olarak yapılmasının nedenini yazınız.

Bilecik ve Bursa şehirlerinde ipekböceğinin yaygın olarak yetiştirilmesinin nedenini yazınız.

İç Anadolu Bölgesi, İç Ege ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde küçükbaş hayvancılığın yaygın olarak yapılmasının nedenini yazınız.

Kars, Ordu, Hakkâri, Muğla, Antalya şehirlerimizde arıcılık faaliyetlerinin çokça yapılmasının nedenini yazınız.

ETKİNLİK 2 DERS PLANI

Sınıfı: 6. Sınıf

Dersin Adı : Sosyal Bilgiler

Ünite: Ülkemizin Kaynakları

Konu: Ülkemizin Ekonomisi, Madenlerimiz

Kazanım: SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.

AMAÇLAR

Öğrenciler:

Bilgi

- Ülke kaynaklarından madenler, topraklar, sular ve ormanlarla ilgili bilgi sahibi olurlar.

Beceri

- Görselleri fark eder.
- Görsellerle ilgili değerlendirme yapar.

Değer

- Madenlerin ülke ekonomisi için önemli olduğunu bilir.

Süre:

40 +40 Dakika

Anahtar Soru:

Yaşadığınız çevrede hangi doğal kaynaklar vardır?

Materyaller:

Çalışma yaprakları, projeksiyon, bilgisayar

SÜREÇ

1. Daha önceden temin ettiğiniz demir, kömür vb. madenleri sınıfa getirerek öğrencilere gösteriniz. Kışın evimizde ya da okulumuzda ısınmak için hangi madeni kullandığımızı sorunuz. (Öğrencileri ikili, üçlü ya da dörtlü gruplara ayırabilirsiniz.) 20 Dakika
2. Çalışma Yapağı 1'i öğrencilere dağıtınız. Öğrencilerden çalışma yaprağındaki karikatürü incelemelerini ve soruları cevaplamalarını isteyiniz. Grupların sorulara verdikleri cevapları sınıfta okutunuz. 20 Dakika
Yeraltı ve yerüstü kaynaklarından enerji elde edildiğini ve insanların ihtiyaçlarını karşılayan kaynaklar olduğunu belirtiniz. Yerüstü kaynaklarının akarsular, bitki örtüsü, yüzey şekilleri (dağlar, ovalar, platolar gibi), denizler ve göllerden oluştuğunu, yeraltı kaynaklarının ise madenlerden demir, bor, altın, bakır, petrol gibi oluştuğunu açıklayınız.
3. Çalışma Yapağı 2 ve 3'ü öğrencilerinize dağıtarak çalışma yaprağını okumalarını ve karikatürleri inceleyerek soruları cevaplamalarını isteyiniz. Öğrenci gruplarından verdikleri cevapları sınıfla paylaşmalarını isteyiniz. Öğrencilerinize taş kömürünün Zonguldak'ta çıkarıldığını ve demir - çelik sanayinde yakıt olarak kullanıldığını, bor madenin Kütahya, Eskişehir ve Balıkesir de çıkarıldığını Jet ve roket yakıtı, sabun, fotoğrafçılık, cep telefonları, Cam, kâğıt, deterjan ve daha pek çok alanda kullanıldığını ve önemli bir maden olduğunu açıklayınız. 20 Dakika
4. Çalışma Yapağı 4 ve 5'i öğrencilerinize dağıtınız. Öğrenciler çalışma yapraklarındaki karikatür metinlerini okumalarını ve soruları cevaplandırmalarını isteyiniz. Öğrenci gruplarından verdikleri cevapları sınıfla paylaşmalarını isteyiniz. 20 Dakika

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 1

<http://www.gazetevatan.com/o-resmi-cizen-cocuk-konustu--637536-gundem/>

1. Karikatürle ilgili yorumunuzu aşağıya yazınız.

2. Karikatürdeki adamın mesleğini ve mesleğinin zorluklarını aşağıya yazınız?

3. Karikatüre uygun bir başlık yazınız?

4. Ülkemizdeki yer altı ve yer üstü kaynakları denilince ne anlıyorsunuz? Yer altı ve yer üstü kaynaklarına örnek veriniz.

Yer altı kaynakları:

Yer üstü kaynakları:

5. Yer altı ve yer üstü kaynaklarının ülke ekonomisine katkılarını tartışınız.

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 2

ÜLKEMİZDE MADENLER

Maden: Yer altından çıkarılan ve ekonomik değeri olan minerallere maden denir. Ülkemiz madenler bakımından çok zengindir. Ancak maden yataklarımızın dağınık ve küçük olması madenlerin çıkarılmasını zorlaştırmakta ve maden çıkarma masraflarını arttırmaktadır.

http://bignate.wikia.com/wiki/File:Big_Nate_Comic_Strip_dated_May_21_2015.PNG

Taş kömürünün Türkiye'de çıkarıldığı yeri harita üzerine yazarak gösteriniz?

Madenin Adı:

Kullanım Alanı:

Çıkarıldığı Yer:

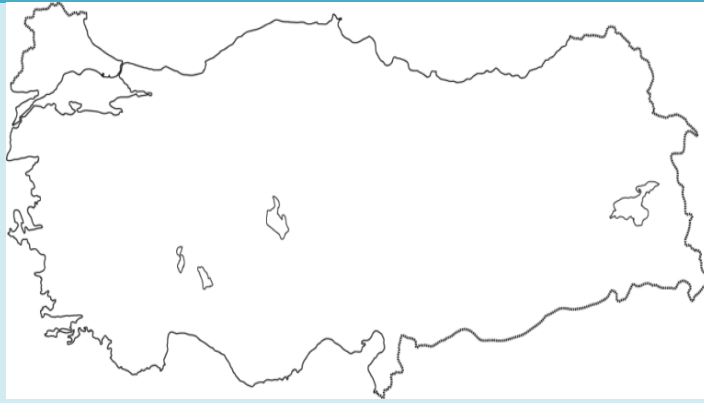
Enerji elde etmek için taş kömürünü mü yoksa rüzgâr enerjisini mi seçerdiniz? Niçin seçtiğinizi açıklayınız.

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 3

<http://www.katiemorrisart.com/2011/01/art-comics-big-nate.html>

Bor madeninin Türkiye’de çıkarıldığı yerleri harita üzerine yazarak gösteriniz?

Madenin Adı:

Kullanım Alanı:

Çıkarıldığı Yerler:

Türkiye’de bor madeni çıkaran bir maden ocağı sahibi olduğunuzu düşünün. Ülkenize ne gibi katkılar sağladınız?

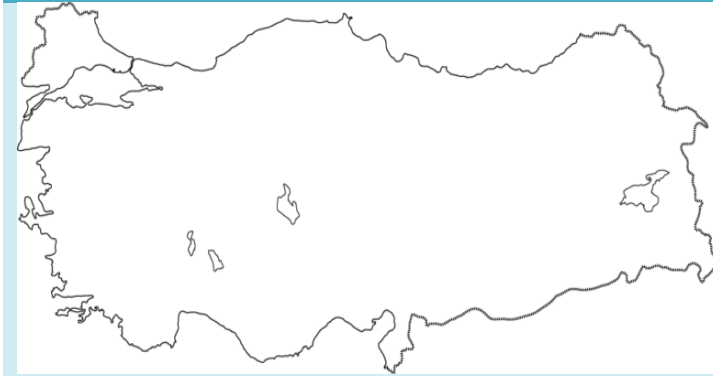
Sahibi olduğunuz maden ocağında çalışan işçiler için neler yaptınız?

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 4

<http://www.gocomics.typepad.com/laughtracks/page/59/>

Bakır madeninin Türkiye’de çıkarıldığı yerleri harita üzerine yazarak gösteriniz?

Madenin Adı:

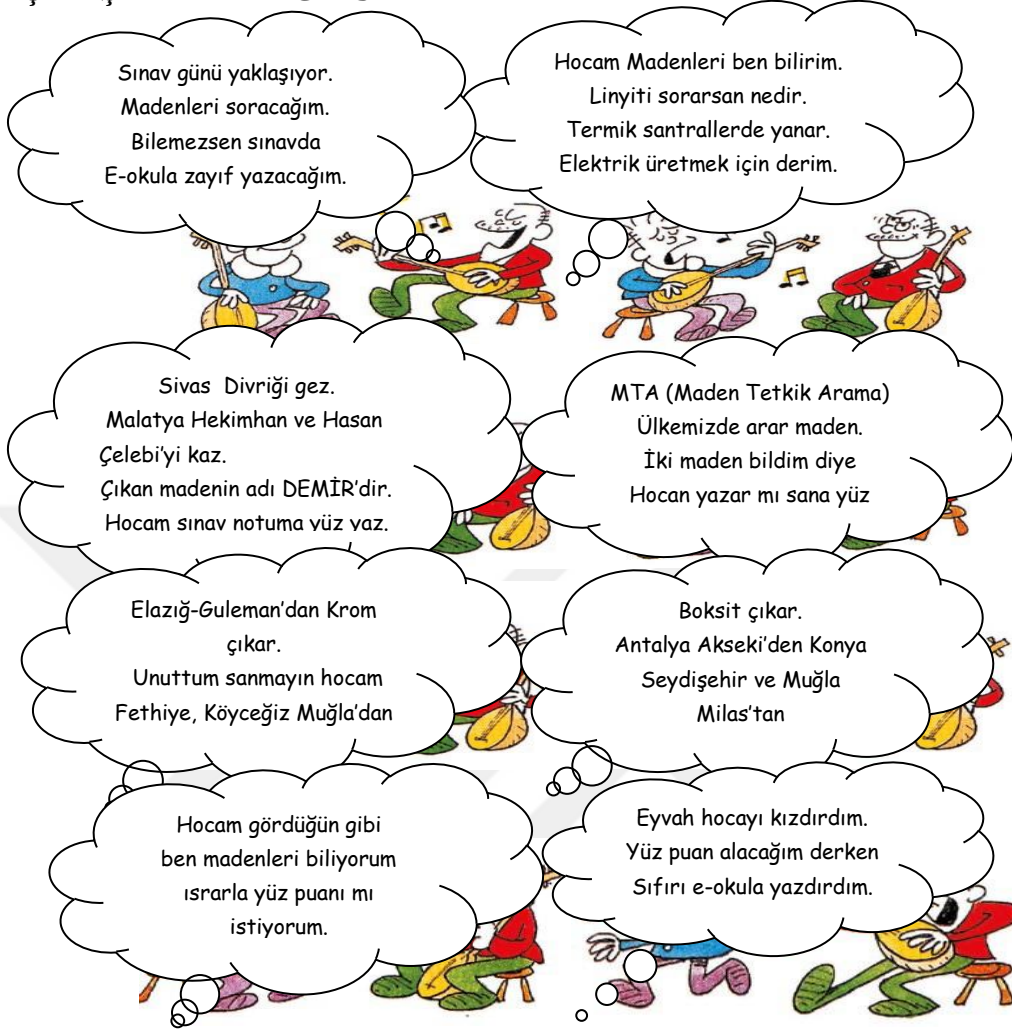
Kullanım Alanı:

Çıkarıldığı Yerler:

Sizce bakır madeni olmasa ne gibi zorluklar yaşardık?

Maden ocağında çalışan bir işçi olsanız ne gibi zorluklar yaşardınız.

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 5

<http://www.turkiyecocuk.com.tr/tag/asikzayifaalisik/>

Aşağıdaki soruları karikatüre göre cevaplayınız.

Linyit hangi amaçla kullanılıyormuş?

Ülkemizde madenleri arama ve çıkartma işini hangi krum yapmaktadır?

Demir, krom ve boksit madenlerinin çıkarıldığı yerleri aşağıdaki simgeleri kullanarak haritaya yazınız.

- Demir
- ◆ Krom
- Boksit (Alüminyum)

Günlük yaşamımızda kullandığınız eşyaların yapımında hangi madenlerin kullanıldığını aşağıya yazınız.

EŞYANIN ADI	KULLANILAN MADENİN ADI

ETKİNLİK 3 DERS PLANI

Sınıfı: 6. Sınıf

Dersin Adı : Sosyal Bilgiler

Ünite: Ülkemizin Kaynakları

Konu: Sanayi

Kazanım: SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.

AMAÇLAR

Öğrenciler:

Bilgi

- Ülkemizdeki sanayi faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olur.

Beceri

- Görselleri fark eder ve görselleri değerlendirir.

Değer

- Sanayileşmenin ülke ekonomisinin kalkınmasındaki önemini bilir.

Süre:

40 Dakika

Anahtar Soru:

Bir yere fabrika kurarken nelere dikkat etmek gerekir?

Materyaller:

Çalışma yaprakları, projeksiyon, bilgisayar

SÜREÇ

1. Öğrencileri dört beş kişilik gruplara ayırarak karikatürün olduğu Çalışma Yaprağı 1'i öğrencilere dağıtınız. Gruplardan karikatürün altındaki soruları cevaplandırmalarını isteyiniz. Grupların verdikleri cevapları sınıfla paylaşımlarını sağlayınız. 10 Dakika
2. Öğrencilere sanayinin endüstrinin hammaddenin fabrika ve atölyelerde işlenerek kullanılabilir hale getirilmesine sanayi (endüstri) dendiğini açıklayınız ve sınıfa ülkemizde sanayi tesislerinin batı illerimizde özellikle Marmara Bölgesi'nde fazla, doğu illerimizde ise az olmasının sebepleri nedir? Sorusunu yöneltiniz. Grupların verdikleri cevapları kısaca tahtaya yazınız. 10 Dakika
3. Çalışma Yaprağı 2'yi öğrencilerinize dağıtarak çalışma yaprağını okumalarını ve karikatürleri inceleyerek soruları cevaplamalarını isteyiniz. Daha sonra Çalışma Yaprağı 2'de yer alan tablonun doldurulmasını sağlayınız. Öğrencilerin sorulara verdikleri cevapları sınıfta paylaşımlarını sağlayınız. 10 Dakika
4. Son olarak öğrencilerden sanayinin ülkemiz ekonomisi için önemini belirten bir slogan üretmelerini isteyerek bunu estetik ve büyük punto ile yazmalarını isteyiniz. Üretilen sloganların sınıf panosuna asılacağını belirtiniz. 10 Dakika

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 1

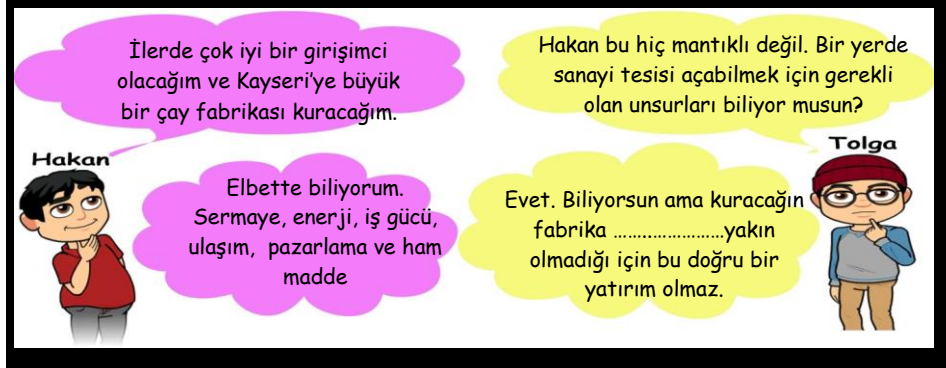

<http://www.akdenizmanset.com.tr/guncel/aosb-karikatur-yarismasinin-sonuclari-aciklandi-h125856.html>

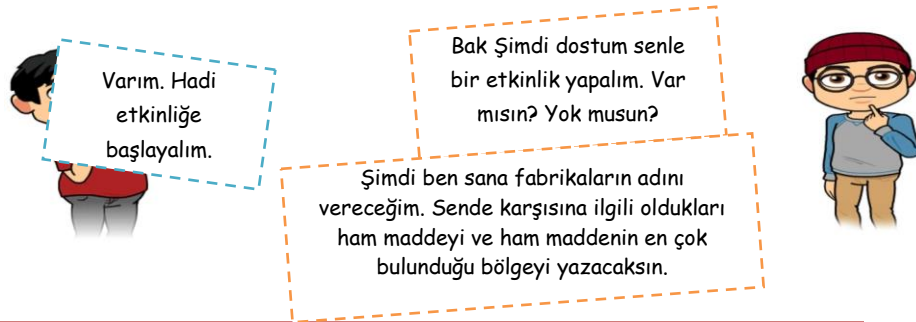
Yukarıdaki karikatürü inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayalım.

1. Yukarıdaki bina sizce nedir?
2. Binadan çıkan insanların burada bulunma amaçları nedir?
3. Sanayi faaliyetleri fazla olan ve sanayi faaliyetleri az olan ülkeler hakkında neler söylersiniz?
4. Sanayisi en gelişmiş bölgemiz hangisidir?

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 2

1. Sizce karikatürde Tolga, Hakan'ın Kayseri'ye çay fabrikasını açmasını neden mantıklı bulmuyor?
2. Siz olsanız çay fabrikanızı nereye açardınız?
3. Sanayi faaliyetleri için gerekli olan unsurlar nelerdir?

Fabrika adı	Ham madde	Ham maddenin en çok olduğu bölge
Kâğıt fabrikası		
Makarna fabrikası		
Şeker fabrikası		
Yağ fabrikası		
Meyve suyu fabrikası		
Tekstil fabrikası		
Peynir fabrikası		
Çay Fabrikası		
Kablo fabrikası		
Demir-çelik fabrikası		

ETKİNLİK 4 DERS PLANI

Sınıfı: 6. Sınıf

Dersin Adı : Sosyal Bilgiler

Ünite: Ülkemizin Kaynakları

Konu: Turizm

Kazanım: SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.

AMAÇLAR

Öğrenciler:

Bilgi

- Ülkemizdeki tarihi mekanları ve doğal güzellikleri bilir.

Beceri

- Tarihi yerleri ve doğla güzellikleri araştırır.

Değer

- Kültürel mirasa ve doğla güzelliklere sahip çıkar.

Süre:

40 Dakika

Anahtar Soru:

Turizm Bakanı olsanız ülkenizde turizmin gelişmesi için neler yapardınız?

Materyaller:

Çalışma yaprakları, boya kalemleri, projeksiyon, bilgisayar

SÜREÇ

1. Öğrencileri dört beş kişilik gruplara ayırarak karikatürün olduğu Çalışma Yaprığı 1'i öğrencilere dağıtınız. Gruplardan karikatürün altındaki soruları cevaplandırmalarını isteyiniz. Grupların verdikleri cevapları sınıfla paylaşımlarını sağlayınız. 10 Dakika
2. Gruplara Çalışma Yaprığı 2'yi dağıtarak çalışma yaprağındaki karikatürleri incelemelerini ve karikatürle ilgili soruları cevaplamalarını isteyiniz. Daha sonra sınıf tartışması başlatmak için öğrencilerden iyi bir turist nasıl olması gerektiğini açıklamalarını isteyiniz. 15 Dakika
3. Bitiş etkinliği olarak Çalışma Yaprığı 3'ü öğrencilerinize dağıtarak 15 Dakika
ülkemin tarihi ya da doğal güzelliklerini içine alan ve turizmin önemini anlatan bir karikatür çizmelerini isteyiniz. Öğrencilerin çizdikleri bu karikatürleri sınıf panosunda sergileyeceğinizi belirtiniz.
4. Ödev olarak öğrencilerden ülkemizin tarihi yerlerini ve doğal güzelliklerini tanıtan bir yer seçmelerini ve bu yeri tanıtan bir poster hazırlamalarını ve hazırlanan ürünleri tahtaya çıkarak sunmalarını isteyiniz. Hazırlanan posterleri sınıf panosunda sergileyiniz.

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 1

<http://www.kesanpostasi.com/uluslararasi-turizm-karikaturleri-yarismasi-5inci-yasinda.html>

1. Karikatüre uygun bir başlık yazınız.

2. Karikatürdeki insanların amaçlarını nedir?

3. Doğal güzellik ve tarihi güzellik kavramlarını açıklayınız.

✓ Doğal güzellik:

✓ Tarihi güzellik:

4. Şehrimize ya da ülkemize gezmeye gelen insanlara nasıl davranmalıyız?

5. Türkler misafirperverdir sözünden ne anlıyorsunuz?

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 2

<https://kozyurt.blogspot.com.tr/2015/04/6-uluslararası-turizm-karikatürleri.html> 10/01/2017

<http://www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp?ID=27506> 10/01/2017

<http://www.turizmhabercisi.com/uluslararası-turizm-karikatürleri-yarismasında-iste-kazananlar.html> 10/01/2017

1. Yukarıdaki karikatürler hangi ekonomik faaliyetle ilgilidir?

2. Karikatüre uygun bir başlık yazınız.

3. Yukarıdaki karikatürlerle ilgili yorumunuzu aşağıya yazınız.

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 3**KARİKATÜR ÇİZELİM**

Aşağıdaki boşluğa ülkemizin tarihi ya da doğal güzelliklerini içine alan ve turizmin önemini anlatan bir karikatür çiziniz.

ETKİNLİK 5 DERS PLANI

Sınıfı: 6. Sınıf

Dersin Adı : Sosyal Bilgiler

Ünite: Ülkemizin Kaynakları

Konu: Doğal Dengeyi Korumalıyız

Kazanım: SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini tartışır.

AMAÇLAR

Öğrenciler:

Bilgi

- Doğal kaynakların bilinçli tüketilmesi gerektiğini kavrar.

Beceri

- Doğal kaynakları bilinçli kullanmaya karar verir.

Değer

- Doğa sevgisi ve doğal çevreye duyarlılık gösterir.

Süre:

40 Dakika

Anahtar Soru:

Doğal kaynakların korunması bir insanlık görevi midir?

Materyaller:

Çalışma yaprakları, projeksiyon, bilgisayar

SÜREÇ

1. Öğrencileri dört beş kişilik gruplara ayırarak karikatürün olduğu Çalışma Yaprığı 1'i dağıtınız. Burada doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi ile ilgili 3 adet karikatür yer almaktadır. Öğrencilerinizden karikatürleri incelemelerini ve karikatürlerle ilgili soruları cevaplandırmalarını isteyiniz. Grupların verdikleri cevapları sınıfla paylaşmalarını sağlayınız. 10 Dakika
2. Gruplara Çalışma Yaprığı 2'yi dağıtarak çalışma yaprağındaki karikatürleri incelemelerini ve karikatürle ilgili soruları cevaplamalarını isteyiniz. Daha sonra gruplardan dönüt alınız. Öğrencilere ye 10 Dakika
3. Bitiş etkinliği olarak Çalışma Yaprığı 3'ü öğrencilerinize dağıtınız. Öğrencilerden karikatürü incelemelerini ve karikatürden yola çıkarak doğa sevgisi ve çevreyi koruma konusuyla ilgili şiir yazmalarını isteyiniz. 20 Dakika
4. Ödev olarak öğrencilerden suyun tasarruflu kullanımını konu alan bir karikatür çizmelerini ve bir slogan yazmalarını isteyiniz. Çizilen karikatürlerin sınıfta sergileneceğini belirtiniz.

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 1

<http://karikaturborsasi.blogspot.com.tr/2013/03/cevre-kirliligi-karikatur.html>

<http://sustainablog.org/2013/07/fossil-fuel-use-carbon-dioxide-emissions/>

<http://www.bilgilersitesi.com/kisaca-dogal-kaynaklari-korumak-icin-yapilmasi-gerekenler-ozet.html>

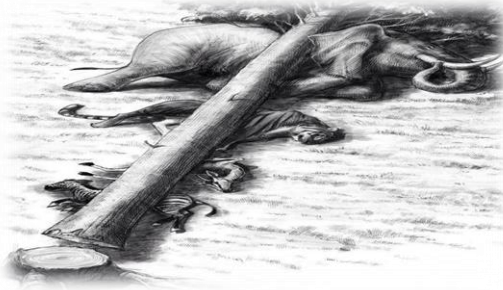
1. Karikatürde gördüklerinizi aşağıya yazınız.

2. Siz olsanız yukarıdaki görsellerden hangisinde yaşamak isterdiniz?

3. Çevre kirliliğini engellemek için neler yapardınız?

4. Yenilenebilir enerji kaynakları nelerdir? Tükenebilir enerji kaynakları hangileridir?

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 2

<https://www.pinterest.com/pin/344103227751701124/>

Yandaki karikatürde hangi doğal kaynak yok edilmiştir. Kimler olumsuz etkilenmiştir.

<https://www.pinterest.com/pin/383931936960185161/>

Yandaki karikatürde hangi doğal kaynak bilinçsizce tüketilmektedir. Yaşanılan sorunu çözmek için neler yapılabilir?

<http://www.bilgilersitesi.com/cevre-ve-hava-kirliligi-ile-ilgili-karikaturler-komik.html>

Yandaki karikatürle ilgili yorumunuzu aşağıya yazınız.

<http://www.bilgilersitesi.com/cevre-ve-hava-kirliligi-ile-ilgili-karikaturler-komik.html>

Yandaki karikatürle ilgili yorumunuzu aşağıya yazınız.

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 3

Yukarıdaki karikatürden yola çıkarak bir şiir yazalım. Şiirimiz bitince sınıfta arkadaşlarımıza okuyalım.

ETKİNLİK 6 DERS PLANI

Sınıfı: 6. Sınıf

Dersin Adı : Sosyal Bilgiler

Ünite: Ülkemizin Kaynakları

Konu: Ülkemiz İçin Proje Üretelim

Kazanım: SB.6.5.3. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri sunar.

AMAÇLAR

Öğrenciler:

Bilgi

- Türkiye'nin hangi bölgesine hangi yatırımın yapılacağını bilir.

Beceri

- Yatırım yapma ve pazarlama konusunda girişimcilik gösterir.

Değer

- Sorumluluk alır.

Süre:

40 Dakika

Anahtar Soru:

Bir yatırımcıda olması gereken özellikler sizce nelerdir?

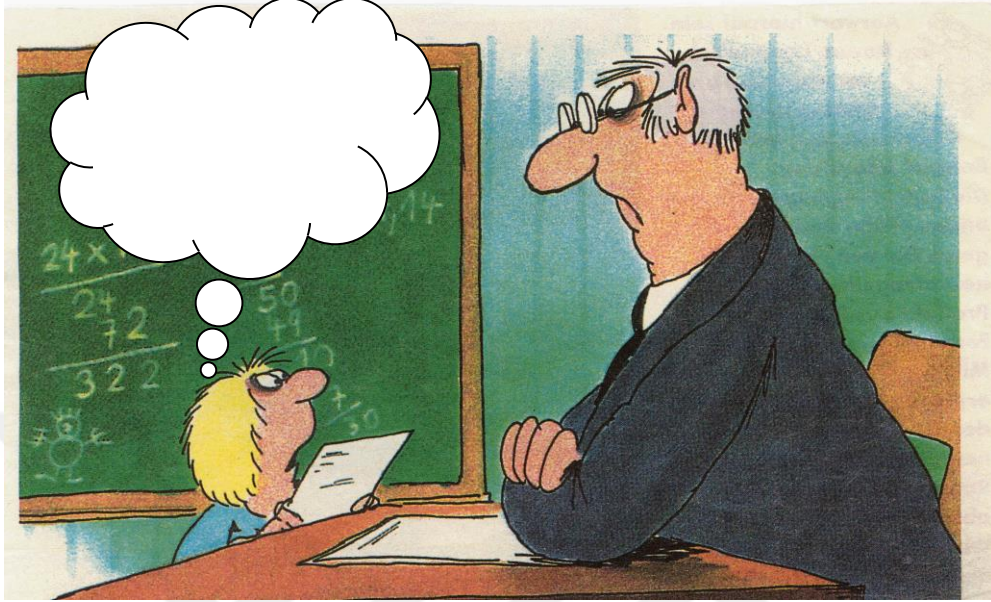
Materyaller:

Çalışma yaprakları, projeksiyon, bilgisayar

SÜREÇ

1. Öğrencileri dört beş kişilik gruplara ayırarak karikatür ve hikayenin olduğu Çalışma Yapağı 1'i öğrencilere dağıtınız. At çiftliği hayali konulu hikâyeyi öğrencilere okutunuz. Öğrencilerden hikâye ile ilgili soruları cevaplandırmalarını isteyiniz. Öğrencilerin verdikleri cevapları sınıfla paylaşımlarını sağlayınız. Türkiye'de farklı iklimlerin görülmesi nedeniyle çok çeşitli tarım ürünleri yetiştiğini ayrıca ülkemizde doğal kaynaklarının bölgeden bölgeye değiştiğini belirtiniz. Bu nedenle bir bölgeye yatırım yapılacakken o bölgenin yer şekillerini, iklimini, bitki örtüsünü ve su kaynaklarını dikkate alarak yatırım projeleri hazırlanması gerektiğini açıklayınız. 20 Dakika
2. Daha sonra Çalışma Yapağı 2'yi dağıtarak çalışma yapağındaki boş alana öğrencilerin hayallerindeki yatırım projesinin karikatürünü çizmelerini, projenin adının ne olacağını, amacını ve projesini gerçekleştirmek için nelere gerek duyacaklarını yazmalarını isteyiniz. 15 Dakika
3. Hazırlanan proje ürünleri ile ilgili olarak öğrencilerden dönüt alınız ve sınıf panosunda sergileyiniz. 5 Dakika

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 1

<http://ods3.schule.de/aseminar/beurteilung/karikatur.htm> Erişim tarihi: 06.02.2017

AT ÇİFTLİĞİ HAYALİ

Çiftlikten çiftliğe, yarıştan yarışa koşarak atları terbiye etmeye çalışan gezgin bir at terbiyecisinin genç bir oğlu vardı. Babasının işi nedeniyle çocuğun eğitimi kesintilere uğramıştı. Bir gün öğretmeni, büyüdüğü zaman ne olmak ve yapmak istedikleri konusunda bir kompozisyon yazmasını istedi. Çocuk bütün gece oturup günün birinde at çiftliğine sahip olmayı hedeflediğini anlatan 7 sayfalık bir kompozisyon yazdı. Hayalini en ince ayrıntılarıyla anlattı.

Hatta hayalindeki 200 dönümlük çiftliğin krokisini de çizdi. Binaların, ahırların ve koşu yollarının yerlerini gösterdi. Krokiye, 200 dönümlük arazinin üzerine oturacak 1000 metrekarelik evin ayrıntılı planını da ekledi.

Ertesi gün hocasına sunduğu 7 sayfalık ödev, tam kalbinin sesiydi. İki gün sonra ödevi geri aldı. Kâğıdın üzerinde kırmızı kalemle yazılmış kocaman bir “0” ve “Dersten sonra beni gör” uyarısı vardı.

Çocuk

– Neden “0” aldım?” diye öğretmenine merakla sordu.

Öğretmeni

– Bu senin yaşında bir çocuk için gerçekçi olmayan bir hayal. Paran yok. Gezginci bir aileden geliyorsun. Kaynağınız yok. At çiftliği kurmak büyük para gerektirir. Önce araziyi satın alman lazım. Damızlık hayvanlar da alman gerekiyor. Bunu başarman imkânsız. Eğer ödevini gerçekçi hedefler belirledikten sonra yeniden yazarsan, o zaman notunu yeniden gözden geçiririm.

Çocuk evine döndü ve uzun uzun düşündü. Babasına danıştı.

– Oğlum, bu konuda kararını kendin vermelisin. Bu senin hayatın için oldukça önemli bir seçim!

Çocuk bir hafta kadar düşündükten sonra ödevini hiçbir değişiklik yapmadan geri götürdü.

– Siz verdiğiniz notu değiştirmeyin Ben de hayallerimi...

O öğrenci, bugün 200 dönümlük arazi üzerindeki 1000 metrekairelik çiftlik evinde oturuyor. Yıllar önce yazdığı ödev şöminenin üzerinde çerçevelenmiş olarak asılı. Hikâyenin en can alıcı yanı şu: Aynı öğretmen, geçen yaz 30 öğrencisini bu çiftliğe kamp kurmaya getirdi. Çiftlikten ayrılırken eski öğrencisine;

– Bak, sana şimdi söyleyebilirim. Ben senin öğretmeninken, hayal hırsızıydım. O yıllarda öğrencilerimden pek çok hayal çaldım. Allah’ tan ki, sen, hayalinden vazgeçmeyecek kadar inatçıydın.

Yazar: NLP Lideri Mustafa Kılınc

<http://www.nlphaber.com/nlphaber-yazarlar-860/at-ciftligi-hayali.html>

-
- Projenin Adı:

- Projenin Amacı:

- Projenin Gerçekleştirilmesi İçin Yapılacak Çalışmalar/Gerekli Olanlar
-

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 2

Türkiye’de farklı iklimlerin görülmesi nedeniyle çok çeşitli tarım ürünleri yetişmektedir. Ayrıca ülkemizin doğal kaynakları bölgeden bölgeye değişmektedir. Bu nedenle bir bölgeye yatırım yapılacakken o bölgenin yer şekilleri, iklimi, bitki örtüsü ve su kaynakları dikkate alınarak yatırım projeleri hazırlanmalıdır.

Aşağıdaki boş alana hayalinizdeki yatırım projesinin karikatürünü çiziniz. Projenizin adını, amacını ve projenizi gerçekleştirmek için gerekli olanları yazınız.

-
- Projenin Adı:

- Projenin Amacı:

- Projenin Gerçekleştirilmesi İçin Yapılacak Çalışmalar/Gerekli Olanlar
-

ETKİNLİK 7 DERS PLANI

Sınıfı: 6. Sınıf

Dersin Adı : Sosyal Bilgiler

Ünite: Ülkemizin Kaynakları

Konu: Verginin Önemi

Kazanım: SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.

AMAÇLAR

Öğrenciler:

Bilgi

- Verginin hangi amaçlarla toplandığını kavrar.

Beceri

- .Karikatür çizme ve yorum yapma

Değer

- Alış veriş yaptıktan sonra faura alma sorumluluğunu yerine getirir.

Süre:

40 Dakika

Anahtar Soru:

Devletin vatandaşlardan vergi toplaması gerekli midir?

Materyaller:

Çalışma yaprakları, boya kalemleri, projeksiyon, bilgisayar

SÜREÇ

1. Öğrencileri dört beş kişilik gruplara ayırarak karikatürün olduğu Çalışma Yaprığı 1'i öğrencilere dağıtınız. Gruplardan karikatürün altındaki soruları cevaplandırmalarını isteyiniz. Grupların verdikleri cevapları sınıfla paylaşımlarını sağlayınız. 10 Dakika
2. Gruplara Çalışma Yaprığı 2'yi dağıtarak çalışma yaprağındaki karikatürleri incelemelerini ve karikatürle ilgili soruları cevaplamalarını isteyiniz. Grup sözcülerinden verdikleri cevapları sınıfla paylaşımlarını sağlayınız. 10 Dakika
3. Bitiş etkinliği olarak Çalışma Yaprığı 3'ü öğrencilerinize dağıtarak görselleri incelemelerini ve vergi vermenin önemini anlatan iki slogan yazmalarını ve Çalışma Yaprığı 3'te yer alan boşluğa "verginin önemini" anlatan bir karikatür çizmelerini isteyiniz. Daha sonra grup sözcülerinden yazdıkları sloganlarla ilgili dönüt alınız ve öğrencilerin çizdikleri karikatürleri sınıfta sergileyiniz. 20 Dakika

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 1

<http://karikaturborsasi.blogspot.com.tr/2013/03/fis-almazsanz-darlrn.html>

Alışveriş yaptığımızda almamız gereken belge nedir? Niçin her alışverişten sonra belge almamız?

Karikatürdeki satıcı neden fiş vermek istemiyor olabilir?

Vergi denetimi yapan ve vergileri toplayan kurum hangisidir? Bu kurum hangi bakanlığa bağlıdır?

Yandaki faturada yapılan alışveriş tutarını ve devlete ödenen vergi miktarını yazınız?

ARZUM ELEKTRİK
SEZGİN EROĞLU
VAHUT SELİM MAH. S. TAHER
GÜLVEREN CAD. NO: 80
TOMARZA/KAYSERİ
TOMARZA MAL MÜDÜRLÜĞÜ
TC KİMLİK NO: 32437937536
19-10-2016 13:37
FİŞ NO: 3
HİRDavat: 18 +10.00
KDV +1.53
TOP +10.00
NAKİT +10.00

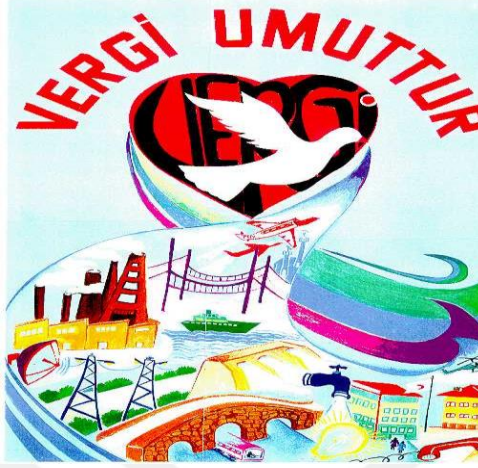
ÇALIŞMA YAPRAĞI – 2

<http://vergimufettisim.org/>

1. Karikatürdeki kişi vergisini düzenli olarak ödüyor mu?
2. Kişilerin elde ettiği gelir miktarı düşünülürse herkesten aynı düzeyde mi vergi alınır?
3. Devlet topladığı vergiler ile vatandaşlarına ne gibi hizmetler sunmaktadır?
4. Devlet vergileri düzenli bir şekilde toplayamaz ise ne gibi sorunlar yaşanır?

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 3

<http://www.yardimcikaynaklar.com/4-8-etkinlik-gelirler-poster-yada-afis-hazirlanmasi/>

<http://www.gib.gov.tr/mukellefhizmetleri/etkinlikler/yarismalar/2001-ogrenciler-arasi-vergi-konulu-yarisma-sonuclari/20-3>

Yukarıdaki görselleri inceleyiniz ve vergi vermenin önemini anlatan iki slogan yazınız.

Aşağıda yer alan boşluğa “verginin önemini” anlatan bir karikatür çiziniz.

ETKİNLİK 8 DERS PLANI

Sınıfı: 6. Sınıf

Dersin Adı : Sosyal Bilgiler

Ünite: Ülkemizin Kaynakları

Konu: Nitelikli İnsan Gücü, Meslek Seçimi

Kazanım: SB.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.

SB.6.5.6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, beceri ve eğitim sürecini araştırır.

AMAÇLAR

Öğrenciler:

Bilgi

- Nitelikli insanın sahip olması gereken özellikleri kavrar.
- Mesleklerin gerektirdiği nitelikleri bilir.

Beceri

- Problem çözme ve yazma becerisi gösterir.

Değer

- Eğitimin ve çalışmanın önemine inanır.
- Her mesleğin değerli olduğuna inanır.

Süre:

40 + 40 Dakika

Anahtar Soru:

Nitelikli insan kime denir?
Meslek seçiminde nelere dikkat etmek gerekir?

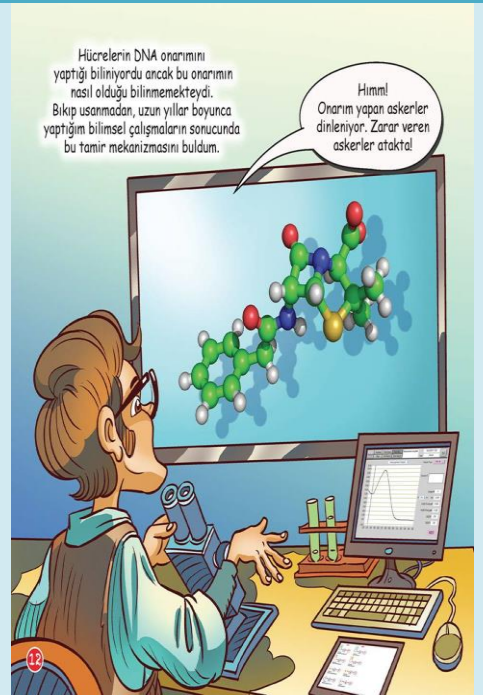
Materyaller:

Çalışma yaprakları, projeksiyon, bilgisayar

SÜREÇ

1. Çalışma Yaprığı 1'i her öğrenciye bir adet gelecek sayıda çoğaltarak öğrencilere dağıtınız. Öğrencilerden Aziz Sancar'ı konu alan karikatürleri incelemelerini ve okumalarını isteyiniz. Birkaç öğrenciden cevap alınız. 20 Dakika
2. Eğitim almış doktor, mühendis, avukat gibi insanlara nitelikli insanın denildiğini nitelikli insan sayısının fazla olduğu ülkelerin ekonomik açıdan gelişmiş olduğunu vurgulayınız. İyi eğitim almış nitelikli insanların az gelişmiş ülkelere göç etmesine beyin göçü dendiğini belirtiniz. 15 Dakika
3. Çalışma Yaprığı 2'yi öğrencilerinize dağıtınız ve soruları cevaplandırmalarını isteyiniz. İstekli birkaç öğrencinin verdiği cevapları sınıfla paylaşmalarını sağlayınız. 15 Dakika
4. Sınıf içi tartışma ortamı oluşturmak için öğrencilerinize meslek seçiminde en önemli olan şeyin yetenek mi? Yoksa ilgimi olduğunu sorunuz. Tartışmanın sonunda yeteneğin bir işi yapabilme ile ilgili olduğuna vurgu yapın. Örnek olarak erkek öğrencilerinin çoğunun futbolu sevdiklerini ancak futbolcu olmak için sadece sevmenin yeterli olmadığını yeteneğin daha önemli olduğunu belirtiniz. 15 Dakika
5. Çalışma Yaprığı 3'ü öğrencilerinize dağıtınız. Karikatürdeki insanların giydikleri kıyafetlerden yola çıkarak mesleklerini, çalışma alanlarını (sağlık, güvenlik, hizmet sektörü gibi) görevlerini, mesleklerinin gerektirdiği kişilik özelliklerinin neler olduğunu boş alanlara yazmalarını öğrencilerinizden isteyiniz. Daha sonra birkaç öğrenciden dönüt alınız. 15 Dakika
6. Son olarak Çalışma Yaprığı 4'ü dağıtınız. Öğrencilerin soruları cevaplamalarını isteyerek verilen cevapları sınıfla paylaşmalarını sağlayınız.

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 1

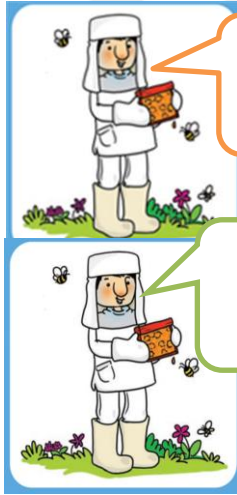
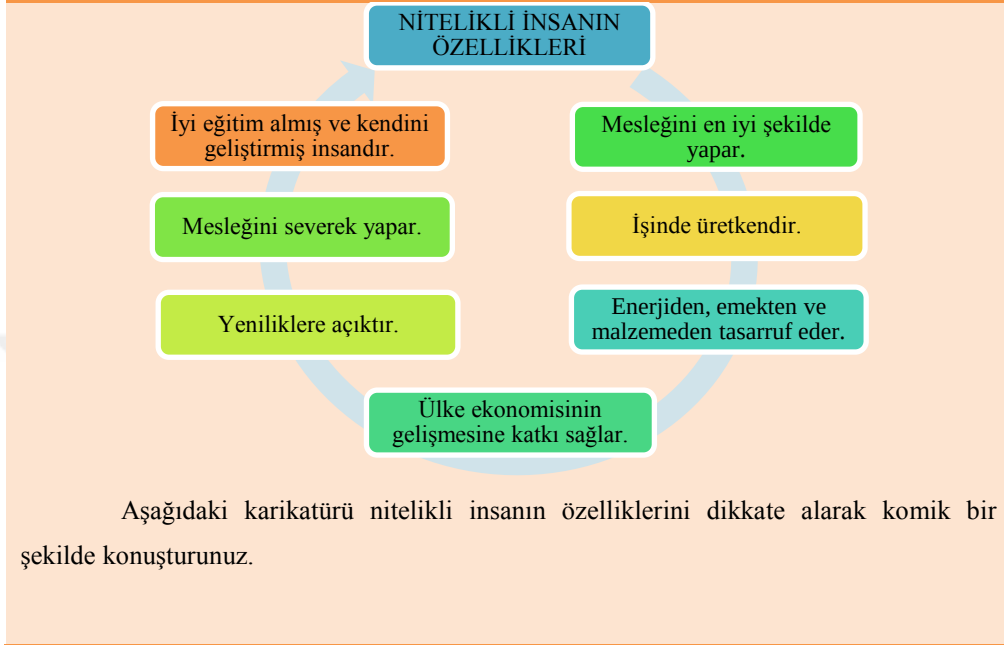

<https://kitaplik.top/2017/01/suat-turgut-ogan-kandemiroglu-ben-aziz.html>

1. Sizce Aziz Sancar nitelikli bir insan mıdır? Nitelikli bir insan ne gibi özelliklere sahip olmalıdır?
2. Nitelikli insanların sayısının artmasının ülkemiz ekonomisinin gelişmesine ne gibi katkıları olur?
3. Gelecekte nitelikli bir insan olmak için neler yapacaksınız?

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 2

Aşağıda çizilmiş olan karakterleri nitelikli insan olup olmadıkları konusunda karşılaştırarak düşüncelerinizi aşağıdaki boşluğa yazınız.

http://www.merakliminik.tubitak.gov.tr/sistem/files/merakliminik_arsiv/S-21-36.pdf
15/02/2017

http://www.clipartpanda.com/clipart_images/burglar-clip-art-69043207 15/02/2017

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 3

MESLEK KIYAFETLERİ

Meslek: Çalışma Alanı: Görevi: Kişilik özellikleri:	Meslek: Çalışma Alanı: Görevi: Kişilik özellikleri:
Meslek: Çalışma Alanı: Görevi: Kişilik özellikleri:	Meslek: Çalışma Alanı: Görevi: Kişilik özellikleri:
Meslek: Çalışma Alanı: Görevi: Kişilik özellikleri:	Meslek: Çalışma Alanı: Görevi: Kişilik özellikleri:
Meslek: Çalışma Alanı: Görevi: Kişilik özellikleri:	Meslek: Çalışma Alanı: Görevi: Kişilik özellikleri:

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 4

http://nevsehiricikortaokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/50/01/702760/icerikler/olumlu-olumsuz-anne-baba-tutumlari_2123862.html

Yukarıdaki karikatürde çocuk anne ya da babasının istediği mesleği mi yoksa kendi istediği mesleği mi seçmelidir?

Karikatürde anne ve baba doğru bir davranış sergiliyor mu?

Meslek seçiminde nelere dikkat etmek gerekir?

İlerde hangi mesleği seçmek istiyorsunuz? Nedenini yazınız.

EK 4. VELİ ONAY FORMU

10.03.2017

Sayın Veli,

Öncelikle yapacağım bu çalışmaya gösterdiğiniz ilgi ve bana ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Bu form, araştırmanın amacını ve öğrencinizin bir katılımcı olarak haklarını tanımlamayı amaçlamaktadır. Bu araştırmanın amacı, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı (Eylem Araştırması)” adlı yüksek lisans tez çalışması için seçilen 6. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına yönelik görüşlerini almaktır.

Araştırmayı güvenli bir biçimde yürütebilmek için görüşmenin ses kaydını almak istiyorum. Bu görüşme, yalnızca bilimsel bir veri olarak bu araştırma için kullanılacak ve bunun dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. İzniniz olmadığı takdirde, öğrencinizin ismi bu çalışmada kullanılmayacak, yerine takma bir isim kullanılabilir. Çocuğunuz görüşmeyi sonlandırmak ve bu çalışmadan ayrılmak isterse yapılan kayıtlar ve yazılan raporlar size teslim edilecektir.

Bu sözleşmeyi okuyup, çocuğunuzun gönüllü olarak araştırmaya katıldığına ilişkin olarak bu formu imzalamanızı rica ediyorum. Araştırmaya katılımınız için teşekkür ederim.

EK 5. ARAŞTIRMACI GÜNLÜĞÜ

30.03.2017
Perşembe

Bugün doğal dengenin korunmasıyla ilgili karikatür etkinlikleri ile dersimize işledik. İlk olarak öğrencilerime doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi ile ilgili üç karikatürün yer aldığı çalışma yaprağını dağıttım. Öğrencilerim karikatürleri dikkatlice incelediler ve çalışma yaprağındaki soruları grup arkadaşları ile birlikte cevaplandırırlar ve verdikleri cevapları sınıf arkadaşları ile paylaştılar. Öğrencilerimin karikatürleri inceleyip soruları birlikte cevaplandırmaları ve sıkılmadan derse katılmaları hoşuma gitti.

Öğrencilerime bu karikatürlerden hangilerini daha çok sevdiniz diye sorduğunda öğrencilerim güneşin, çimenlerin, ağaçların ve hayvanların yer aldığı karikatürleri daha çok sevdiklerini söylediler. Bu durum seçilen karikatürlerin konuya uygun ve amaca hizmet ettiğini göstermektedir.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Baki YAMAN

Uyruğu: Türkiye (T.C)

Doğum Tarihi ve Yeri: 01.11.1981 - Kayseri

Medeni Durum: Evli

e-mail: bakiyaman81@hotmail.com

Yazışma Adresi: Kılıçaslan Mah. Mustafa Şimşek Cad. Sefalı Sk.

Beylerbeyi Ap 10/13 Melikgazi- KAYSERİ

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü	2018
Lisans	Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi	2008
Lise	Kayseri Lisesi	1999

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2005-2010	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	Memur
2010-2018	Milli Eğitim Bakanlığı	Sosyal Bilgiler Öğr.

YABANCI DİL

İngilizce